

Robin Havers

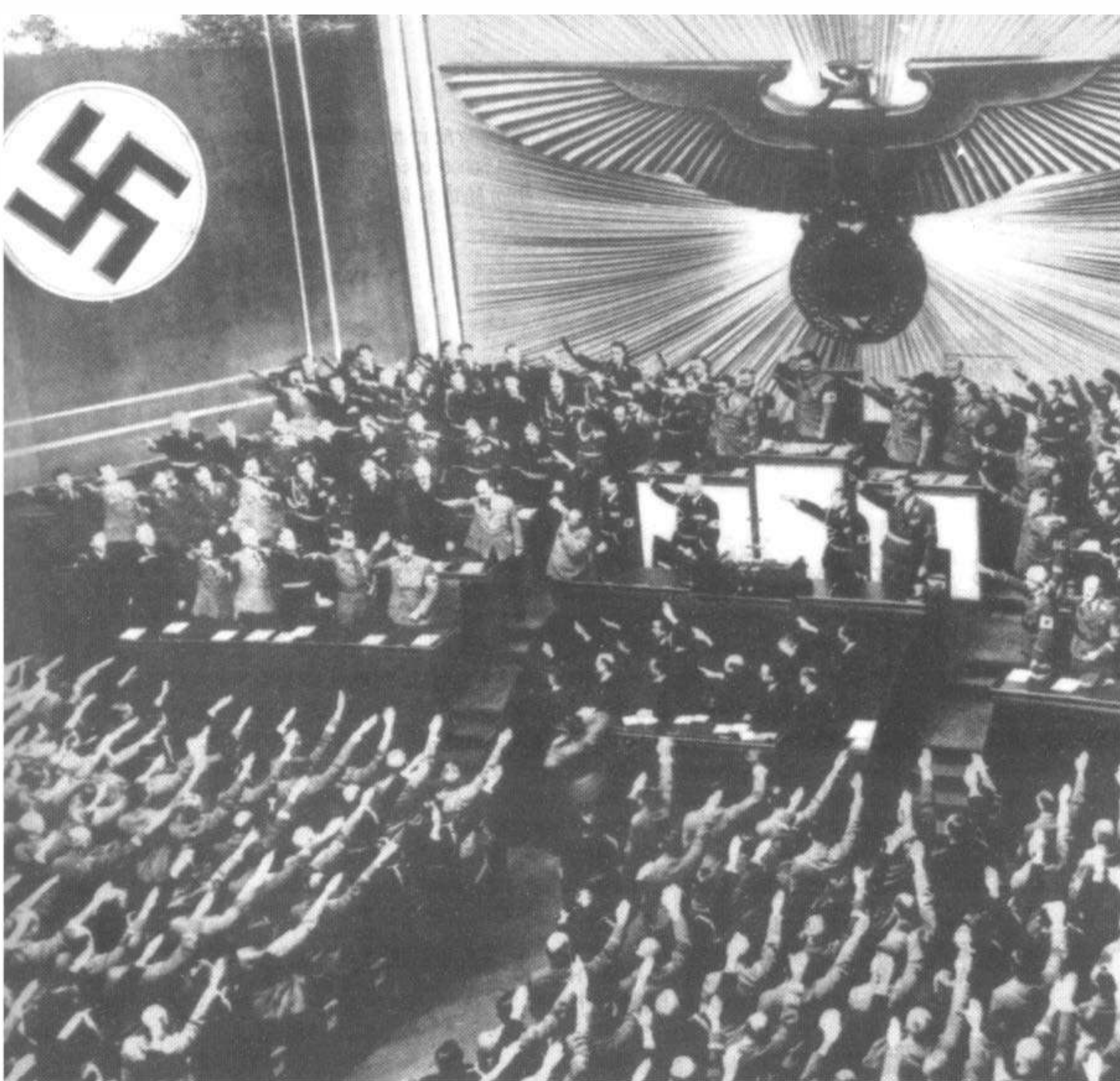
AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

EUROPA 1939-1943

Războaie care au schimbat lumea

Al Doilea Război Mondial

Europa 1939-1943

Robin Havers

Al Doilea Război Mondial

Europa 1939-1943

Traducere din limba engleză de Ruxandra Tudor

CORINT
ISTORIE

Dr. ROBIN HAVERS este lector universitar și predă studii militare la Academia Militară Regală Sandhurst. A primit mai multe titluri onorifice de la Queen Mary College și London School of Economics. A publicat numeroase articole, iar cartea sa, *The Changi Prisoner of War Camp: From Myth to History*, a fost tipărită în 2002 la Curzon Press.

Redactare: Lia Decei
Tehnoredactare computerizată: Simona Bănică
Ilustrație copertă: În Reichstag este anunțată anexarea Austriei (*Anschluss*). (Topham Picturepoint)
Design: Ken Vail Graphic Design, Cambridge, UK
Selecția fotografiilor: Image Select International
Cartografie: The Map Studio

Robin Havers, *The Second World War. Europe 1939-1943*

First published in Great Britain in 2002 by Osprey Publishing, Elms Court, Chapel Way, Botley, Oxford, OX2, 9LP, UK

978-606-8623-90-0

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HAVERS, ROBIN
Al Doilea Război Mondial: 1939-1943 / Robin Havers;
trad.: Ruxandra Tudor - București: Corint Books, 2015
Bibliogr.
ISBN 978-606-8623-90-0

I. Tudor, Ruxandra (trad.)

94(4)"1939/1943"

Cuprins

Introducere

La 11 noiembrie 1918, ora 11:00, a luat sfârşit Primul Război Mondial. Forţele aliate ale Marii Britanii, Franţei, Italiei şi Statelor Unite ale Americii învinseseră armatele Germaniei, Austro-Ungariei şi Turciei în conflagraţia în care şi-au pierdut viaţa peste şapte milioane de soldaţi şi tot atâţia civili. Între 1914 şi 1918, „Marele Război", cum a fost numit, a redefinit parametrii purtării războiului.

Primul Război Mondial a fost cel dintâi conflict armat „industrial" adevărat în care progresele tehnologice ale secolului al XIX-lea au fost folosite într-o confruntare nemiloasă, cu efecte terifiante. Metode noi şi mult mai eficiente de a ucide, susţinute de infrastructura socială, economică şi politică a ţărilor angajate în război, au produs un val de distrugeri fără precedent în istoria mondială. În ceea ce priveşte numărul victimelor, victoria nu a adus cu sine mari diferenţe între tabăra învingătorilor şi cea a învinşilor. La toate nivelurile societăţii — politicieni, generali, simpli soldaţi şi civili — existau convingerea şi speranţa că avea să fie „războiul care va pune capăt tuturor războaielor" şi că, astfel, oamenii nu muriseră degeaba.

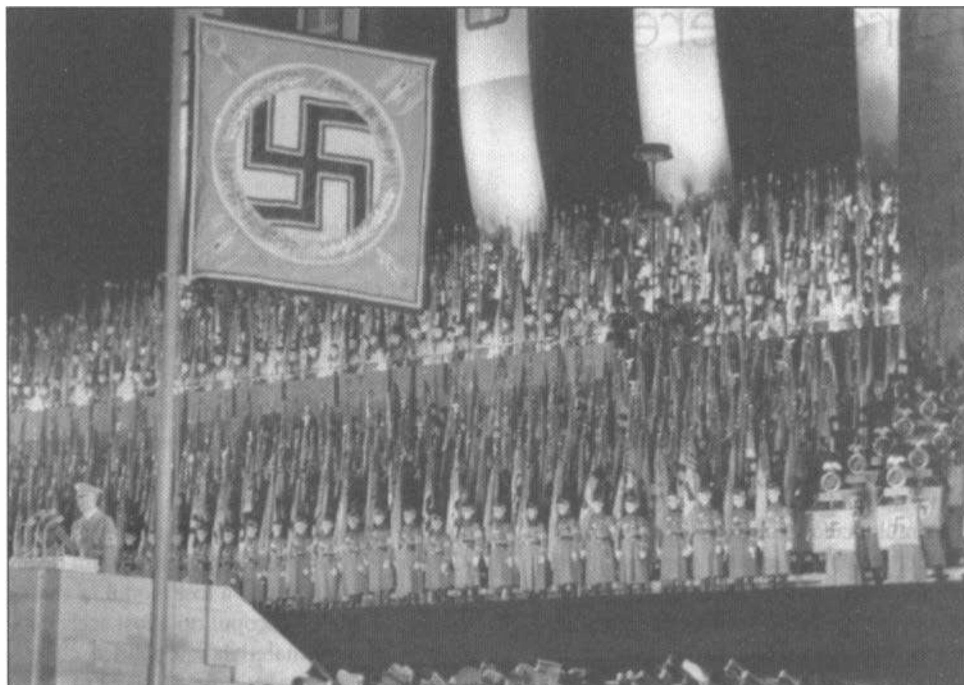
Din nefericire însă, Marele Război nu s-a dovedit a fi ultimul. Din multe puncte de vedere, acesta a creionat viitorul războiului, nicidecum trecutul acestuia. Modul în care s-a pus accentul pe utilizarea tuturor resurselor disponibile şi a întregii populaţii a creat un precedent şi a dat un exemplu despre cum ar fi putut fi purtate războaiele pe viitor.

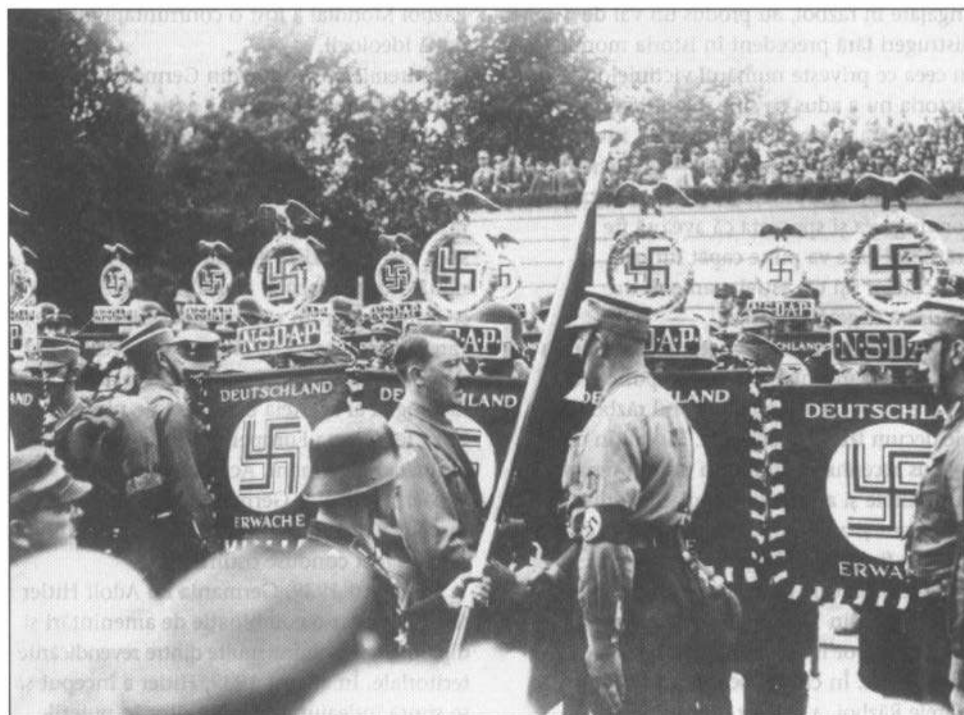
Pentru cei care au fost martori la Armistiţiul din 1918, perspectiva unui alt conflict major în Europa a fost o oroare de neimaginat. În ciuda şocului provocat de Marele Război, a listelor interminabile de morţi şi răniţi publicate în toate ziarele din Marea Britanie, Germania şi Franţa şi a repulsiei generale faţă de ideea de conflict generată de Marele Război, Europa nu s-a bucurat nici măcar de 20 de ani de pace. În 1939, a fost implicată din nou într-o conflagraţie de proporţii şi, de această dată, costurile aveau să fie mai mari decât în războiul din 1914-1918, atât din punct de vedere al pierderii de vieţi omeneşti, cât şi de bunuri şi a influenţat, fără îndoială, morala.

Al Doilea Război Mondial a izbucnit în Europa ca o consecinţă a atitudinii agresive a Germaniei. Un aspect distinctiv al celui de-al Doilea Război Mondial a fost modul în care s-au dus luptele — scopul nu a fost acela de a obţine avantaje materiale sau politice, chiar dacă aceste aspecte au cântărit foarte mult pe toată perioada războiului. În esenţă, al Doilea Război Mondial a fost o confruntare între două ideologii.

Extremismul politic din Germania de după Primul Război Mondial l-a adus la putere pe Adolf Hitler, un om convins de propria infailibilitate şi de vocaţia aproape divină de a conduce Germania către victorie într-un război de proporţii, în urma căruia ţara avea să-şi câştige poziţia de mare putere într-o nouă ordine globală. Planul lui Hitler era să se implice într-un război al cuceririlor, în care superioritatea rasei germane avea să fie demonstrată şi în care duşmanii rasiali şi ideologici ai acesteia urmau să fie nimiciţi. În acest fel, cârma Europei unificate avea să fie preluată de germani. Această ideologie a stat la baza motivelor Germaniei de a intra în luptă şi a dictat, în mare măsură, modul în care au fost conduse ostilităţile.

În august 1939, Germania lui Adolf Hitler reuşise, printr-o combinaţie de ameninţări şi diplomaţie, să obţină multe dintre revendicările teritoriale. În august 1939, Hitler a început să se simtă îndeajuns de încrezător în puterile sale ca să renunţe la diplomaţie şi să treacă la utilizarea forţei militare pentru a cuceri

Hitler la parada prezentării stindardelor. (AKG Berlin)

Polonia, țara vecină de la răsărit. Invadarea acestei țări a fost evenimentul care a dus la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. Marea Britanie și Franța se angajaseră să apere independența Poloniei și să vină în ajutorul acesteia în eventualitatea unui atac german. Guvernele Marii Britanii și Franței au emis un ultimatum prin care cereau Germaniei retragerea imediată, dar Hitler a respins amenințarea, având convingerea că era puțin probabil ca francezii și englezii să întreprindă ceva pentru a opri Germania. În urma refuzului Germaniei de a răspunde la ultimatum, Marea Britanie și Franța au intrat în noul conflict major și astfel a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial.

Spre deosebire de luptele de uzură și de situațiile fără ieșire din Primul Război Mondial, cel de-al Doilea Război Mondial a fost dus, cel puțin la început, într-un ritm cu totul diferit. În primele nouă luni, victoriile militare ale Germaniei au fost uluitoare: a invadat și a cucerit Polonia în mai puțin de o lună și, cu ajutorul Uniunii Sovietice, cu care a încheiat o alianță foarte avantajoasă, având doar de câștigat, a reușit să dezmembreze și să împartă Polonia. În timpul acestei campanii, Marea Britanie și Franța nu au întreprins nicio acțiune pentru a veni în ajutorul Poloniei.

Pătrunderea germanilor în Polonia a fost urmată de un atac împotriva Norvegiei și, ulterior, de un asalt asupra forțelor aliate britanice și franceze din vest. În timpul acestei campanii, francezii și aliații lor belgieni, olandezi și englezi au fost înfrânți în mai puțin de șase săptămâni. Până în iunie 1940, toate statele Europei continentale fie au fost îngenuncheate de Germania, fie s-au aliat cu aceasta sau au rămas neutre. Astfel, Germania lui Hitler a reușit în mai puțin de nouă luni ceea ce Germania kaizerului Wilhelm nu a obținut în decursul a patru ani.

După capitularea Franței și pierderea — în timpul luptelor și a evacuării rapide din Dunkerque — a majorității armamentului greu, Marea Britanie a fost nevoită să ducă o bătălie disperată pentru a-și păstra independența în fața unei Germanii aflate în plin avânt. În timpul Bătăliei pentru Anglia, Germania a suferit prima sa lovitură din timpul războiului. Temerarii piloți de vânătoare ai *Royal Air Force* (Forțele Aeriene Regale — RAF), majoritatea britanici, dar și australieni, americani, canadieni, neo-zeelandezi, polonezi și cehi, nu le-au dat ocazia germanilor de a cuceri supremația cerurilor de care aveau nevoie pentru a-și pune în aplicare planul de invadare a Insulelor Britanice.

Incapabil să pună în practică Operația „Leul de mare" — invadarea Marii Britanii —, Hitler a început pregătirile pentru ceea ce el considera a fi premiul cel mare: Uniunea Sovietică. Înainte însă, armatele germane au ocupat Grecia și Iugoslavia și s-au implicat și în luptele din nordul Africii, unde au susținut armata italiană. La 22 iunie 1941, armata lui Hitler se afla în răsărit, pentru a pune în aplicare Operația Barbarossa, atacul asupra Uniunii Sovietice, lărgind serios aria în care se desfășura războiului. La 12 iulie, Marea Britanie și Uniunea Sovietică au semnat un acord de asistență mutuală prin care se angajau să lupte împreună împotriva dușmanului lor comun. La 11 decembrie 1941, după atacul neașteptat al japonezilor de la Pearl Harbor asupra flotei americane din Pacific, Germania a declarat război și Statelor Unite ale Americii, propagând astfel războiul încă și mai mult și, prin aceasta, mărindu-și considerabil șansele unei victorii decisive.

Germania lui Adolf Hitler începuse însă să se confrunte cu un număr neașteptat de adversari: Marea Britanie, cel mai mare imperiu din lume, Uniunea Sovietică, statul care avea cea mai mare armată, și Statele Unite ale Americii, țara cu cea mai dezvoltată economie și probabil cel mai mare potențial latent. După câteva succese militare repurtate la început, ofensiva Germaniei asupra Uniunii Sovietice nu s-a soldat cu victoria rapidă și decisivă la care se aștepta Hitler.

Cu siguranță, eșecul acesteia de a scoate Uniunea Sovietică de pe harta războiului înainte ca Statele Unite ale Americii să-și facă intrarea a însemnat, realist vorbind, că Germania nu putea obține la fel de mult pe cât își dorea. În orice caz, ferocitatea cu care a luptat în război, mai ales în est, a

demonstrat faptul că inamicii acesteia nu erau dispuşi la nicio formă de compromis. În plus, în urma unei conferinţe ţinute la Casablanca la începutul anului 1943, aceştia au cerut în primul rând capitularea necondiţionată a Germaniei.

Odată ce frâiele au trecut la adversari, războiul a devenit unul de uzură şi nu se mai întrevedea decât un singur rezultat logic, însă rezistenţa Germaniei a făcut să se ajungă la acel final cu preţul multor vieţi omeneşti şi a unor pierderi materiale însemnate. De la începutul anului 1943, sovieticii au forţat armatele germane să se retragă şi, în iunie 1944, Aliaţii au invadat Franţa, aflată, la momentul respectiv, sub ocupaţie germană, şi au început să-i îndepărteze pe germani şi din acea zonă. Germanii, deşi se aflau sub o presiune extrem de mare, fiind obligaţi să lupte pe două fronturi şi bombardaţi fără milă pe calea aerului, au continuat să reziste până în mai 1945. Pe 8 mai 1945, noul cancelar german, amiralul Dönitz, a capitulat necondiţionat în faţa Aliaţilor: Marea Britanie, SUA, URSS şi Franţa.

În ruinele Germaniei lui Hitler — Reichul despre care acesta spunea că avea să dureze 1 000 de ani —, armatele Statelor Unite ale Americii şi ale Uniunii Sovietice au fost cele care, la modul simbolic, s-au întâlnit primele pe fluviul Elba. Aceste două ţări din afara Europei aveau să fie noii factori determinanţi ai ordinii mondiale în perioada postbelică, în timp ce Marea Britanie şi Franţa, cele două state europene, au fost nevoite să-şi revizuiască poziţia pe scena mondială din cauza extenuării la care fuseseră supuse în timpul celor două războaie succesive.

În primii patru ani ai celui de-al Doilea Război Mondial, Germania a experimentat mărirea, dar şi decăderea în Europa. Cartea analizează modul în care a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial, pornind de la moştenirea primei conflagraţii mondiale şi analizând, mai apoi, acţiunile întreprinse de Adolf Hitler, acţiuni care au dus la război. Volumul aduce în discuţie şi influenţa ideologiei naziste asupra modului în care s-a luptat în acest război şi prezintă, în ordine cronologică, campaniile militare majore desfăşurate de-a lungul celor patru ani: invadarea Poloniei de către Germania, campania din Norvegia, capitularea Franţei, Belgiei şi Olandei, „miracolul" de la Dunkerque şi, mai apoi, Bătălia pentru Anglia. Cartea de faţă arată şi cum au încercat englezii să riposteze împotriva unei Europe ocupate de germani prin raidul dezastruos de la Dieppe şi controversatele bombardamente aeriene. Sunt prezentate, de asemenea, şi câteva întâmplări de viaţă din Germania ocupată şi experienţe de război, atât ale unui civil, cât şi ale unui soldat.

Cronologie

1938

12 martie Armata germană pătrunde în Austria.
13 martie Austria este încorporată în Marele Reich german.
28 martie Adolf Hitler încurajează minoritatea germană din Cehia să militeze pentru separarea statului.
11 august La presiunea Marii Britanii și a Franței, cehii încep negocierile cu germanii.
12 august În Germania începe mobilizarea.
4 septembrie Germanii din Sudeți resping propunerile de autonomie a regiunii Sudeților.
7 septembrie În Franța începe mobilizarea.
12 septembrie Hitler solicită Cehiei să accepte cererile germanilor cu privire la regiunea Sudeților.
15 septembrie Prim-ministrul britanic Chamberlain îl vizitează pe Hitler la reședința sa de la Berghof, lângă Berchtesgaden. Aici, Hitler îi prezintă hotărârea sa de a anexa regiunea Sudeților.
18 septembrie Marea Britanie și Franța acceptă să-i convingă pe cehi să cedeze teritoriul ocupat de germani în proporție de peste 50%.
22 septembrie Chamberlain are o întrevedere cu Hitler la Godesberg. Führerul pretinde ca germanii să ocupe imediat regiunea Sudeților.
29 septembrie În urma negocierilor, Chamberlain, Mussolini, Daladier și Hitler consimt transferarea regiunii Sudeților Germaniei, garantând, în același timp, granițele existente ale Cehoslovaciei.
30 septembrie Hitler și Chamberlain semnează documentul de „pace pentru timpul nostru".
1 octombrie Germanii încep să ocupe regiunea Sudeților.
5 octombrie Beneš, premierul ceh, demisionează din funcție.

1939

15 martie Trupele germane ocupă Praga.
28 martie Hitler denunță pactul de neagresiune cu Polonia.
16 aprilie Uniunea Sovietică propune o alianță de apărare cu Franța și Marea Britanie. Propunerea este respinsă.
27 aprilie Marea Britanie introduce serviciul militar obligatoriu; Hitler renunță la acordul naval anglo-german.
22 mai Hitler și Mussolini semnează „Pactul de oțel"
11 august Propuneri tardive anglo-franceze pentru Uniunea Sovietică.
23 august Uniunea Sovietică și Germania emit un tratat de neagresiune, Pactul Ribbentrop-Molotov. Acesta conține un protocol secret, referitor la Polonia, dar și la Basarabia.
25 august Marea Britanie și Polonia semnează un pact mutual de asistență.
28 august Polonezii nu acceptă începerea negocierilor cu germanii.
1 septembrie Germanii invadează Polonia.
2 septembrie Marea Britanie și Franța dau Germaniei ultimatumuri în privința Poloniei.
3 septembrie Marea Britanie și Franța declară război Germaniei.
17 septembrie Uniunea Sovietică invadează estul Poloniei.
30 septembrie Uniunea Sovietică și Germania împart Polonia; Corpul

Expediţionar Britanic (British Expeditionary Force — BEF) ajunge în Franţa.

1940 **9 aprilie** Germania invadează Norvegia.
14 aprilie Armatele britanice ajung în Norvegia.
2 mai Trupele britanice sunt evacuate din Norvegia.
10 mai Chamberlain îşi dă demisia; postul de prim-ministru este preluat de Churchill; Germania invadează Franţa.
28 mai Belgia capitulează.
29 mai–3 iunie Operaţia Dynamo.
22 iunie Franţa capitulează.
iunie–septembrie Bătălia pentru Anglia.

1941 **22 iunie** Începe Operaţia Barbarossa (invadarea URSS).
decembrie Japonia bombardează Pearl Harbor; Germania declară război SUA.

1942 **26 mai** Tratatul anglo-sovietic de cooperare în războiul împotriva Germaniei.
14 august Raidul asupra Dieppe eşuează.

1943 **ianuarie** Churchill şi Roosevelt solicită „predarea necondiţionată" a Germaniei naziste.
februarie Ultimele trupe germane capitulează la Stalingrad.
iulie Trupele aliate debarcă în Sicilia.

Nori de furtună

Motivele care au dus la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial sunt foarte multe, însă persoana care l-a făcut inevitabil a fost una singură: Adolf Hitler. După ce Führerul a ajuns la conducerea Germaniei, războiul a început să se prefigureze. Circumstanțele care au făcut ca un om precum Hitler să preia puterea, să o mențină un timp atât de îndelungat și să profite de ocaziile care i s-au ivit la nivel mondial au fost inevitabile și mult mai complicate.

Ascensiunea la putere a lui Hitler a fost posibilă în condițiile politice și economice din Germania interbelică. El a profitat de asemenea de sentimentele care predominau în rândurile armatei și ale elementelor de dreapta din societatea germană, și anume că înfrângerea Germaniei în Primul Război Mondial putea fi atribuită mai degrabă acțiunilor socialiștilor și comuniștilor de acasă decât unei înfrângeri decisive pe câmpul de luptă. Hitler a reușit să profite de aceste sentimente, insistând asupra prevederilor Tratatului de la Versailles. Pentru a-și atinge scopurile, Hitler a amintit în mod constant faptul că națiunea germană fusese umilită la Versailles.

El s-a servit pentru a ajunge la putere de Partidul Național-Socialist al Muncitorilor Germani (NSDAP sau Partidul Nazist), o formațiune politică mai degrabă lipsită de direcție căreia Hitler a reușit să-i insufle dinamismul personal și, prin aceasta, să-i inoculeze propriile idei. Mai presus de orice însă, Führerul a impus o „politică naționalistă etnică agresivă" și convingerea că războiul era unealta prin care poporul său și-ar fi putut afirma poziția de conducător al unui imperiu global. Scopul suprem al lui Hitler viza estul mai precis un război de anihilare împotriva Uniunii Sovietice care, din punctul său de vedere, era întruparea răului. Acest conflict de proporții imaginat de Hitler și care viza estul avea ca scop distrugerea conspirației „iudaico-bolșevice", care, din punctul său de vedere, era susținută de

Semnarea Tratatului de la Versailles de către statele Antantei și Germania, 28 iunie 1918. (Galeria foto Ann Ronan)

Moscova, şi deplasarea populaţiei slavone, considerată de nazişti *Untermenschen* („subumană"). Teritoriul obţinut astfel avea să fie colonizat de germani, lucru care, implicit, urma să ducă la mărirea suprafeţei celui de-al Treilea Reich şi la supravieţuirea acestuia. Acest detaliu a făcut diferenţa între „războiul lui Hitler" şi războaiele precedente şi între Germania lui Hitler şi Germania kaizerilor.

O Germanie unită

Germania unită a luat fiinţa abia în 1871. În 1866, Prusia a învins în mod decisiv Austria în Războiul de şapte săptămâni şi astfel şi-a asigurat supremaţia asupra statelor germane din centrul şi estul Europei. După victoria Prusiei împotriva Franţei din Războiul franco-prusac, la 18 ianuarie 1871, Wilhelm I este proclamat împărat al Germaniei unite în Sala Oglinzilor din Palatul de la Versailles, în apropierea Parisului. Prusia era cel mai mare şi mai dezvoltat stat german din punct de vedere economic şi militar. Berlin, capitala prusacă, a devenit şi capitala acestei noi ţări europene, iar regele prusac care era, la momentul respectiv, Wilhelm I, a devenit primul împărat (kaizer) al Germaniei unite.

În 1888, odată cu venirea la tronul Germaniei imperiale a kaizerului Wilhelm al II-lea, ambiţiile noului stat au crescut considerabil. Politica externă a lui Wilhelm al II-lea era una agresivă — l-a înlăturat din funcţie pe cancelarul său, Bismark, persoana care, prin manevrele sale politice, crease în mare parte Germania unită, şi a determinat transformarea Germaniei într-o putere mondială, nu doar europeană. Dorinţa nesăbuită a lui Wilhelm de a obţine noi colonii nu a avut prea mult succes înainte de 1914, dar hotărârea sa de a forma o flotă care să rivalizeze cu flota engleză a dus la un conflict deschis cu Marea Britanie.

Nepot al reginei Victoria, Wilhelm a încurajat ideea că Germania trebuia să reuşească prin propriile puteri într-o lume competitivă. În 1914, Germaniei i s-a ivit ocazia de a-şi dovedi forţa în faţa Franţei, cel mai apropiat rival continental. Când arhiducele Franz Ferdinand, moştenitorul tronului Austro-Ungariei, a fost asasinat, Germania a profitat de şansa care i se oferise. Rivalitatea dintre marile puteri, sistemele complicate de alianţe şi diplomaţia care părea să stea pe un butoi cu pulbere au făcut ca războiul care începuse să nu se compare nici pe departe cu acele confruntări care avuseseră loc între mijlocul şi finalul

Bismark (în uniformă albă) în Sala Oglinzilor de la Versailles. (AKG Berlin)

secolului al XIX-lea. Războiul care începuse era Primul Război Mondial, Marele Război.

Înfrângerea militară și Republica de la Weimar

După patru ani de masacre îngrozitoare, Germania a fost înfrântă decisiv în 1918. Kaizerul Wilhelm a abdicat cu doar câteva zile înainte de semnarea armistițiului, iar conducerea țării a fost preluată de un guvern de stânga, care a fost constrâns să semneze ceea ce germanii, cel puțin, considerau a fi un adevărat dictat sub forma unei convenții de pace. Tratatul de la Versailles care, în mod oficial, a pus capăt războiului a fost un document controversat — în primul rând, prin intermediul acestui document i-a fost imputată în mod direct Germaniei vina de a fi generat războiul, aceasta fiind obligată la plata unor reparații de război uriașe, și au fost confiscate zone întinse din teritoriul german în care au fost create noi state.

Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a fost determinată de prevederile tratatului și de eșecul de a pune în practică aceste prevederi. O influență aparte au avut și acuzele aduse guvernului care a semnat umilitorul tratat chiar dacă, în realitate, acesta nu a avut de ales. Mulți politicieni de dreapta și, în mod special, armata considerau că poporul german nu fusese înfrânt, ci, mai degrabă, „înjunghiat pe la spate" de guvern.

În primii ani de după terminarea războiului, Germania a trecut, ca de altfel întreaga Europă, printr-o perioadă nefastă, în care extremismul politic se răspândea cu repeziciune. Noua republică germană a luat ființă în micul oraș Weimar, preferat Berlinului ca sediu al noului guvern din cauza asocierilor acestuia din urmă cu militarismul prusac și a faptului că nu era un oraș tocmai sigur. Astfel, acea perioadă din istoria Germaniei, prima perioadă de democrație germană veritabilă, este cunoscută drept Republica de la Weimar.

Guvernul de la Weimar a fost atacat din ambele părți ale spectrului politic. Extremiștii își arătau revolta în multe orașe mari ale Germaniei, în timp ce atât stânga, cât și dreapta încercau să dea jos guvernul de la putere; insurecția condusă de Wolfgang Kapp („puciul lui Kapp") a fost una dintre cele mai serioase tentative. Cât despre sistemul constituțional care susținea guvernul de la Weimar, acesta nu făcea decât să complice situația și mai mult. Fiind mult prea dependent de opinia politică, acesta nu reușea să formeze decât guverne minoritare sau coaliții fragile care nu prea aveau ocazia să realizeze mare lucru. Și, în tot acest timp, tensiunile la nivel internațional s-au intensificat în momentul în care Germania a refuzat să mai plătească reparațiile de război. Ca o consecință a acestui fapt, francezii, dornici să stoarcă și ultimul pfenig, au ocupat regiunea Ruhr în 1923. Situația încordată înregistrată la nivel internațional a fost exacerbată de inflația ridicată, o liră sterlină ajungând să valoreze 10 000 de milioane de mărci germane.

Ascensiunea lui Hitler la putere

În mijlocul tuturor tensiunilor sociale, economice și politice, începuse să-și facă simțită prezența Adolf Hitler, un austriac care luptase în armata germană în timpul Primului Război Mondial. În 1923, după ce a devenit liderul Partidului Național-Socialist al Muncitorilor Germani (până atunci Deutsche Arbeiterpartei — Partidul Muncitoresc German) grație dinamismului și talentului său oratoric, Hitler a avut prima tentativă stângace de prelua puterea. Puciul de la München, de la 9 noiembrie 1923, s-a soldat cu un eșec, iar Hitler a fost condamnat la cinci ani de închisoare și încarcerat la Landsberg.

În ciuda sentinței pronunțate, Hitler a executat numai nouă luni în condiții foarte decente. Reprezentanții autorităților, dintre care mulți rezonau cu situația lui Hitler, au fost convinși să-l elibereze înainte de termen, după ce acesta și-a dat temporar demisia de la conducerea Partidului Nazist și a fost de acord să nu mai țină discursuri pe teme politice în cadrul adunărilor publice. Hitler

Freikorps (foto sus) au fost dizolvate în 1921 și mulți dintre membrii acestora s-au înrolat ulterior î batalioanele de asalt (SA) create de Hitler.

însă s-a sustras acelor restricţii organizând întâlniri private în casele susţinătorilor săi.

Cât timp a fost Hitler în închisoare, dictând *Mein Kampf*, situaţia din Germania s-a îmbunătăţit simţitor. A fost acceptată o nouă strategie de plată a datoriilor de război ale Germaniei numită Planul Dawes. Acesta reflecta mai exact capacitatea de plată a ţării şi a permis Germaniei să facă împrumuturi substanţiale mai ales din SUA, fapt care a generat o perioadă scurtă de prosperitate economică. Ulterior, Germania a aprobat un alt plan, mult mai complex, de returnare a împrumuturilor, numit Planul Young, care a îmbunătăţit situaţia economică a ţării.

Graţie eforturilor noului cancelar, Gustav Stresemann, Germania a reuşit să devină membră a Ligii Naţiunilor în 1926 şi a semnat Tratatul de la Locarno cu Marea Britanie şi Franţa, care a dus la detensionarea relaţiilor internaţionale. Acest tratat confirma graniţele existente ale statelor din vestul Europei care îl semnaseră, iar sentimentul de reconciliere resimţit pretutindeni a părut să vestească o perioadă fructuoasă în relaţiile internaţionale. Însă Tratatul de la Locarno nu a reuşit să ofere nicio garanţie în privinţa frontierelor de est ale Germaniei, sugerând unora că statelor occidentale s-ar fi putut să nu le pese prea mult dacă ţara lor avea să-şi revendice teritoriile pierdute în acea zonă.

Poziţia mai bună pe care o avea Germania în 1929 a fost complet distrusă de un eveniment neprevăzut ale cărui efecte aveau să fi resimţite la nivel mondial. La 29 octombrie 1929, a avut loc crahul Bursei de pe Wall Street şi toate împrumuturile oferite de SUA, care menţinuseră într-un mod artificial economia mondială pe linia de plutire, au fost suspendate. Germania, a cărei firavă redresare economică fusese alimentată de împrumuturile consistente din SUA, a primit o lovitură dură. Această nouă situaţie economică i-a dat lui Hitler încă o şansă de a strânge capital politic, şansă de care a profitat din plin.

Violenţele izbucnite din raţiuni politice pe străzile din Germania au caracterizat perioada 1929-1933. În tot acest timp, naziştii s-au opus comuniştilor, iar economia Germaniei a funcţionat sub presiunea recesiunii mondiale şi a reparaţiilor de război. Hitler şi naziştii au promis Germaniei un viitor strălucit şi, la 23 ianuarie 1933, preşedintele Republicii de la Weimar, Paul von Beneckendorff und Hindenburg, l-a

Haos pe străzi după crahul Bursei de pe Wall Street, New York. (Topham Picturepoint)

numit pe Hitler cancelar. În alegerile ce au avut loc în luna martie, Partidul Nazist a primit 44% din totalul voturilor. Chiar și în sistemul excesiv de reprezentativ din Republica de la Weimar, acel procent era suficient pentru a da naziștilor 288 din cele 647 de locuri din Reichstag. Hitler s-a folosit de poziția pe care o avea aprobând diferite „legi de împuternicire", al căror unic scop era, în realitate, să-i permită lui să devină dictator legal.

Odată ce Hitler a preluat puterea, a început imediat să distrugă vechile structuri ale societății și să le reconstruiască pe modelul național-socialismului. Toate partidele politice, cu excepția NSDAP, au fost interzise. Încet, încet, evreii au fost excluși din societate și evitați public, măsură ce a culminat cu *Kristallnacht*, „Noaptea de cristal", pogromul din 1938, în cursul căruia proprietățile evreilor au fost vandalizate. Pentru persoanele „indezirabile" au fost înființate lagăre de concentrare, unde se muncea din greu, deși acestea încă nu erau lagăre de exterminare. Hitler a inițiat un program ambițios de lucrări publice, cea mai cunoscută fiind construcția de autostrăzi.

Hitler era să stare să elimine pe oricine ar fi încercat să-i stea în cale. În „Noaptea cuțitelor lungi" (29-30 iunie 1934) a ordonat asasinarea vechiului său camarad și susținător Ernest Röhm, conducătorul batalioanelor de asalt (Sturmabteilung — SA), și a altor câteva sute de membri ai acestei grupări paramilitare din care proveniseră mulți susținători ai săi. Acești oameni erau un fel de armată privată a NSDAP: păstrau ordinea în adunările politice și nu ezitau să se încaiere cu principalii oponenți, comuniștii.

Hitler spera ca, prin îndepărtarea acestor potențiali rivali ai armatei, să o atragă de partea sa și chiar i-a convins pe ofițeri să facă un legământ de loialitate față de el în calitate

Germania și Europa Centrală după Tratatul de la Versailles
ESTONIA
LETONIA
LITUANIA
MAREA NORDULUI
DANEMARCA
SCHLESWIG-HOLSTEIN
PRUSIA ORIENTALĂ
Coridorul polonez
MAREA BRITANIE
OLANDA
Elba
Londra
Berlin
POLONIA
BELGIA
Rin
GERMANIA
RENANIA
Paris
LUXEMBURG
SAAR
CEHOSLOVACIA
FRANȚA
Ron
UNGARIA
AUSTRIA
ELVEȚIA
1. Renania demilitarizată.
2. Saar aflat sub administrarea Ligii Națiunilor până în 1935.
3. Alsacia-Lorena returnată Franței.
4. Silezia Superioară cedată Poloniei după plebiscit.
IUGOSLAVIA
ITALIA
MAREA MEDITERANĂ
N
Germania în 1918
Teritoriul pierdut de Germania în urma Tratatului de la Versailles.
250 kilometri

de „Führer al Reichului și al poporului german și comandant suprem al forțelor armate". În același timp, se bucura de sprijinul Schutzstaffel (escadroane de protecție — SS), conduse de Heinrich Himmler.

Hitler s-a hotărât să încalce prevederile Tratatului de la Versailles deoarece multe erau în detrimentul Germaniei. În primul rând, țara sa pierduse o optime din teritoriu și o zecime din populație: provinciile Alsacia și Lorena ocupate de Prusia în timpul războiului din 1870 fuseseră returnate Franței; Eupen-Malmey fusese înapoiată Belgiei și Schleswig-Holstein Danemarcei. Cele mai mari pierderi teritoriale suferite au fost în est, unde Polonia a primit de la Germania o mare parte din Prusia Occidentală. Din cauza acestui fapt, Prusia Orientală a fost separată de Germania, singura cale de acces către aceasta fiind prin „Coridorul polonez". Orașul care se afla la capătul acestui coridor, Danzig, avea să fie oraș liber sub protecția Ligii Națiunilor. Germania a mai pierdut din teritoriul său și în favoarea noului stat Cehoslovacia, creat pe ruinele Imperiului Austro-Ungar.

Odată cu pierderile teritoriale din est nu s-a făcut și transferul locuitorilor vorbitori de limbă germană. La sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, Aliații nu au mai făcut această greșeală și au expulzat milioane de germani pentru a preveni transformarea acestora în minorități protestatare care ar fi putut crea neplăceri. Conform prevederilor Tratatului de la Versailles, Germaniei îi era interzis să se unifice cu Austria, Renania avea să fie demilitarizată pentru totdeauna și toate coloniile Germaniei urmau să fie predate Aliaților. În plus, efectivele militare ale țării au fost reduse drastic; Germania nu mai avea dreptul să dețină flotă navală sau aeriană, iar armata nu trebuia să aibă mai mult de 100 000 de soldați. Germania a mai fost obligată și la plata unei despăgubiri colosale de 6 600 de milioane de lire sterline. Cea mai controversată prevedere a tratatului a fost însă Articolul 231, care se referea la așa-numita culpă de război: Germania imperială, și numai ea, era acuzată de a fi început războiul.

S-a scris foarte mult despre rolul pe care l-a avut Tratatul de la Versailles în izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. În ciuda previziunilor pline de acuratețe ale mareșalului Foch, care spunea că „acest [tratat] nu înseamnă o pace, ci un armistițiu pe 20 de ani", nu tratatul în sine a *provocat* cel de-al Doilea Război Mondial. Este evident că nici nu a reușit să preîntâmpine începerea unui alt război, dar, în definitiv, nu a fost niciodată aplicat așa cum s-a dorit inițial. În orice caz, Tratatul de la Versailles a fost pentru Adolf Hitler unealta prin care a incitat poporul german la ură. Nedreptățile făcute Germaniei prin intrarea în vigoare a acestui tratat, în mod special confiscarea unor zone care aparținuseră țării de sute de ani, le aminteau zilnic germanilor că țara lor pierduse războiul. Deși nu prevederile în sine ale tratatului au fost cele care au determinat războiul, existența acestui tratat a servit enorm intereselor lui Hitler.

Nu a durat foarte mult și Hitler a început să încalce unele dintre prevederile tratatului. În martie 1935, de exemplu, a reintrodus în Germania serviciul militar obligatoriu, a comunicat că armata pe timp de pace avea să fie mărită la 500 000 de oameni și a mai anunțat existența unei forțe armate aeriene numită Luftwaffe. Deși toate aceste măsuri veneau în contradicție cu prevederile tratatului, niciun aliat n-a părut dispus să reacționeze cu fermitate. În plus, Hitler a semnat un acord naval cu Marea Britanie, prin care noii marine militare a Germaniei i se permitea să atingă o parte din tonajul Royal Navy (Marina Regală britanică).

În 1936, Hitler și-a forțat norocul și a ocupat Renania, zona demilitarizată. Franța s-a arătat îngrijorată de acest exces al Germaniei, dar nu a fost dispusă să ia măsuri fără susținerea fermă a Marii Britanii. Mulți istorici au interpretat imprudența Aliaților de a nu fi reacționat împotriva lui Hitler de la bun început drept dezastruoasă, deoarece Hitler s-a simțit, în mod clar, încrezător în propriile forțe în urma acestui succes, fiind convins că Marea Britanie și Franța erau prea slabe ca să-l poată opri. Într-adevăr, în timpul reocupării Renaniei, armatei germane i s-a ordonat să se retragă chiar și numai dacă francezii păreau că ar fi vrut să opună

Trupele germane au pătruns din nou în Renania pe 7 martie 1936. (AKG Berlin)

rezistenţă. Pe 14 octombrie 1933, Germania s-a retras din Liga Naţiunilor. În 1936, a trimis soldaţi, avioane şi nave militare care să lupte în Războiul Civil din Spania, dându-i astfel ocazia noii sale armate să-şi testeze pe teren tactica şi echipamentele de luptă.

Reacţiile la acţiunile lui Hitler

Sunt câteva motive pentru care s-au luat prea puţine măsuri pentru a-l opri din start pe Hitler. În primul rând, deşi Führerul era perceput drept un extremist, încă nu ajunsese dictatorul megaloman cunoscut în prezent. Chiar dacă multe dintre lucrurile care aveau să se întâmple fuseseră menţionate în *Mein Kampf*, puţine persoane din alte ţări au reuşit să citească acea carte lungă şi plictisitoare. În mod paradoxal, mulţi au lăudat modul în care evoluat Hitler. Modul său energic de a conduce a adus Germaniei ordinea şi stabilitatea de care avea atâta nevoie. David Lloyd George, prim-ministrul britanic din timpul războiului, a vorbit despre succesul lui Hitler de a-i fi reintegrat în câmpul muncii pe şomeri şi i-a făcut acestuia o vizită, iar Hitler l-a întâmpinat numindu-l „bărbatul care a

câştigat războiul" Lloyd-George nu a fost nici primul, nici ultimul politician cu experienţă care a picat în mrejele lui Hitler.

Noua Germaniei era considerată şi un bastion puternic împotriva ameninţărilor comuniste venite din est, astfel că regimul autoritar impus de Hitler părea un preţ prea mic pentru siguranţa conferită. Teama de comunism a fost o forţă considerabilă în Europa interbelică şi a împiedicat formarea oricărei alianţe între Aliaţii occidentali şi Uniunea Sovietică până când Hitler şi-a arătat adevărata faţă.

Existau multe persoane în tabăra Aliaţilor care considerau Tratatul de la Versailles o greşeală, privindu-l cu mai mult scepticism decât se anticipase. Eminentul economist englez John Maynard Keynes şi-a dat demisia din funcţia pe care o deţinea în cadrul echipei însărcinate cu negocierile tratatului în momentul în care au început discuţiile despre forma pe care avea s-o ia tratatul în final. Criticile lui Keynes au făcut obiectul cărţii sale *The Economic Consequences of Peace*, volum care a determinat o schimbare subtilă de atitudine în Marea Britanie, cel puţin în cercurile înalte. Astfel de păreri veneau să explice antipatia resimţită faţă de aplicarea prevederilor tratatului.

Au fost şi alte voci care au militat pentru formarea unui front mai unitar împotriva ameninţării din ce în ce mai mari a agresiunii naziste în Europa. Încă mai persistau amintirile terifiante din Primul Război Mondial. Generaţia de politicieni aflaţi în serviciu în anii 1930 luptaseră în tranşee şi ştiau din experienţă care ar fi fost urmările unui asemenea război. Aceste sentimente au avut un mare impact în rândul lumii şi multe activităţi ale unora dintre instituţiile de renume, cum ar fi Chestionarul pentru pace [*Peace Ballot*, în lb. engleză în original — n.tr.] al Ligii Naţiunilor sau faimoasa dezbatere a Oxford Union în cadrul căreia studenţii au discutat şi înaintat moţiunea „Această Cameră nu va mai lupta pentru rege şi ţară", militau pentru pacifism.

Convingerea că Hitler era, cel mult, o personalitate ambiguă şi respingerea categorică a ideii de a mai lupta într-un alt război au dus la o stare de profundă inerţie şi, probabil, la refuzul de a recunoaşte o ameninţare chiar şi când aceasta a devenit evidentă.

La nehotărârea clasei politice şi sentimentul general al populaţiei s-a adăugat un motiv economice real pentru a evita un război costisitor. Crahul Bursei de pe Wall Street şi Marea Criză au destabilizat considerabil majoritatea economiilor industrializate, aşa încât resursele financiare necesare unui alt război erau inexistente între începutul şi mijlocul anilor 1930. În mod ironic, deşi Germania nazistă şi America lui Roosevelt au introdus programe de stimulare a economiei (de exemplu, New Deal în SUA), activităţile de reînarmare au fost cele care au readus oamenii în câmpul muncii.

J.M. Keynes, celebrul economist englez. (Topham Picturepoint)

Către război

Cel de-al Doilea Război Mondial s-a dus efectiv între Marea Britanie, Franța, SUA, Polonia, Uniunea Sovietică și țări mai mici, pe de o parte, și Germania, Italia, Japonia, dar și Ungaria sau și România, de cealaltă parte. Lucrurile s-au complicat oarecum datorită faptului că URSS a fost aliată cu Germania din august 1939 până în iunie 1941. În acest capitol vom analiza Germania, Franța, Marea Britanie și Polonia și vom face doar mențiuni succinte despre celelalte forțe beligerante.

Germania

Când a izbucnit războiul, armata germană erau probabil cea mai bine pregătită pentru a face față conflictului. Germanii analizaseră metodele cele mai eficiente de a pune în practică noile dezvoltări tehnologice din industria armamentului și le-au adaptat tacticilor tradiționale, dar și unora mai noi.

După sfârșitul Primului Război Mondial, militarii germani și-au analizat cu foarte mare precizie situația în care se aflau. În ciuda nenumăratelor idei care se vehiculau pe tema „înjunghierii pe la spate" a Germaniei, respectiv a faptului că aceasta pierduse războiul nu în urma unei înfrângeri militare, ci din cauza acțiunilor forțelor de stânga din țară, armata germană a fost înfrântă decisiv până în 1918. Ofițerii superiori germani cunoșteau bine situația și au încercat să o remedieze.

Armata germană a reacționat la înfrângere examinând motivele acesteia și a încercat să ofere soluții militare la problemele respective. Germania a suferit pierderi teritoriale majore ca urmare a prevederilor Tratatului de la Versailles, dar și pierderi importante în ceea ce privește armamentului. În noiembrie 1918, în momentul armistițiului, Germania imperială putea detașa în teritoriu în jur de 4 milioane de cadre militare. După intrarea în vigoare a Tratatului de la Versailles însă, a fost restricționată la numai 100 000 de oameni, dintre care 4 000 erau ofițeri. Deși acest număr era simțitor mai mic, armata celor „100 000" de oameni era doar nucleul unei forțe considerabile, iar pregătirea intensă și competența acestora aveau să se dovedească inestimabile.

Pe lângă restricțiile în privința numărului de efective militare, Germaniei i s-a interzis să dețină sau să producă tancuri, iar flota aeriană germană a fost complet desființată. Cât despre marina militară germană, ale cărei nave fuseseră trimise la Scapa Flow pentru a fi sabordate de englezi, aceasta a fost limitată la câteva cuirasate din epoca pre-*Dreadnought* și i s-a interzis să dețină submarine. Aceste obstacole aparente au fost însă depășite.

Sub conducerea fermă și iscusită a general-colonelului Hans von Seeckt, multe prevederi ale Tratatului de la Versailles au fost nesocotite sau chiar contestate. În primul rând, militarii germani au petrecut mult timp încercând să găsească o metodă prin care forțele lor ar fi putut face față unei armate inamice mult mai mari. În același timp, s-a încercat identificarea motivelor care au dus la eșecul suferit între 1914 și 1918.

Germanii au făcut tot posibilul pentru a se sustrage restricțiilor impuse deținerii de echipament militar. În 1922, s-a semnat un acord bilateral fictiv între Germania și Rusia bolșevică, cele două state-paria ale Europei, prin care acestea se angajau să coopereze pe probleme militare. Astfel, Germania a câștigat zone de antrenament militar departe de ochii vigilenți ai Aliaților, iar Uniunea Sovietică a primit susținere tehnică. Antrenamentele piloților au fost făcute tot clandestin, mulți dintre aceștia pregătindu-se în cluburile de planoriști care începuseră să apară între anii 1920 și 1930. Când Hitler a

Hans von Seeckt (dreapta). (AKG Berlin)

preluat puterea în 1933, a adus cu sine o soluție și o ideologie prin care dorea să transforme din nou Germania într-o mare putere. Ascensiunea sa a însemnat și angajamentul acestuia de a consolida armata țării, dar și o promisiune fermă de a reabilita poziția Germaniei pe harta lumii.

În timpul atacului împotriva Poloniei din 1939 și, mai ales, împotriva trupelor anglo-franceze din 1940, armata germană a demonstrat o tehnică flexibilă de comandă care a făcut diferența dintre soldații germani și inamicii acestora. Germanii gândiseră această tactică de luptă în urma ofensivei din primăvara anului 1918, soldată doar parțial cu succes, o tactică exemplificând conceptul de *Auftragstaktic*, „tactică de comandă a misiunii". Aceasta se concentra asupra ideii ca toți ofițerii și subofițerii să aibă putere de decizie pentru a putea îndeplini cu succes misiunea. Totodată, au fost încurajate inițiativa și libertatea de acțiune în teren, fără să mai fie nevoie de ordine de la comandamentele superioare. Acestora li s-a adăugat și dezvoltarea unei rețele de comunicații fără fir și faptul că tancurile germane erau echipate cu aparate de radiorecepție.

Bechtolsheim, căpitan în armata germană, a ținut în 1932 o prelegere despre principiile de război ale Germaniei în fața cadeților Școlii de Artilerie din SUA. Iată ce idei a subliniat acesta:

Armata germană are anumite principii despre măsurile care trebuie luate pe timp de război, dar se ferește de regulile stereotipe despre cum trebuie aplicate aceste măsuri. Noi avem convingerea că mișcarea este un element esențial într-un război și numai într-un război mobil se pot obține rezultate decisive... să faci întotdeauna ceea ce inamicul se așteaptă cel mai puțin, să-ți schimbi mereu [sic] atât mijloacele, cât și metodele de luptă și să faci cele mai improbabile lucruri oricând îți permite situația înseamnă să nu fii sclavul regulilor și al ideilor preconcepute. Suntem convinși că niciun lider care are stereotipuri și acționează conform acestora nu poate atinge măreția în luptă pentru că este orbit de aceste reguli. Războiul nu este un lucru firesc și, în consecință, nu poate fi câștigat aplicând reguli valabile pe timp de pace.

Aceste idei s-au materializat prin angajarea în luptă a tancurilor și a armelor de sprijin și au fost susținute de generalul Heinz Guderian, numit adesea „părintele tancurilor". Tactica de comandă a misiunii și noile tehnologii s-au dovedit devastatoare în primii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial și au introdus un cuvânt nou în lexiconul militar — *Blitzkrieg*.

Marea Britanie

La finele Primul Război Mondial, s-a constatat că armata britanică dusese cele mai multe lupte; se afla prin urmare pe primul loc în domeniu. Priceperea englezilor, care reușiseră să pună în practică un concept de combinare a tuturor armelor (artilerie, tancuri, infanterie și avioane de luptă), era cât se poate de evidentă la sfârșitul anului 1918. Cu toate acestea, până în 1939, englezii și-au pierdut supremația, iar motivele pentru turnura pe care au luat-o lucrurile sunt diverse.

Asemenea majorității combatanților din Primul Război Mondial, și Marea Britanie era secătuită de puteri. La sfârșitul anilor 1920, au apărut mai multe cărți în care erau relatate pe larg experiențele soldaților britanici din timpul războiului. Aproape toate fuseseră scrise de ofițeri și au jucat un rol semnificativ în definirea sau redefinirea percepțiilor englezilor despre conflict. Cărțile *Memoirs of a Fox Hunting Man* de Siegfried Sassoon, *Undertone of War* de Edmund Blunden și *Goodby to All That* de Robert Graves, asta ca să menționăm doar câteva, erau de acord cu părerea generală că războiul fusese o tragedie și au eclipsat dacă nu chiar au înlocuit alte moduri de percepere a conflictului pentru că, în mod firesc, la vremea aceea au existat și câteva cărți care tratau războiul ca pe o victorie clară. Pe lângă ideile exprimate în aceste lucrări literare, a ieșit la iveală, în urma rezultatelor Chestionarului pentru pace, faptul că și

Siegfried Sassoon a fost unul dintre poeții i scriitorii care au luat parte la Primul Război Mondial și ale căror experiențe au făcut subiectul unor cărți scrise de aceștia. (Topham Picturepoint)

poporului englez îi repugna ideea de război. Judecând așadar după această percepție generală și după resursele financiare limitate, nu este de mirare că bugetele pentru apărare au fost tăiate.

În plus față de părerile total împotriva războiului, Marea Britanie avea și o situație economică precară. Deși în momentul izbucnirii războiului era principalul creditor al economiei globale, Marea Britanie a devenit unul dintre statele care avea cele mai mari datorii în momentul încetării conflictului. Costurile de război fuseseră foarte mari încât s-a ajuns până la cheltuirea rezervelor financiare și la pierderea unui număr însemnat de piețe internaționale pe care le deținea, din cauza faptului că producția de bunuri de larg consum a fost înlocuită cu producția de armament.

În perspectiva izbucnirii unui alt război, strategia de luptă a Marii Britanii s-a concentrat inițial pe modul în care puteau fi combătute eventualele atacuri aeriene. Ideea că „un bombardier este mai presus de orice" a devenit un fel de laitmotiv al strategiilor de apărare ale Marii Britanii începând cu 1934. În acest sens, a devenit prioritară dezvoltarea RAF și consolidarea noului sistem de radar care avea să acopere zona de coastă a țării. Royal Navy, deși nu mai era stăpâna inegalabilă a mărilor, încă era o forță impresionantă. În 1939, armata britanică era singura armată complet mobilă, iar Corpul Expediționar Britanic (British Expeditionary Force — BEF), detașat în Franța în 1939, era în continuare o formațiune utilă, care însuma 160 000 de soldați. Dezbaterea interbelică despre utilitatea tancurilor în armata britanică fusese rezolvată în cea mai mare parte până în 1939. Soluția găsită a fost pe placul celor care considerau că tancul ar trebui să fie elementul-cheie al oricărui dispozitiv militar, dar care să funcționeze ca o armă de luptă de sine stătătoare.

Franța

În perioada interbelică, existența armatei franceze însăși a generat o serie de măsuri de securitate reale sau imaginare. În martie 1933, la două luni după ce Adolf Hitler a devenit cancelar al Germaniei, Winston Churchill a făcut una dintre obișnuitele sale remarci, des citate, și anume: „Slavă Domnului că există armata franceză!" Pentru oameni ca Churchill, considerat o voce unică în jungla politică din 1933, armata franceză era un bastion important în calea unui eventual atac german. În Marea Britanie însă, multe persoane nu îi împărtășeau această părere deoarece vedeau în poziția Franței față de Germania o adevărată amenințare nu doar la adresa Germaniei în sine, ci și a întregii stabilități europene.

În multe privințe, experiența acumulată de Franța în timpul Primului Război Mondial a fost mult diferită de cea a Aliaților și a exercitat, în mod clar, o mai mare influență asupra organizării militare, a doctrinelor și tacticilor adoptate ulterior. În comparație cu armata engleză, care a luptat pe mai multe fronturi, a inițiat angajarea în luptă a

tancurilor şi a adoptat, spre sfârşitul războiului, cu mare succes, tehnicile de luptă cu arme combinate, armata franceză a rămas cantonată, între 1914 şi 1918, în menţinerea liniei de defensivă. Acest tip static de abordare a luptei a fost exemplificat cel mai bine şi a devenit un motiv de mândrie naţională în timpul bătăliei de la Verdun, unde armata franceză a reuşit să se impună în faţa inamicilor cu toate că a suferit numeroase pierderi de vieţi omeneşti. În ciuda succesului înregistrat în timpul ofensivei şi a experienţelor pozitive cu tehnicile de luptă cu arme combinate folosite spre sfârşitul celui de-la Doilea Război Mondial, pierderile suferite de francezi au fost atât de mari între 1914 şi 1918 încât doar foarte puţini francezi se mai arătau dispuşi să lupte într-un alt război.

Ideea de apărare avea o însemnătate aparte pentru francezi fiindcă soldaţii care luptaseră în Primul Război Mondial îşi dăduseră viaţa pe pământ francez şi pentru apărarea republicii. Nu este de mirare, aşadar, că tehnicile de apărare ale francezilor gândite ulterior aveau să ia exemplul victoriilor repurtate şi să fie dezvoltate în asemenea măsură încât să nu se mai repete niciodată dezastrul înregistrat între anii 1914 şi 1918. Rezultatul a fost construirea uriaşei şi costisitoarei Linii Maginot, o reţea vastă de forturi care comunicau între ele prin căi ferate subterane, cuprinzând cazărmi, spitale, depozite de muniţie şi sisteme de ventilaţie şi de alimentare cu combustibil care aveau să asigure forturilor toate cele necesare pentru a funcţiona — şi a lupta — chiar şi în cazul în care ar fi fost înconjurate de inamici. Costul

Linia Maginot, construită cu costuri uriaşe, era considerată punctul forte al strategiei de apărare al francezilor. (Ann Ronan Picture Library)

final al construirii Liniei Maginot a fost de 7 miliarde de franci francezi, o sumă cu mult mai mare decât cea estimată inițial.

Costurile de construcție și, ulterior, de mentenanță a frontului au însemnat, inevitabil, o reducere considerabilă a bugetelor alocate altor divizii ale armatei franceze. În ciuda acestor considerații de ordin financiar, puțini francezi puneau la îndoială necesitatea Liniei Maginot. Vorbind despre încrederea francezilor în acest tip de apărare, mareșalul Pétain a spus că aceștia sunt „darnici când vine vorba de consumul de oțel, dar zgârciți în ceea ce privește vărsarea de sânge". Judecând după ororile care se petrecuseră în tranșee, puțini l-au contrazis.

Exista însă și un punct slab în tot acest plan, și anume faptul că linia nu se întindea și de-a lungul graniței cu Belgia — o evidentă direcție de atac inamic —, ci doar între Strasbourg și Montmédy. Acest tip de amplasament fusese agreat din rațiuni economice și practice, dar și din reticența Franței în privința unei posibile alianțe cu Belgia. În cazul în care nu avea să fie cuprinsă în Linia Maginot, era foarte probabil ca Belgia să adopte din nou o poziție de neutralitate — lucru care se întâmplase în 1914 — și, astfel, să le ofere practic germanilor posibilitatea să atace. Obligată să ia o decizie, Belgia a optat pentru neutralitate, refuzând astfel Franței orice șansă de a pătrunde pe teritoriul său. Linia Maginot nu acoperea nici zona foarte împădurită și aflată în partea opusă a Ardenilor deoarece regiunea era considerată o zonă inaccesibilă trupelor armate moderne.

Toate aceste considerente la un loc — încrederea nejustificată în rezistența Liniei Maginot, grijile legate de poziția politică a Belgiei, problemele financiare și refuzul de a accepta și faptul că supremația într-un război putea fi obținută prin ofensive și operații strategice — au dus la dezvoltarea a ceea ce avea să fie cunoscut drept „mentalitatea de tip Maginot". Aceasta desemna, pe scurt, încrederea în superioritatea capacității de apărare a Liniei Maginot și încăpățânarea de a înțelege sau de a admite că războiul însemna și altceva decât apărare.

Linia Maginot era de mare interes și pentru germani. Deși nu aceasta a fost intenția, frontul a devenit pentru francezi un fel de cămașă de forță și erau puține șanse ca Franța să pornească un atac având o legătură atât de strânsă și de costisitoare cu această linie de apărare. În 1935, ministrul francez al apărării a declarat în cadrul unui discurs susținut în fața Adunării Naționale: „Cum ne-am mai putea gândi la o ofensivă când am cheltuit mii de milioane pentru a ridica o barieră fortificată? Trebuie să fim nebuni de legat să ne aventurăm dincolo de aceasta!".

Pe lângă motivele ce țineau de mentalitatea francezilor, care rămăseseră efectiv cantonați pe ideea de defensivă — generată și, mai apoi, alimentată de existența Liniei Maginot —, mai erau și alte câteva considerente de ordin practic. Linia Maginot era produsul unor investiții majore atât de capital, din bugetele de apărare, cât și de efective militare, fapt care a determinat reduceri drastice din bugetele celorlalte divizii ale armatei. Și dacă armata franceză n-ar fi fost atât de reticentă la ideea dezvoltării unor strategii de atac, nu ar fi existat resursele financiare necesare achiziționării de noi echipamente de luptă. Garanția acestui fapt i-a fost de mare ajutor lui Hitler, care s-a asigurat astfel că, indiferent ce tip de operații militare ar fi întreprins în est, ar fi fost puțin probabil ca francezii să constituie o amenințare reală pentru granița de vest a Reichului.

În anii 1930, armata franceză avea un număr semnificativ de carențe și multe dintre acestea se reflectau, în general, în viața de zi cu zi. Soldații francezi erau prost plătiți și subapreciați, iar armata era serios afectată de divergențele politice și sociale din țară. Armata franceză comunica în continuare prin telefon și nu prin radio și, în plus, nu a știut să profite de potențialul pe care îl prezenta angajarea în luptă a tancurilor. Armata franceză, așa cum se prezenta în 1918, nu a fost foarte convingătoare în încercările sale de a reactiva luptele cu arme combinate — în primul rând, a redus tancurile la simplul rol de vehicule de sprijin din cadrul unui atac de infanterie. Asta se întâmpla în ciuda

faptului că, spre sfârşitul războiului, apăruseră unele vehicule performante. Din păcate, în loc să folosească în luptă blindate şi să motorizeze infanteria, francezii au preferat să menţină aşa cum erau trupele de infanterie. În ciuda protestelor unor ofiţeri francezi din perioada interbelică, în mod special cele ale lui Charles de Gaulle, doctrina franceză s-a încăpăţânat să rămână ancorată în trecut.

Belgia

În timpul Primul Război Mondial, mica armată belgiană a fost destul de activă şi, după sfârşitul conflictului, a făcut eforturi considerabile pentru a-şi asigura securitatea. Belgienii au semnat acorduri de apărare atât cu Marea Britanie, cât şi cu Franţa şi au încercat să recruteze cât mai mulţi soldaţi pentru a avea o armată solidă. Cu toate acestea, belgienii au renunţat în 1926 la acest angajament în favoarea susţinerii armatelor britanică şi franceză, hotărâre care a spus multe despre poziţia defensivă a Belgiei. În 1933 însă, venirea la putere a lui Hitler a fost un imbold pentru belgieni de a-şi reînnoi efectivele armate şi, în momentul declaraţiei de război a Marii Britanii şi Franţei, armata belgiană însuma 600 000 de soldaţi. În ciuda armelor moderne şi eficiente de care dispunea, armata belgiană a ales poziţia defensivă, iar Belgia a revenit la statutul de neutralitate după declaraţia de război adresată Germaniei de Marea Britanie şi Franţa.

Polonia

Polonezilor le-a revenit ingrata postură de a fi primele victime de război ale lui Hitler. Performanţele armatei poloneze în primele bătălii din timpul celui de-al Doilea Război Mondial au atras atenţia chiar şi numai pentru aparenta superficialitate demonstrată prin eforturile disperate făcute pentru a le ţine piept invadatorilor germani.

Istoria armatei poloneze este foarte interesantă. Polonia, ca entitate politică independentă, nu a apărut efectiv pe harta lumii timp de 123 de ani. Împărţirile succesive ale Poloniei între Prusia, Imperiul Rus şi Imperiul Austro-Ungar au luat însă sfârşit în 1918, când Polonia a fost reîntregită prin prevederile Tratatului de la Versailles, cu preţul unor pierderi teritoriale ale ţărilor mai sus menţionate.

Cavaleria poloneză. (Topham Picturepoint)

Tanchiști polonezi. (Steve Zaloga)

Un număr considerabil de polonezi au luptat în Primul Război Mondial, în mod ironic, ca soldați ai armatelor Germaniei, Rusiei și Austro-Ungariei. Legiunile poloneze formate de austro-ungari au avut cel mai mare și mai disproporționat impact asupra noii armate a Poloniei independente. Sub conducerea lui Jozef Pilsudski, fostul comandant al Legiunilor poloneze din armata austriacă, a luat naștere demna armată poloneză. În ciuda originilor controversate ale acestei grupări disparate, deseori caracterizată drept o „scursură a societății", armata poloneză avea să repurteze o victorie de luat în seamă. Polonezii au fost susținuți și de alte formațiuni militare, respectiv de armata „Haller", o grupare formată din 25 000 de voluntari.

În perioada de după terminarea Primului Război Mondial, când marile imperii din estul și centrul Europei s-au prăbușit, a avut loc o luptă generală între state, luptă a cărei principală miză era cucerirea unor teritorii și încorporarea populației de aceeași etnie în granițele noilor state care se formau. Încurajați de cele câteva victorii repurtate împotriva noilor stăpâni ai Rusiei, bolșevicii, polonezii s-au aliat cu armatele naționaliste ucrainene cu scopul de a invada Ucraina și de a lupta împotriva Armatei Roșii. Deși la începutul conflictului polonezii s-au bucurat de succes, Armata Roșie i-a împins până la porțile Varșoviei. Ulterior însă, Pilsudski a făcut ca norocul să le surâdă polonezilor și împreună au învins în mod decisiv Armata

Roșie, obligându-i pe bolșevici să accepte semnarea unui umilitor acord de pace care urma să fie valabil între 1920 și 1930 și determinându-l pe Stalin, în 1939, să dorească să împartă țara. Poziția strategică a Poloniei era lipsită de perspective, aceasta fiind înghesuită între Uniunea Sovietică, la est, și Germania, la vest. Este lesne de înțeles, așadar, că pentru Polonia un război pe două fronturi era un adevărat coșmar. Această poziție delicată era o sursă permanentă de îngrijorare pentru strategii polonezi care, în 1921, au reușit să obțină o alianță defensivă cu Franța. Prin acest acord, Franța se angaja să îi sprijine pe polonezi în eventualitatea în care Germania intervenea într-un conflict deja în desfășurare între Polonia și URSS. Pe scurt, Franța urma să atace Germania. Evident că semnarea acordului prezenta avantaje și de partea francezilor, ale căror manevre diplomatice din perioada interbelică erau îndreptate către controlarea și limitarea acțiunilor Germaniei.

Polonezii au semnat un acord și cu România, care a promis să îi ajute în eventualitatea unui conflict cu URSS, nu cu Germania.

Tratatul de la Locarno, semnat în 1925 de Marea Britanie, Franța și Republica de la Weimar, a însemnat pentru Polonia sursa multor posibile probleme dat fiind că documentul garanta frontierele Europei *de Vest*. Problema evidentă era faptul că, odată ce frontierele de vest ale Germaniei fuseseră securizate împotriva atacurilor celor mai vehemenți inamici ai săi, francezii, aceasta ar fi putut profita de ocazie pentru a-și recupera multe dintre teritoriile pierdute în est. În urma unei mișcări diplomatice puse în scenă cu mare măiestrie, Hitler a fost de acord cu un pact de neagresiune între Germania și Polonia.

În ciuda consemnărilor istorice conform cărora armata poloneză a luptat împotriva unui inamic de ultimă generație, Germania, cu ajutorul unor mijloace de secol XIX, armata poloneză era foarte legată de o doctrină de manevră. Tacticile de luptă ale polonezilor fuseseră gândite în baza succeselor și a experiențelor din timpul războiului ruso-polonez, dar din păcate, deși ideile erau de ultimă generație, mijloacele cu care puteau fi puse în practică erau, în mod clar, dintr-o epocă trecută. În timp ce tehnicile de luptă ale germanilor includeau tancuri, infanterie motorizată și artilerie autopropulsată, polonezii încă își lăsau soarta pe mâinile cavaleriei și a infanteriei pedestre. Conflictul care a rezultat nu putea avea decât un singur învingător.

„Am hotărât să recurgem la forță"

Cel de-al Doilea Război Mondial a început practic odată cu pătrunderea germanilor în Polonia. Evenimentul în sine ar fi putut trece drept un incident local, dar ceea ce a determinat transformarea acestuia într-un război european și, ulterior, într-unul mondial a fost participarea Marii Britanii și Franței care se angajaseră să susțină Polonia în cazul unui atac direct din partea Germaniei. Motivele pentru care Marea Britanie și Franța au ajuns în această situație pot fi găsite în trecut, cu câțiva ani înainte de izbucnirea războiului.

Pretențiile teritoriale ale Germaniei

Intenția lui Hitler era să reabiliteze imaginea și puterea Germaniei în Europa. Pentru aceasta, el a considerat că era necesar, în primul rând, să se asigure că Germaniei îi vor fi restituite teritoriile și, implicit, locuitorii acestora, la care fusese obligată să renunțe prin Tratatul de la Versailles din 1919. După ce toți germanii au fost integrați într-o Germanie care, acum, cuprindea toate teritoriile deținute în trecut, planurile lui Hitler au devenit încă și mai ambițioase. Führerul dorea ca Germania să domine Europa și a analizat această situație posibilă în termeni mai degrabă darwinieni. Germanii de rasă ariană aveau să-și demonstreze superioritatea față de alte popoare, de exemplu, slavii din Europa de Est, prin intermediul războiului, în cadrul unei întreceri de tipul „doar cei mai puternici supraviețuiesc".

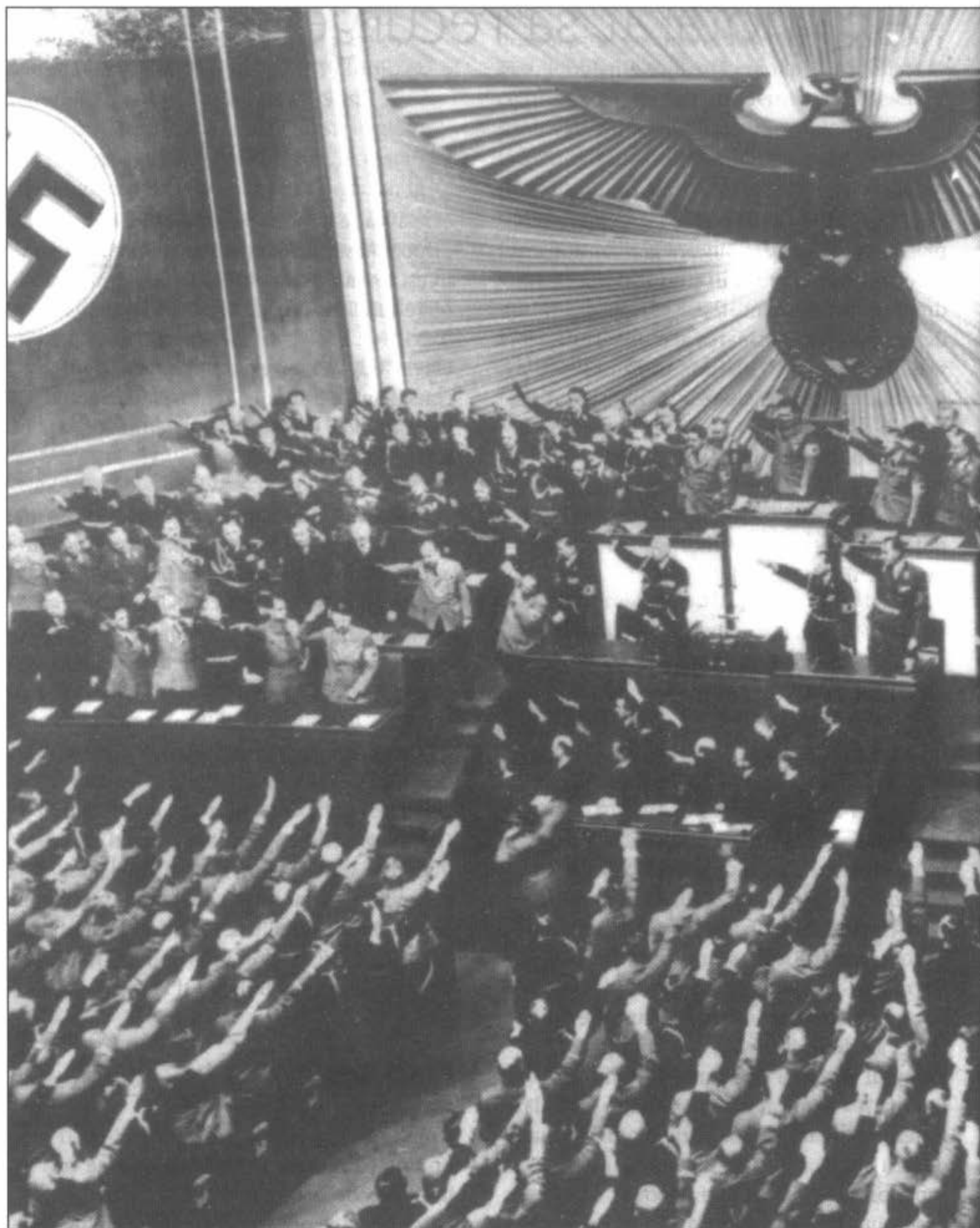
Hitler considera că un popor nu putea decât fie să se dezvolte, fie să moară, iar zona de expansiune a marelui stat german avea să fie în est. Populația slavonă din Europa de Est urma să fie transformată într-o rasă de sclavi care avea să trăiască doar pentru a fi mereu la dispoziția stăpânilor germani. Zonele cucerite în est aveau să fie colonizate de germani și să ofere suficient „spațiu vital" (*Lebensraum*), inexistent în Germania. Anumiți oameni, evreii și țiganii, de exemplu, nu erau considerați demni nici măcar să devină sclavii germanilor și urmau să fie exterminați. Iată ce scria Hitler în *Mein Kampf:*

Politica externă a unui stat trebuie să asigure existența unei rase pe acest pământ... și pentru aceasta, este nevoie de crearea unui echilibru sănătos, natural și dătător de viață între numărul actual și viitor de oameni [Volk], pe de o parte, și cantitatea și calitatea teritoriului său, pe de altă parte.

Odată cu reocuparea Renaniei din 1939, a devenit evidentă intenția lui Hitler de a revendica toate teritoriile care aparținuseră Germaniei. Hitler a ordonat armatei să înainteze spre Renania în ciuda opoziției generalilor săi, iar succesul repurtat l-a convins de propria infailibilitate în astfel de chestiuni, dar și de slăbiciunea și indiferența posibililor săi inamici, Marea Britanie și Franța.

Anschluss

Un alt pas important pentru Hitler era o uniune cu Austria. O astfel de uniune era însă interzisă de prevederile Tratatului de la Versailles și venea în contradicție cu ideile despre autodeterminare pe care se insistase în tratat, dat fiind că mulți germani care trăiau în Austria nu doreau să fie integrați în Germania. Hitler însă dorea cu înverșunare să-i aducă pe germanii din Austria în marele său Reich nu doar din motive rasiale, ci și pentru că Austria era patria în care se născuse.

În Reichstag este anunțată anexarea Austriei (*Anschluss*). (Topham Picturepoint)

În 1934, Partidul Nazist din Austria a fost scos în afara legii de cancelarul austriac de la vremea aceea, Dollfuss. Ceva mai târziu, naziştii austrieci au încercat o lovitură de stat, dar, în urma ameninţărilor lui Mussolini că avea să intervină în numele lui Dollfuss, Hitler a fost convins să nu intervină.

Patru ani mai târziu, după îmbunătăţirea relaţiilor italo-germane, odată cu anunţarea Axei Roma-Berlin şi a formalului Pact Anti-Comitern, naziştii austrieci au început

să se agite din nou. Dată fiind situația, cancelarul austriac a promis să organizeze un plebiscit referitor la viitorul Austriei. Cum Hitler nu avea garanția că austriecii urmau să voteze uniunea cu Germania, i-a forțat mâna și a amenințat că va invada Austria, moment în care guvernul austriac a capitulat. În februarie 1938, cancelarul austriac, Schuschnigg, și-a dat demisia și a fost înlocuit cu nazistul Seyss-Inquart, care a poftit practic trupele germane în țară. Pe 13 martie, acesta a decretat oficial desființarea statului austriac și, în acest fel, Hitler a devenit cancelar al Marii Germanii.

Pentru mulți din țările vecine, separarea forțată a germanilor și austriecilor care erau, practic, foarte asemănători din punct de vedere etnic a fost o manevră artificială și inadecvată. Când a avut anexarea Austriei de către Germania (*Anschluss*), mulți observatori au ales să ignore agresiunea lui Hitler în aceste zone. Dacă au și crezut că acest succes avea să-i potolească și nu să-i alimenteze ambițiile, în mod sigur au făcut o gravă eroare.

Regiunea Sudeților

Următoarea grijă a lui Hitler a fost viitorul numărului considerabil de germani din Cehoslovacia; spre deosebire de austrieci, cei mai mulți dintre aceștia doreau să fie integrați în Germania. Artificialul stat cehoslovac fusese fondat după dezmembrarea fostului Imperiu Austro-Ungar și avea o populație de trei milioane de etnici germani care trăiau în regiunea Sudeților, zonă din Cehoslovacia.

Începând cu 1933, minoritatea germană din Cehoslovacia, condusă de un simpatizant al nazismului, Konrad Henlein, a început să se agite în vederea obținerii autonomiei din partea țării-mamă, Cehoslovacia. Existau și persoane care rezonau la cerințele germanilor din Sudeți: în definitiv, li se conferise dreptul la autodeterminare prin prevederile Tratatului de la Versailles. În cadrul adunării NSDAP de la Nürnberg din 1938, Hitler a făcut următorul anunț, făcându-și publice, astfel, intențiile față de germanii din Sudeți:

Am convingerea că voi servi păcii cel mai bine dacă nu las acest aspect nelămurit. Nu am cerut ca Germania să obidească trei milioane și jumătate de francezi și nici nu am avut pretenția ca trei milioane și jumătate de englezi să ne fie

Afiș care anunța plebiscitul din regiunea Sudeților. (AKG Berlin)

dați nouă ca să-i asuprim; ceea ce doresc eu este ca opresiunea celor trei milioane și jumătate de germani din Cehoslovacia să înceteze și ca această opresiune să fie înlocuită cu dreptul la autodeterminare. Ne-ar părea rău ca prin aceasta să stricăm relațiile cu toate celelalte state europene sau ca acestea să aibă de suferit. Dacă totuși se va întâmpla așa, vina nu va fi a noastră.

Chiar dacă premierul britanic, Neville Chamberlain, părea să creadă în sinceritatea lui Hitler, adevărul este că englezii și francezii nu erau deloc pregătiți să intre în război. Când Hitler a deplasat trupele germane la granița cu Cehoslovacia la începutul lui septembrie, existau deja toate premisele unei invazii germane. Cu toate acestea, Hitler era îndeajuns de rezonabil să creadă că putea obține prin diplomație ceea ce-și propusese și că Marea Britanie și Franța nu erau dispuse să lupte pentru Cehoslovacia.

Aceste două state aveau foarte multe obiecții vizavi de ajutorul pe care l-ar fi putut da Cehoslovaciei. Cehii, de exemplu, nu erau

îndeajuns de puternici pentru a rezista germanilor în eventualitatea unui război, iar cel mai sigur susținător al lor, Uniunea Sovietică, nu putea trimite ajutor decât traversând teritoriul Poloniei și României, un lucru pe care era puțin probabil ca polonezii și românii să-l accepte. În plus, britanicii și francezii nu prea erau de acord cu ideea unei intervenții sovietice în Cehoslovacia. Deși Franța și Cehoslovacia semnaseră un acord de defensivă, nu exista disponibilitatea de a lupta și, chiar dacă aceasta ar fi existat, Marea Britanie și Franța erau prea slabe din punct de vedere militar ca să intre într-un conflict. În consecință, cele două țări l-au sfătuit pe liderul ceh, Beneš, să accepte termenii impuși de Hitler și să cedeze regiunea Sudeților, chiar dacă asta ar fi însemnat să piardă zona cea mai importantă din punct de vedere strategic a țării și toate fortificațiile vitale de pe linia de frontieră, prin aceasta lăsându-le germanilor cale liberă să pătrundă în țară.

La întâlnirea din 15 septembrie dintre Chamberlain și Hitler, la Berghof, reședința Führerului de lângă Berchtesgaden, Hitler și-a prezentat intențiile de a anexa regiunea Sudeților pe principiul autodeterminării. După câteva zile, în care tensiunea a atins cote maxime și în care Royal Navy s-a pregătit de război, iar Franța a început, de asemenea, să se mobilizeze, s-a stabilit o întâlnire la München pe 29 septembrie. Cu două zile mai înainte, Chamberlain a făcut faimosul său comentariu:

Ce oribil, fantastic și incredibil este să fim nevoiți să săpăm tranșee și să purtăm măști de gaze din cauza unei dispute dintr-o țară îndepărtată între niște oameni despre care nu știm nimic. Pare și mai imposibil ca o dispută care, în principiu, a fost deja rezolvată să devină motiv de război.

În mod surprinzător, la conferința de la München, unde Marea Britanie, Franța, Italia și Germania au decis viitorul Cehoslovaciei, nu a participat niciun reprezentant ceh. Hitler a semnat un acord prin care se angaja să respecte integritatea frontierelor Cehiei

Conferința de la München. De la stânga la dreapta: Neville Chamberlain, Edouard Daladier, Adolf Hitler, Benito Mussolini, contele Galeazzo Ciano. (Ann Ronan Picture Library)

Chamberlain pe aeroportul Croydon după conferința de la München. (Topham Picturepoint)

după ce regiunea Sudeților avea să intre în posesia țării sale. După acest eveniment, Chamberlain s-a întors în Marea Britanie; pe aeroportul Croydon, a fluturat faimoasa hârtie semnată de Hitler, care, susținea Chamberlain, garanta „pacea în vremurile noastre". Pe 15 martie 1939, armatele germane au intrat în capitala Cehiei, Praga, și au ocupat provinciile Boemia și Moravia.

Conferința de la München din septembrie 1939 a devenit sinonimă cu slăbiciunea în fața agresiunii și cu termenul de „împăciuitorism". Este adevărat că acesta este un termen des folosit, dar, în cazul de față, a fost instrumentul cu ajutorul căruia britanicii și francezii au căutat să-l calmeze pe Hitler, acceptându-i cât mai multe dintre doleanțe doar pentru a-i ține în frâu ambițiile și pentru a evita un război. De fapt, conferința de la München a marcat sfârșitul politicii împăciuitoriste și atât Chamberlain, cât și prim-ministrul francez, Edouard Daladier, erau conștienți că reînarmarea trebuia să continue într-un ritm lent pentru că Hitler nu era decât parțial mulțumit de ceea ce obținuse.

Polonia

Picătura care a umplut paharul și care a transformat niște dispute locale într-un război european de proporții și, în final, într-unul mondial a fost invadarea Poloniei de către Germania. După acțiunea militară a lui Hitler împotriva a ceea mai rămăsese din Cehoslovacia, guvernul britanic a oferit garanții militare Poloniei cu intenția de a-i demonstra lui Hitler că situația de la München nu avea să se mai repete. Era totodată și o confirmare a mobilizării generale din Marea Britanie, unde fusese introdus deja serviciul militar obligatoriu. Această țară a dat garanții similare și României și Greciei, renunțând astfel la declarațiile făcute cu mult timp în urmă de fostele guverne, anume de a nu mai implica Marea Britanie într-un nou angajament continental.

În viziunea lui Hitler, primul pas spre expansiunea în est ar fi fost o intervenție în Polonia, iar pretextul folosit era cât se putea de evident: Germania propriu-zisă era separată de cea mai estică provincie a sa, Prusia Orientală, printr-o fâșie din teritoriul polonez. Nu era dificil pentru germani, așadar, să-i acuze pe polonezi de îngrădire a accesului spre Prusia Orientală. În același mod, în orașul Danzig, naziștii au început să facă și să se comporte cum știau mai bine, anume să creeze necazuri și să solicite ca orașul să fie încorporat în Reich. Așa Hitler ar fi avut un pretext serios pentru a pune presiune pe guvernul polonez și a-l convinge să cedeze Germaniei teritoriul, exact în aceeași manieră în care procedaseră în cazul cehilor.

Această poziție strategică s-a modificat radical în august, odată cu surprinzătorul Pact Ribbentrop-Molotov dintre Germania și Uniunea Sovietică. Această alianță avantajoasă a apropiat două țări care, în câțiva ani, aveau să devină dușmani de moarte. Stalin și-a dat seama de acest lucru și a încercat să amâne cât mai mult atacul Germaniei asupra țării sale. În plus, și-a dat seama că o graniță lărgită cu Germania ar fi fost în avantajul sovieticilor și astfel a fost de acord să ajute Germania în ofensiva împotriva Poloniei, cu singura mențiune ca jumătate din teritoriul polonez să revină URSS. Această înțelegere i-a sporit lui Hitler încrederea că putea risca un război, având astfel siguranța că Uniunea Sovietică nu avea să atace, chiar dacă Marea Britanie și Franța ar fi făcut-o. Marea Britanie, de altfel, își exprimase foarte clar intenția de a interveni în sprijinul Poloniei dacă situația ar fi cerut-o. Cu toate acestea, hotărârea lui Hitler de a ataca era deja luată.

În ciuda amenințărilor Marii Britanii și Franței, Adolf Hitler a ordonat armatelor sale să invadeze Polonia. În Directiva nr. 1 a Înaltului Comandament al Wehrmachtului (OKW) emisă de Hitler în ultima zi a lui august 1939, acesta a declarat următoarele: „Dat fiind că am epuizat toate variantele prin care am fi putut remedia soluția inacceptabilă de la frontiera de est a Germaniei prin mijloace pașnice, am hotărât să rezolv problema cu forța".

Evenimentul de care era nevoie pentru ca această acțiune să se transforme într-un conflict european major a avut loc la ora

Comandantul suprem al armatei

OKW/Wfa Nr. 170/39g. K. Ch. Li — Berlin
STRICT SECRET — 31 august 1939

Numai pentru comandanții superiori — 8 exemplare
Înmânat personal de un ofițer — EXEMPLARUL nr....

Directiva nr. 1 referitoare la război

1. Având în vedere că am epuizat toate variantele politice de rezolvare pe căi paşnice a situaţiei de la graniţa de est, care, pentru ţara noastră, este de netolerat, am hotărât să recurgem la forţă.
2. Atacul asupra Poloniei se va desfăşura în conformitate cu prevederile „Planului Alb", cu modificările ulterioare, rezultate, în cazul armatei, din faptul că aceasta şi-a îndeplinit, între timp, toate dispoziţiile. Repartizarea sarcinilor şi ţintele operaţionale rămân neschimbate. Data atacului — 1 septembrie 1939. Ora atacului - 04:45 [informaţie introdusă cu cerneală roşie]. Aceste coordonate sunt valabile şi pentru Gdynia, golful Danzig şi podul Dirschau.
3. Este important ca responsabilitatea pentru începerea ostilităţilor să revină exclusiv Angliei şi Franţei. Cazurile neînsemnate de violare a frontierei vor fi soluţionate la faţa locului, la momentul oportun. Neutralitatea Olandei, Belgiei, Luxemburgului şi Elveţiei, la care ne-am angajat, va fi un obiectiv urmărit îndeaproape. Frontiera de vest nu va fi trecută fără ordine stricte. Aceleaşi reguli se aplică oricărei acţiuni militare pe mare. Măsurile defensive ale Luftwaffe se vor limita la combaterea oricărui atac aerian în interiorul graniţelor Reichului. Trebuie să luăm măsuri pentru asigurarea frontierelor ţărilor neutre. Aviaţia militară va avea permisiunea de a contraataca deasupra teritoriului neutru numai în cazul în care teritoriul german este ameninţat de un număr considerabil de bombardiere engleze şi franceze. Este vital ca OKW [*Oberkommando der Wehrmacht*] să fie informat despre orice violare a teritoriilor neutre de către inamicii occidentali.
4. În cazul în care Anglia şi Franţa vor porni ostilităţile împotriva Germaniei, este de datoria forţelor armate care operează în vest să intervină pentru a asigura succesul ofensivei împotriva Poloniei, conservându-şi în acelaşi timp energiile. Ordinul de începere a ofensivei îmi revine exclusiv mie.

Armata va apăra zidul de vest şi va lua măsuri pentru a elimina riscul de a fi atacat de ţările vestice pe la nord, prin violarea frontierelor cu Belgia şi Olanda. În cazul în care Franţa invadează Luxemburgul, armata are undă verde să arunce în aer podurile de la frontieră.

Marina militară va ataca navele comerciale, în special pe cele englezeşti. Anumite zone pot fi declarate zone de risc pentru a spori eficienţa operaţiilor. OKM [*Oberkommando der Marine*] va întocmi rapoarte despre aceste zone şi va face declaraţii publice referitoare la acest aspect, care vor fi concepute în colaborare cu Ministerul de Externe şi care îmi vor fi date spre aprobare prin intermediul OKW. Marea Baltică va fi securizată împotriva atacurilor inamice. În acest sens, OKW va decide dacă este necesar să fie aruncate în aer căile de acces către această zonă.

Aviaţia are misiunea clară de a împiedica orice atac împotriva armatei germane sau a teritoriului german. În ofensiva împotriva Angliei, cade în sarcina Luftwaffe să se ocupe de comerţul acesteia pe mare, industria de armament şi transportul trupelor în Franţa. Trebuie să profităm de orice ocazie pentu a ataca navele inamice, în special cele de război şi portavioanele. Decizia de a ataca Londra îmi revine exclusiv mie. Vom pregăti atacurile împotriva Angliei ţinând seama de faptul că trebuie să evităm pe cât posibil un succes parţial, obţinut cu forţe armate insuficiente.

semnat: ADOLF HITLER

(tradus din original, Partea a II-a a documentelor de la Nürnberg)

Directiva nr. 1 pentru purtarea războiului, reprodusă din volumul *The Fall of France* de G. Fortey şi John Duncan. (Tunbridge Wells, 1990)

11:15, pe 3 septembrie 1939. Cu doar trei ore mai înainte, premierul britanic a trimis Germaniei un ultimatum prin care îi comunica următoarele: dacă nu avea să-și retragă trupele din Polonia până în ora 11:00, între Marea Britanie și Germania urma să fie declarată starea de război. La 11:15, Neville Chamberlain a ținut un discurs care avea să intre în istorie și prin care îi informa pe englezi că „nu s-a primit niciun răspuns, drept pentru care această țară este oficial în război cu Germania". Aliatul Marii Britanii, Franța, a emis la rândul său un ultimatul asemănător în după-amiaza zilei de 3 septembrie. La ora 17:00, când s-a împlinit termenul până la care Germania ar fi trebuit să dea un răspuns și nu a venit nicio reacție din partea acesteia, și Franța a intrat din nou în război cu Germania.

Iată ce a avut de spus jurnalistul american William Shirer, care a trimis în mod constant reportaje din Germania în primii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial, despre reacția poporului german la anunțul că țara lui era acum în război cu Marea Britanie și Franța:

În 1914, dacă nu mă înșel, emoția a atins cote maxime la Berlin, în prima zi a războiului mondial. Astăzi însă nu se întâmplă nimic: nu emoție, nici urale, nici strigăte de încurajare, nicio floare aruncată în aer, fără febră sau isterie de război. Nu se simte nici măcar ură împotriva englezilor și francezilor, în ciuda numeroaselor discursuri ale lui Hitler ținute în fața poporului, a partidului, a armatei din est sau a celei din vest, prin care îi acuza pe „englezii instigatori și pe evreii capitaliști" că au început acest război. În această după-amiază, în timp ce treceam pe lângă ambasadele Marii Britanii și Franței, am observat că trotuarele din fața ambelor clădiri erau pustii. Doar un polițai singuratic mergea nervos în sus și în jos de-a lungul trotuarului din fața celor două clădiri.

Orice ar fi simțit însă germanul de rând față de război, zarurile fuseseră deja aruncate.

Hitler atacă

Invadarea Poloniei

Invadarea Poloniei a fost prima lovitură dintr-un război total. Noua armată a lui Hitler urma acum să fie testată pe câmpul de luptă, în cadrul unei ofensive împotriva forțelor armate ale Poloniei, mult mai numeroase și mai bine pregătite, aceleași care reușiseră să oprească Armata Roșie în 1920, înainte de a pătrunde în Varșovia. Cu toate acestea, după cum avea să se vadă ulterior, imaginea tulburătoare și tragică a cavaleriei poloneze luptând și fiind învinsă de tancurile germane avea să devină una dintre cele mai semnificative și definitorii imagini de război. Anii de antrenamente și exerciții militare începute de Germania încă din 1919 urmau să își arate roadele, iar efectele aveau să fie devastatoare.

În ciuda ambițiilor și a încrederii lui Hitler, germanii au pus în scenă o șaradă elaborată pentru a convinge omenirea că Germania fusese provocată. Câteva persoane din *Sicherheitsdienst* (SD) sau serviciul de securitate al SS au organizat, sub conducerea lui Reinhard Heydrich, o operație prin care se urmărea precipitarea războiului dorit de Hitler. Această operație, care a primit numele de cod „Hindenburg", prevedea trei raiduri simultane: unul asupra stației radio de la Gleiwitz, cel de-al doilea asupra micilor puncte vamale de la Hochlinden și cel de-al treilea asupra unui canton izolat dintr-o rezervație din Pitschen. Raidurile aveau să fie conduse de bărbați îmbrăcați în uniforme militare ale armatei poloneze și, pentru ca impactul să fie decisiv, atacul de la Gleiwitz,

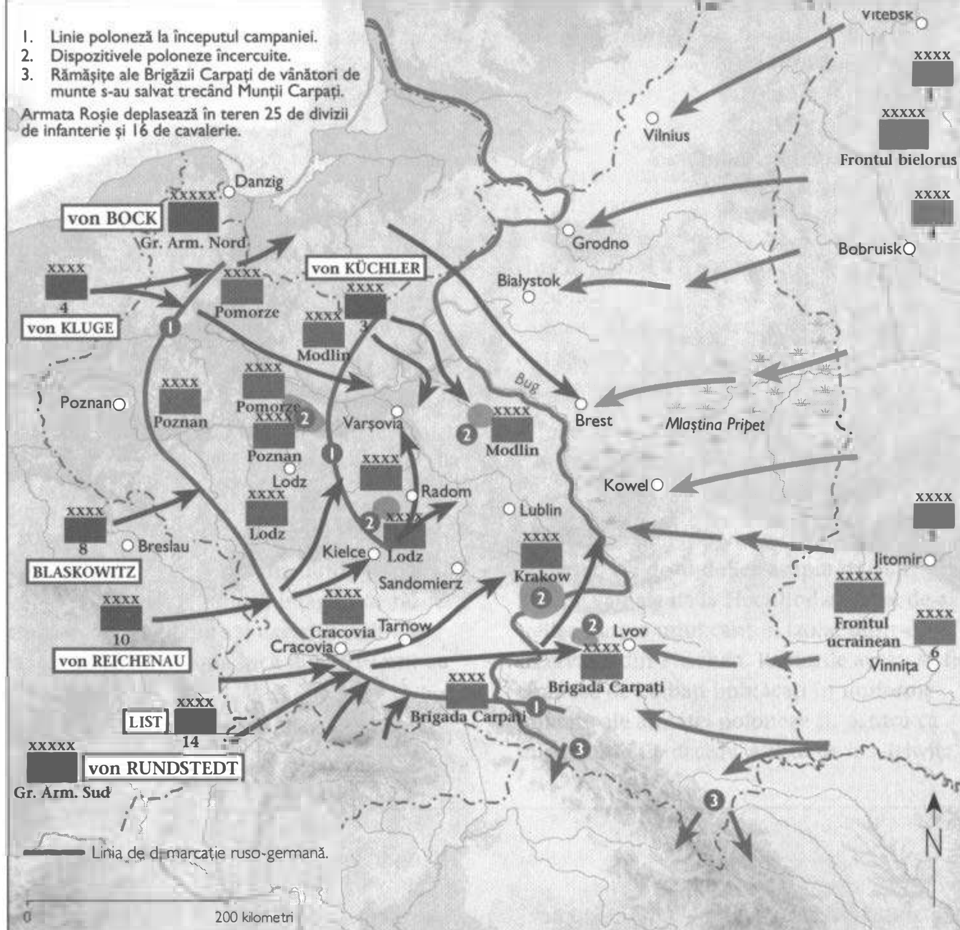
Armata germană trece granita și pătrunde în Polonia. (Ann Ronan Picture Library)

Reinhard Heydrich (1904-1942), *Obergruppenführer SS* şi iniţiatorul „Soluţiei finale" (Topham Picturepoint)

Campania poloneză, septembrie-octombrie 1939

respectiv vocile atacatorilor care vorbeau în poloneză și atacau cu vehemență Germania aveau să fie difuzate în direct la radio.

După mai multe starturi nereușite și în ciuda unei proaste organizări a celor trei raiduri, atacurile propriu-zise au avut până la urmă loc. Patru deținuți din lagărul de concentrare Sachsenhausen și un german (simpatizant al polonezilor) au fost uciși pentru a demonstra implicarea polonezilor. Cadavrele celor patru au fost îmbrăcate în uniforme militare poloneze și fotografiate pentru a face demonstrația cât mai credibilă. În ciuda planului pus la punct, atacul nu a mai fost difuzat la radio din cauza puterii de emisie deficitare a transmițătorului. Chiar și în condițiile date însă, Hitler a putut anunța Reichstagul pe 1 septembrie că „trupele poloneze au tras focuri de armă pe teritoriul nostru în timpul nopții [de 31 august spre 1 septembrie]. Începând cu ora 05:45, tragem și noi". Cel de-al Doilea Război Mondial începuse în forță.

Atacul german împotriva Poloniei a început pe 1 septembrie. Germanii erau avantajați și de succesul repurtat de Hitler în „anexarea" Cehoslovaciei pentru că, în condițiile date, Polonia avea o poziționare deloc confortabilă, între două fâșii care făceau parte din teritoriul deținut de germani. La est,

Armata Roşie a lui Stalin a rămas în aşteptare până pe 17 septembrie, când a acţionat în conformitate cu prevederile secrete ale Pactului Ribbentrop-Molotov şi a atacat Polonia. Prinşi între armatele Germaniei naziste şi Uniunii Sovietice, polonezii nu au reuşit să rezite foarte mult timp.

Planul german de invadare a Poloniei a fost denumit *Fall Weiss* sau „Planul Alb" şi prevedea înfrângerea armatei poloneze prin încercuirea şi distrugerea dispozitivelor sale militare. Pentru aceasta, germanii gândiseră două strategii, una tactică, cealaltă strategică, şi vizau în mod direct capitala poloneză, Varşovia. În timp ce polonezii erau deficitari atât la capitolul tancuri moderne, cât şi la cel al tacticilor de luptă, germanii au mobilizat pentru această campanie militară 50 de divizii, plus şase divizii de Panzere, patru divizii motorizate şi trei divizii de vânători de munte. Aceste forţe considerabile reprezentau cea mai mare parte a dispozitivelor de care dispunea armata germană şi, astfel, în vest nu au fost deplasate decât 11 divizii, în condiţiile în care armata franceză deţinea în această zonă de zece ori mai multe efective.

Germanii şi-au desfăşurat trupele blindate de aşa natură încât să maximizeze eficienţa diviziilor de Panzere. În acest fel, trupele poloneze au fost încercuite din cauza faptului că nu s-au mişcat îndeajuns de repede, iar germanii şi-au creat condiţiile propice pentru *Kesseschlachten* sau „bătălia prin încercuire", la care erau atât de dornici să ajungă. Tehnica acestui tip de asalt presupunea penetrarea rapidă a liniilor de apărare inamice prin punctele cele mai slabe şi încercuirea inamicilor care, în situaţia respectivă, erau forţaţi fie să rămână pe loc şi să facă faţă bombardamentelor aeriene şi de artilerie, fie să încerce să scape. În această din urmă variantă însă, ar fi fost obligaţi să renunţe la avantajul conferit de poziţiile defensive atent alese.

Germanii au înaintat progresiv pe pământul ars de soarele verii lungi şi fierbinţi a anului 1939, ajutaţi şi de Luftwaffe, care a reuşit să câştige supremaţia aeriană în primele trei zile de la declanşarea conflictului. Graţie unei tehnici care avea să devină dureros de familiară în anii următori, avioanele de luptă germane au atacat flota aeriană poloneză aflată la sol, eliminând-o practic din ecuaţie. Avioanele au zburat de sute de ori în sprijinul trupelor germane de la sol, funcţionând, în principiu, ca o dimensiune aeriană a armatei germane. Deşi polonezii erau conştienţi de probabilitatea unor atacuri ale armatei germane şi de numărul din ce în ce mai mare de trupe germane de pe teritoriul ţării lor, au fost luaţi prin surprindere când atacurile au avut loc efectiv. Astfel, germanii au preluat controlul şi l-au menţinut pe toată durata a ceea ce s-a dovedit a fi o campanie extrem de scurtă.

Grupul de Armate Nord, format din Armata a 4-a, condusă de Kluge, şi din Armata a 5-a, condusă de Küchler, a dat prima lovitură din campanie. Dispozitivele militare

Soldaţi ai cavaleriei germane încolonaţi pe două rânduri, posibil membri ai Diviziei I Cavalerie. (IWM RML225)

ale celor două armate din Prusia Orientală şi Pomerania au invadat repede Coridorul polonez şi oraşul liber Danzig. Ceva mai la sud, Grupul de Armate Sud, aflat sub comanda lui von Rundstedt şi format din trei armate, respectiv Armata a 8-a (Blaskowitz), Armata a 10-a (Reichenau) şi Armata a 14-a (List), a înaintat spre vest, direct spre centrul Poloniei. Polonezii s-au grupat repede în jurul oraşului Poznan şi au reuşit să-i ţină pe germani la distanţă, dar nu au câştigat decât un scurt răgaz până să fie înfrânţi. După ce i-au înconjurat pe polonezi de două ori (a doua oră din cauza faptului că aceştia din urmă au bătut în retragere mai repede decât se anticipase), germanii au reuşit, până pe 16 septembrie, să încercuiască practic cea mai mare parte a trupelor poloneze din vestul Poloniei şi să prindă ca într-un cleşte inamicul.

Până pe 16 septembrie, armatele germane au încercuit şi capitala poloneză, Varşovia, şi au început s-o bombardeze atât pe cale aeriană, cât şi terestră. Pe 27 septembrie, cu aproximativ 40 000 de victime înregistrate în rândul civililor,Varşovia a capitulat. Lovitura decisivă a avut însă loc cu zece zile înainte, în momentul în care sovieticii au invadat Polonia. Aşa cum era de aşteptat, polonezii nu au opus rezistenţă aproape deloc din cauza faptului că au fost luaţi prin surprindere, dar şi pentru că erau angajaţi în totalitate în luptele împotriva germanilor care se duceau în estul ţării. În plus, generalii polonezi din statul-major nu aveau niciun plan de luptă pe ambele fronturi, de est şi de vest, simultan. De fapt, polonezii considerau imposibil să ducă un război în acest fel.

Momentul atacului sovietic a fost o surpriză chiar şi pentru Germania. Hitler încerca de ceva vreme să-l convingă pe Stalin să intre în război şi să lupte împotriva Poloniei motivând că era puţin probabil ca statele occidentale să intervină (respectiv să declare război Germaniei) şi ameninţând, în acelaşi timp, că, în caz contrar, avea să declare război şi URSS. După cum se poate bănui, Stalin avea însă propriile planuri legate de vitregitul stat polonez, aşa că forţele armate poloneze au refuzat să intre în lupta împotriva Poloniei, timp în care Armata Roşie s-a reorganizat şi şi-a îmbunătăţit efectivele armate.

Pretextul neconvingător folosit de Armata Roşie în momentul în care a trecut, în sfârşit, graniţa, a fost reacţia faţă de o aşa-zisă violare a liniei de frontieră, sovieticii declarând că scopul intervenţiei era strict „protecţia ucrainenilor şi bieloruşilor, fără a renunţa însă la poziţia de neutralitate a ţării lor în conflictul respectiv". În plus, Stalin a declarat că, dat fiind că Polonia nu avea un guvern în exerciţiu, „guvernul sovietic nu mai este constrâns de prevederile tratatului de neagresiune sovieto-polonez" şi astfel URSS era liberă să intre în război cu fostul său aliat. În acest demers militar, sovieticii au întâmpinat puţină rezistenţă din partea polonezilor, dar au avut câteva altercaţii cu trupele germane în timpul operaţiei. A durat ceva până când au fost stabilite poziţiile de luptă ale celor două armate în conformitate cu linia de frontieră existentă, care se întindea de-a lungul Bugului, unde cele două forţe conveniseră să împartă Polonia.

Pe 19 septembrie, membrii guvernului polonez au părăsit Varşovia şi au plecat în exil, stabilindu-se ulterior în Londra sub conducerea lui Wladyslaw Sikorski, după capitularea Franţei. În afară de liderii polonezi, au fugit din ţară şi foarte mulţi soldaţi, dintre care în jur de 90 000 au plecat spre Franţa şi Marea Britanie.

Motivele care au determinat capitularea rapidă a Poloniei au fost multe. În primul rând, de vină a fost situaţia strategică deficitară a ţării: în urma Pactului Ribbentrop-Molotov din 23 august 1939, Polonia a fost practic înconjurată. Trecerea Uniunii Sovietice de partea Germaniei a influenţat pretenţiile teritoriale intervenite odată cu dezmembrarea încununată de succes a Cehoslovaciei. La aceasta s-au adăugat şi noile arme cu efecte devastatoare folosite de Wehrmacht. Polonezii au fost nevoiţi să facă eforturi supraomeneşti pentru a le putea ţine piept germanilor, dar şi atacului Uniunii Sovietice în est. Astfel, orice şansă a polonezilor de a continua lupta s-a epuizat. Cu toate acestea, polonezii au reuşit, cu un ultim efort, să facă semnificative victime în rândul germanilor. Au distrus 200

de tancuri din dotarea acestora, respectiv 10% din numărul total de tancuri germane deplasate în zonă, au ucis 13 000 de soldaţi germani şi au rănit alţi 30 000.

„Războiul ciudat"

În timp ce în est Polonia se chinuia efectiv să supravieţuiască, în vest, cei doi aliaţi, Marea Britanie şi Franţa, nu făceau nimic pentru a sări în ajutorul acesteia, fapt care venea oarecum în contradicţie cu angajamentul de asigura independenţa Poloniei, luat în momentul în care cele două ţări au declarat război Germaniei când aceasta a atacat Polonia. Nici măcar după 30 septembrie, când Marea Britanie a detaşat 140 000 de militari ai BEF în Franţa, nu s-a luat nicio măsură concretă de ofensivă.

Înainte de aceasta, pe 7 septembrie, câteva detaşamente ale armatelor franceze a 7-a şi a 8-a au ajuns în Germania, în vecinătatea oraşului Saarbrucken, dar nu au reuşit să înainteze mai mult de 8 km din cei 26 km ai frontului, iar diviziile germane din zonă s-au retras în spatele Liniei Seigfried. La acel moment, cea mai mare parte a armatei germane era încă în Polonia, iar un titlu al *Daily Mail* anunţa: „Armata franceză a năvălit în Germania". Armata franceză nu a mai înaintat însă şi, după capitularea Poloniei, s-a şi retras de pe teritoriul german.

„A fost vorba doar de o demonstraţie — noi nu am dorit să ne luptăm cu germanii, după cum nu ne-am dorit nici acest război", ar fi declarat ulterior un ofiţer superior. În orice caz, pentru germani totul a decurs cum nu s-a putut mai bine, aceştia fiind uimiţi de faptul că Aliaţii occidentali nu au profitat din plin de şansa strategică pe care au avut-o. După război, mareşalul german Keitel a declarat: „Nu ne-a venit să credem că între cele două linii, Siegfried şi Maginot, nu au avut loc decât incidente minore. Nu am înţeles de ce Franţa nu a profitat de şansa pe care a avut-o. Ceea ce s-a întâmplat ne-a confirmat faptul că statele occidentale nu doresc un război cu noi".

Perioada dintre declaraţia de război anglo-franceză şi capitularea Franţei este cunoscută sub numele de „războiul ciudat" din cauza lipsei de iniţiativă a ambelor tabere. Germanii se pregăteau pentru asaltul Aliaţilor pe Frontul de Vest, iar Aliaţii, la rândul lor, erau foarte preocupaţi de organizarea contraatacului. Trupele BEF au săpat tranşeele numite Linia „Gort" (după numele vicontelui Gort, generalul comandant al BEF), iar în Marea Britanie, civilii au săpat, la rândul lor, tranşee antiaeriene, pregătindu-se în acest fel de războiul aerian care cel mai probabil avea să urmeze.

Războiul sovieto-finlandez

În acelaşi timp, dar în altă parte a Europei, a izbucnit un conflict mult mai violent — Războiului ruso-finlandez. Cu toate acestea, nu a primit atenţia meritată din cauza faptului că a fost privit ca un eveniment izolat în contextul mai larg al celui de-al Doilea Război Mondial. Războiul sovieto-finlandez a însemnat însă o lecţie din care mulţi au avut de învăţat. Cunoscut mai degrabă drept „Războiul de iarnă", conflictul s-a desfăşurat între 30 noiembrie 1939 şi 13 martie 1940. În tot acest timp, sfaturile nepotrivite primite de Stalin cu privire la incursiunea în teritoriul vecin au însemnat mari pierderi pentru trupele sale militare.

În noiembrie 1939, Armata Roşie era departe de forţa militară puternică şi bine organizată care, în final, a învins Germania lui Hitler. Dimpotrivă, în Războiul de iarnă, soldaţii sovietici s-au dovedit chiar inimaginabil de prost pregătiţi. Modul în care au reacţionat aceştia în faţa obstacolelor întâmpinate în lupta împotriva finlandezilor, la care s-au adăugat şi pierderile suferite în anii 1930, l-au convins pe Hitler că era puţin probabil ca Armata Roşie să devină un oponent invincibil al Germaniei pe viitor. Germanii însă, în momentul în care au invadat Uniunea Sovietică în iunie 1941, au subestimat clar curajul şi tenacitatea soldaţilor sovietici.

În octombrie 1939, impulsionat de succesul repurtat în scurta campanie din

Scenă din Războiul sovieto-finlandez. (Topham Picturepoint)

Polonia, Stalin a dat un ultimatum guvernului finlandez prin care solicita retragerea graniței sovieto-finlandeze la nord de Leningrad, în Peninsula Karelia. Finlandezii, care abia își câștigaseră independența față de dominația rușilor în 1917, au respins solicitarea lui Stalin și astfel a izbucnit un război violent. Deși inferiori sovieticilor ca număr de efective militare, soldații finlandezi au luptat mai bine decât inamicii lor, atacând și, mai apoi, retrăgându-se imediat și folosindu-se de avantajele oferite de teren și de climă pentru a-i îndepărta pe sovietici. În ianuarie 1940 însă, atacurile acestora începuseră deja să capete consistență, iar Armata Roșie lupta într-un mod mult mai eficient decât o făcuse până atunci.

În final, finlandezii au cerut pacea în martie 1940 și au fost obligați să accepte solicitările de natură teritorială care fuseseră emise în octombrie 1939. Pierderile acestora au fost de 25 000 de morți, dar Armata Roșie a înregistrat un număr mai mare — pe tot teritoriul Finlandei au pierit în jur de 200 000 de soldați ai Armatei Roșii, Războiul de iarnă fiind astfel o lecție din care sovieticii au avut multe de învățat.

Ostilitățile dintre finlandezi și URSS au fost reluate între 1941 și 1944, perioadă care avea să devină cunoscută ca „Războiul de continuare” și în care finlandezii s-au aliat cu germanii. Când înfrângerea a devenit evidentă, liderul finlandez, Mannerheim, s-a detașat cu multă abilitate de germani. Deși printre condițiile impuse pentru stabilirea păcii cu Uniunea Sovietică pe care a trebuit să le accepte s-a aflat și problema graniței din 1940, acțiunile

Campania din Norvegia, aprilie-mai 1940

1. 16-17 aprilie, debarcarea Aliaților în zona Namsos.
2. 18 aprilie–1 mai, debarcarea Aliaților la Andalsnes.
3. 2-3 mai, evacuarea Aliaților din Namsos.
4. 28 mai, Aliații iau cu asalt Narvik; 8 iunie, se retrag.

Atacurile germanilor
Debarcările Aliaților
Debarcările germane aeropurtate
Mine ale Royal Navy
Vase scufundate

0 200 kilometri

Tromso
Erick-Kollner
12 aprilie (distrugător)
Harstad
HMS Glorious
8 iunie (crucișător)
Mosjøen
Namsos
HMS Glowworm
8 aprilie (distrugător)
Steinkjer
OCEANUL
ATLANTIC DE NORD
Trondheim
SUEDIA
Lillehammer
NORVEGIA
INSULELE
SHETLAND
Oslo
Königsberg
10 aprilie (crucișător)
INSULELE
ORKNEY
Scapa Flow
Blücher
9 aprilie (crucișător greu)
Lutzow
Avariat, 11 aprilie
(cuirasat de buzunar)
Karlsruhe
9 aprilie (crucișător ușor)
MAREA NORDULUI
MAREA
BRITANIE
DANEMARCA
Copenhaga
Kiel

întreprinse de Mannerheim au asigurat totuși independența țării sale față de Uniunea Sovietică, lucru pe care nu multe țări au reușit să-l obțină la finalul războiului.

Campania din Norvegia

În timp ce Aliații occidentali nu întreprindeau niciun fel de acțiune militară în Franța, în Norvegia au pornit ofensiva.

Soldați germani la cercul polar, în Norvegia (AKG Berlin).

Campania Aliaților din Norvegia avea să se dovedească o fascinantă combinație de absurditate strategică și eroism extraordinar. Economia Germaniei se baza pe cele zece milioane de tone de fier care erau importate anual din Suedia, iar ruta acestui minereu vital era pe uscat în Suedia și Norvegia și, apoi, din portul norvegian Narvik spre Germania. Dacă Aliații ar fi putut scurtcircuita acest traseu, ar fi afectat în mod considerabil eforturile de război ale Germaniei. În plus, se purtau discuții în vederea unui ajutor oferit finlandezilor în lupta împotriva Uniunii Sovietice și cea mai ușoară rută către aceștia ar fi fost prin Norvegia.

Germanii au conștientizat existența acestui punct vulnerabil și au hotărât să atace Norvegia, ofensivă în urma căreia ar fi obținut și câteva baze pentru navele de război și pentru submarine. Mai întâi însă, armatele germane au atacat Danemarca. Dar soldații danezi nu erau deloc pregătiți să lupte într-un război împotriva puternicei țări vecine, astfel că guvernul danez a decis că nu trebuia opusă rezistență invadatorilor germani. Danezii, așadar, au capitulat în aceeași zi în care a avut loc invazia germană, 9 aprilie 1940.

Spre deosebire de danezi, norvegienii erau hotărâți să lupte împotriva invadatorilor germani. Acestora li s-au alăturat 12 000 de soldați englezi și francezi desemnați inițial să îi ajute pe finlandezi în războiul împotriva URSS. Dat fiind însă că finlandezii au capitulat, Aliații puteau încerca să lupte împotriva germanilor în Norvegia. Germania a reacționat rapid — forțele sale de intervenție au fost primele care au debarcat la Oslo, Bergen, Stavanger și Kristiansand. Extraordinara rezistență a norvegienilor le-a dat Aliaților timpul necesar pentru a debarca o armată în vecinătatea orașului Trondheim, de unde au atacat armatele germane care se îndreptau spre nordul orașului Oslo. În ciuda

succesului repurtat de Royal Navy împotriva marinei germane, planurile de luptă deficitare și confuzia au compromis întreaga operație. După șase săptămâni de lupte, armatele aliate au fost înfrânte și forțate să părăsească țara pe 8 iunie. Guvernul norvegian a fugit în Marea Britanie, iar germanii au numit un guvern interimar condus de norvegianul Vidkun Quisling.

Franța, Olanda și Belgia

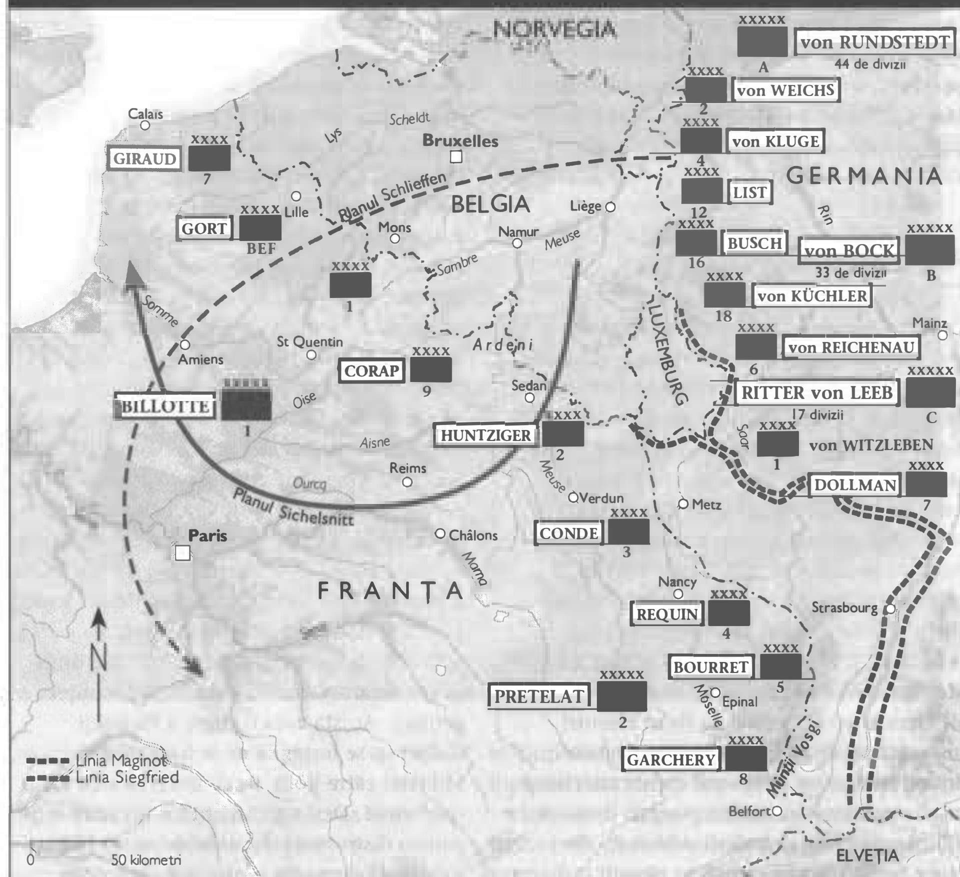
După ce a invadat Polonia și a securizat granițele din est în eventualitatea unui atac al Uniunii-Sovietice prin prevederile Pactului Ribbentrop-Molotov, Hitler avea în sfârșit șansa de a ataca Franța. Ceea ce a urmat avea să uimească lumea întreagă și să schimbe total concepțiile tradiționale legate de strategie și tactică. Pentru a înțelege mai exact ce au reușit să facă forțele armate germane în timpul invadării Franței și Olandei, este necesar să aducem în discuție ceea ce s-a întâmplat în timpul Primul Război Mondial. Între 1914 și 1918, forțele armate ale Germaniei imperiale au făcut eforturi susținute pentru a învinge armatele Marii Britanii și Franței. Patru ani consecutiv, timp în care germanii au suferit pierderi de două milioane de vieți omenești și în care, din cauza revoluției căreia au fost nevoiți să-i facă față, și-au pierdut și kaizerul și ceea ce mai rămăsese din imperiul de peste ocean pe care acesta se străduise din greu să-l construiască, germanii nu au reușit să atingă acel țel. În primăvara anului 1940 însă, noua Germanie a lui Adolf Hitler avea să le dea Aliaților occidentali o lovitură fulgerătoare și să obțină în cinci săptămâni, dar și cu pierderea a 13 000 de vieți omenești, ceea ce kaizerul nu reușise să obțină în patru ani.

Germanii au ajuns la planul final de atac în urma unor interminabile discuții și analize, la care și destinul a avut ceva de spus. Planul inițial de atac al germanilor a fost o repetiție neinspirată a incursiunii din august 1914 și a prevăzut invadarea Belgiei. Această operație, care a fost, în esență, o copie a Planului Schlieffen, a fost cunoscută drept „Planul Galben" sau *Fall Gelb* și reflecta, în parte, îngrijorările multor ofițeri germani legate de potențialul latent al armatei franceze. Planul Galben prevedea un asalt frontal al armatelor germane asupra pozițiilor Aliaților din Belgia și Olanda și o incursiune diversionistă a acestora prin regiunea intens împădurită a Ardenilor, care, cel puțin aparent, părea impenetrabilă. Reacția Aliaților la această posibilă incursiune a fost Planul Dyle, ce urma să fie pus în practică de cele mai bune unități ale armatei franceze și ale BEF. Acestea aveau să înainteze în Belgia și Olanda, evitând astfel să se angajeze în vreo luptă în nordul Franței sau să se intersecteze cu trupele germane.

Acest plan nu avea să rămână prea mult principalul mijloc al înaintării germane. Hitler nu era foarte convins de acest plan deoarece credea că posibilitatea ca armatele germane să piardă din viteza cu care înaintau și, după aceea, să se împotmolească era foarte mare. Lipsa de încredere a lui Hitler în acest plan a fost influențată și de prăbușirea pe 9 ianuarie, lângă Mechelen, în Belgia, a unui avion al Luftwaffe în care se afla un ofițer german. Acesta avea o copie a Planului Galben și se îndrepta de la baza sa din Münster către Köln, unde urma să aibă loc o conferință. Deși s-au făcut eforturi mari pentru distrugerea documentelor, au rămas îndeajuns de multe probe care dovedeau planurile germanilor de a invada Franța, din nou, prin Belgia.

Odată ce li s-au confirmat planurile germanilor, Aliații au făcut o modificare în Planul Dyle, care a primit numele „varianta Breda" și care prevedea înaintarea de-a lungul râului Dyle și angajarea în luptă inclusiv a rezervelor. Cu toate acestea, capturarea planurilor germane nu a făcut nimic altceva decât să le confirme generalilor armatelor aliate și, în special, comandantului suprem, generalul Maurice Gamelin, că presupunerile lor legate de abordarea germanilor fuseseră corecte.

La fel de interesantă a fost și reacția germanilor la aflarea veștii capturării Planului Galben. După cum am precizat, Hitler nu credea foarte mult în acest plan și

avea propriile idei despre cum ar fi trebuit să procedeze. În același timp și în mod independent, generalul Enich von Manstein lucra la îmbunătățirea „Planului Galben". Noua variantă a acestuia, denumită „Planul Manstein", prevedea un efort suplimentar al forțelor armate pentru o incursiune diversionistă în Ardeni ca principal punct de atac.

Deși această zonă era considerată de foarte mulți, inclusiv de către Aliați, „de netrecut", realitatea nu era deloc așa. Este adevărat că regiunea Ardeni nu avea drumuri de acces și era intens împădurită și străbătută de pâraie și râuri, dar putea fi străbătută, chiar dacă lent și cu dificultate. Cu toate acestea, deplasarea pe potecile înguste a unei armate de dimensiunea celei prevăzute de Manstein în planul său avea să fie o acțiune extrem de riscantă și necesita un plan de diversiune foarte sofisticat. În plus, pentru a se asigura că trecerea armatelor prin regiunea Ardeni nu avea să fie nici descoperită, nici interzisă, ar fi fost nevoie și de susținere aeriană.

Planul Manstein prevedea ca Grupul de Armate A să traverseze regiunea Ardeni, respectiv fluviul Meuse, și să ajungă în câmpie. Grupul de Armate B, căruia i-a revenit răspunderea principalului atac, urma acum să atace Olanda. Grupul de Armate B avea să învingă trupele olandeze și belgiene, asigurându-se, în același timp, de faptul că

numărul mare de soldați foarte bine pregătiți ai armatelor engleză și franceză era blocat astfel încât să nu poată lua nicio măsură împotriva germanilor. Avioanele germane primiseră și ele misiunea de a se asigura că Aliații nu aveau să apară în regiunea Ardeni. Rolul Grupului de Armate B în nord era crucial, asemenea muletei (capei) toreadorului care, în cazul de față, ar fi trebuit să reprezinte o țintă îndeajuns de tentantă pentru a atrage taurul Aliaților să intre în arenă. Grupul de Armate C, care se afla ceva mai la sud, fusese desemnat să ducă la îndeplinire o diversiune dincolo de Linia Maginot pentru a crea și mai multă confuzie.

În martie 1940, Hitler a aprobat acest plan, îmbunătățit de generalul Franz Halder. Rolul Grupului de Armate B, de diversiune, nu a primit atenția cuvenită, acțiunile sale fiind eclipsate de cele dinamice și îndrăznețe ale celorlalte unități ale armatei germane. În orice caz, germanii puneau mare preț pe planurile de diversiune din nord concepute nu neapărat pentru a demonstra unde aveau loc, de fapt, cele mai complicate intervenții militare, ci mai degrabă pentru a combate concluziile complet eronate trase de ofițerii superiori ai Aliaților.

Francezii doreau, de fapt, să recreeze scenele luptelor de uzură din Marele Război, dar, în același timp, doreau și să inverseze rolurile. În mintea acestora, germanii erau cei care lansau atacuri inutile și costisitoare asupra pozițiilor lor foarte bine apărate. Francezii aveau mare încredere în fortificațiile impresionante ale Liniei Maginot, al cărei nume venea de la inițiatorul proiectului, ministrul francez al apărării, André Maginot. Linia de fortificații interconectate se întindea de-a lungul graniței dintre Franța și Germania și era aproape impenetrabilă, astfel că francezii nu-i credeau în stare pe germani să încerce să

Panzerkampfwagen III Ausf. F., aici în Iugoslavia în 1941. (Arhivele Naționale ale Statelor Unite ale Americii)

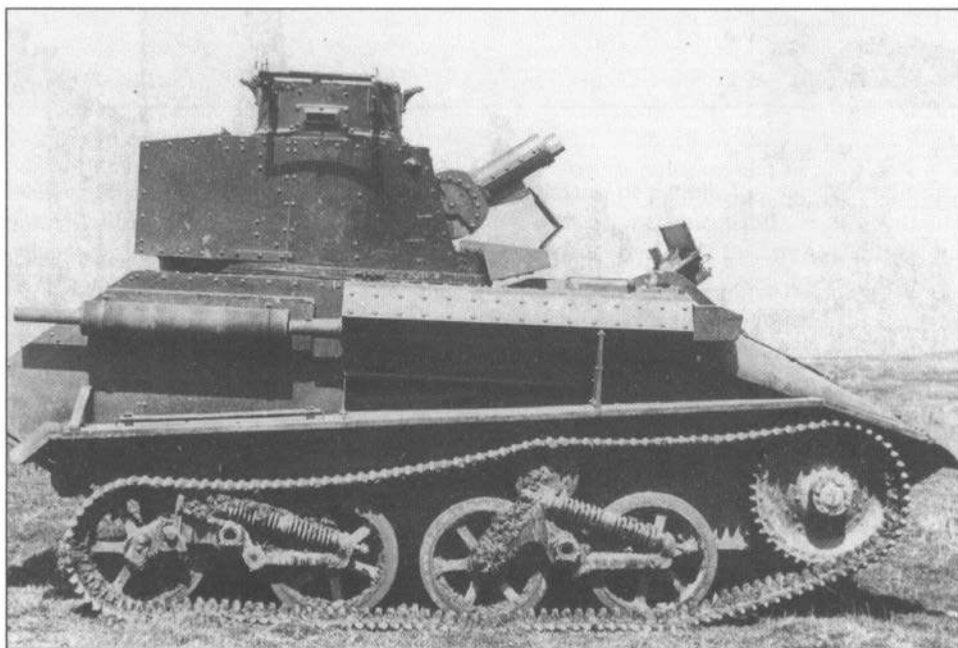

le străpungă. În schimb, valoarea Liniei Maginot consta în faptul că îi obliga pe germani să treacă prin Belgia, cel mai probabil ca o repetare a Planului Stilton din 1914. Astfel puteau fi făcute planuri de defensivă pentru a putea face față amenințării reprezentate de această direcție de avans previzibilă.

Strategia Aliaților era, în esență, una pe termen lung: să-i atragă pe germani în tipul de luptă care se dovedise atât de eficientă între 1914 și 1918 și care implica poziții fixe și punea accent pe uzură, sperând să-i aducă repede pe germani la epuizare, exact cum se întâmplase în timpul Primului Război Mondial. Germanii erau conștienți de tactica francezilor și erau hotărâți să nu lase așa ceva să se mai întâmple. Cât despre Hitler, acesta cunoștea foarte bine tranșeele din timpul Primul Război Mondial și dorea cu orice preț să evite o eventuală repetare a situației. Ca urmare, a pornit o campanie rapidă cu intenția de a pune punct războiului cât mai repede înainte ca efectele acestuia să se răsfrângă asupra economiei țării sale. Însă tehnica de luptă a germanilor nu era lipsită de slăbiciuni.

La 10 mai 1940, armatele germane au atacat Olanda, Belgia și Luxemburg. În aceeași zi, prim-ministrul britanic, Chamberlain, și-a dat demisia și a fost înlocuit de Winston Churchill, a cărui ascensiune la putere nu a putut opri totuși cursul evenimentelor. Pentru a-și atinge scopurile strategice într-un timp scurt — distrugerea Franței și izolarea Marii Britanii —, germanii s-au folosit de experiența acumulată în tipul campaniei din Polonia, iar efectele au fost încă și mai devastatoare.

Abia după campania din Franța, tacticile distrugătoare de luptă ale Germaniei au început să fie asociate în mod clar cu ideea de *Blitzkrieg*, un cuvânt greșit interpretat ulterior de zeci de istorici și generali ca simbol al unui război al blindatelor, desfășurat cu rapiditate. De fapt, termenul *Blitzkrieg* a fost cel care a derutat foarte mult efectivele militare germane — ofițeri și soldați deopotrivă — înainte de 1940. Acesta

Tancul englez Vickers Mark VI folosit de unitățile de cavalerie ușoară a fost considerat inferior din punct de vedere al blindajului și al dotării cu arme în comparație cu tancurile germane. (Muzeul Tancurilor, Bovington)

Tancul francez Char B1 era un vehicul de dimensiuni impresionante, dar eficienţa sa a fost atenuată de modul deficitar în care a fost angajat în luptă.

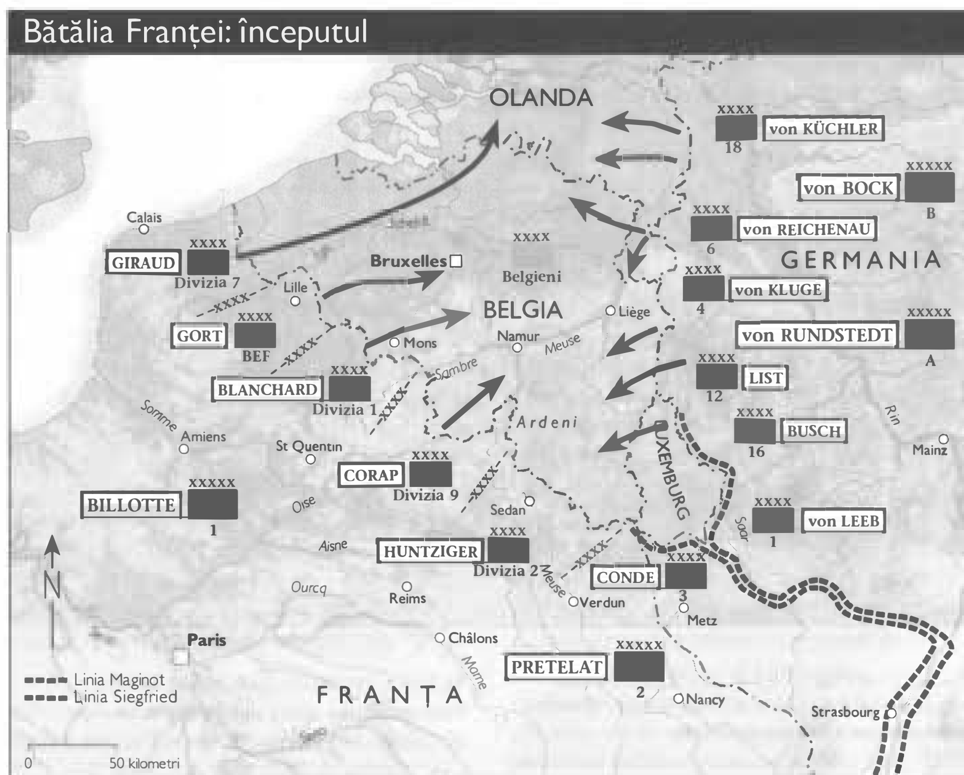
nu poate fi găsit în niciun manual german de luptă sau în corespondenţele de pe front care descriu desfăşurarea operaţiilor. Dimpotrivă, termenul a fost menţionat pentru prima dată de un jurnalist italian, care l-a folosit pentru a descrie modul de luptă al germanilor pe care îl văzuse în Franţa şi Olanda.

Blitzkrieg este clar un termen descriptiv mai degrabă decât unul normativ şi a fost folosit pentru a descrie efectele provocate de tacticile de luptă utilizate de germani şi nu modul în care au fost aplicate acestea. Motivele acestui tip de abordare sunt nenumărate. Nici măcar germanii nu erau conştienţi de faptul că era un lucru nou ceea ce făceau ei. De fapt, într-o mare măsură, tacticile rapide de atac, încercuirea adversarilor şi, ulterior, anihilarea acestora începuseră să fie folosite cu mulţi ani mai înainte, de multe armate, printre care şi cele germane şi prusace.

Noutatea tehnicilor de luptă folosite în 1940 a fost modul în care germanii realizau atacul rapid pentru a-şi încercui adversarii. În timp ce, în 1870, prusacii au folosit cavaleria în lupta împotriva francezilor, acum Wehrmachtul a angajat în luptă tancuri. Bineînţeles că Germania nu era singurul stat care deţinea tancuri. Spre deosebire de campania din Polonia, în timpul căreia cavaleria poloneză a luptat eroic împotriva tancurilor germane, dar a făcut şi câteva greşeli vitale, englezii şi francezii deţineau efective mari de tancuri. De asemenea, contrar percepţiei generale asupra etapei respective a războiului, tancurile englezilor şi francezilor erau de o calitate mai bună decât cele germane şi, cu siguranţă, nu erau inferioare acestora.

În orice caz, deşi Marea Britanie deţinuse supremaţia în ceea ce priveşte proiectarea şi construirea de tancuri în timpul Primului Război Mondial, vehicule pe care le angajase în luptele Marelui Război în cel mai eficient şi inovator mod cu putinţă, această mare putere îşi pierduse supremaţia în perioada interbelică. În ciuda interdicţiilor impuse de Tratatul de la Versailles, Germania a dezvoltat aplicaţii militare cu machete de tancuri, convinsă fiind că acestea aveau să fie un element major pe câmpul de luptă.

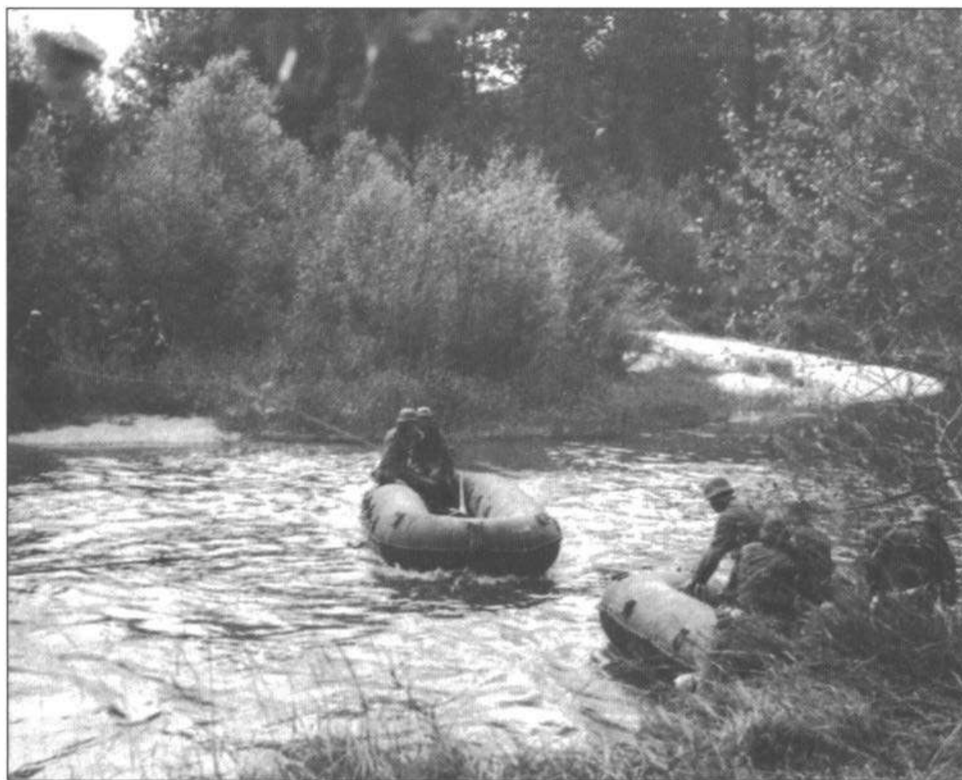
Din punct de vedere al efectivelor de tancuri, armata franceză deţinea mult mai

multe decât ar fi putut deplasa Germania în teren. În plus, în momentul în care efectivelor franceze deja existente li s-au adăugat şi tancurile deplasate în teren de BEF, Aliaţii occidentali deveniseră deja superiori germanilor: aveau în teren 3 383 de tancuri, în comparaţie cu 2 445 ale Germaniei. Cifrele nu sunt însă un factor decisiv pe câmpul de luptă, deoarece calitatea echipamentului are de asemenea o semnificaţie vitală. Nici aici armatele engleze şi franceze nu stăteau foarte rău. Francezii, de exemplu, deţineau o varietate de tancuri, dintre care cele mai bune erau prototipurile Somua S35 şi Char B, care egalau Panzerele germane, modelele II şi III, cu care erau dotate majoritatea diviziilor de Panzere ale armatei germane. Acestea erau echipate cu 1 400 de tancuri model I şi II, 349 tancuri model III, cu tun de 37 mm, şi numai 278 de tancuri mai mari, de 24 de tone, model IV, dotate cu tun de 75 mm. Germanii mai aveau şi câteva tancuri de provenienţă cehă, în posesia cărora intraseră în urma cuceririi Cehoslovaciei.

Şi în alte zone, superioritatea francezilor era evidentă. Armata franceză, de exemplu, deţinea mai multe arme de artilerie decât germanii, deplasând în teren 11 000 de piese comparativ cu 8 000, cât aveau germanii. Aceştia din urmă, deşi deficitari din punct de vedere numeric, aveau şi arme mobile, respectiv artilerie autopropulsată, cu care erau echipate unităţile militare detaşate în teren odată cu diviziile de Panzere. Acest lucru le-a permis germanilor să lupte într-un mod mult mai dinamic şi mai eficient decât francezii care s-au menţinut la un stil de luptă ceva mai static.

Germanii au făcut mari eforturi pentru a-i convinge pe Aliaţi că atacul major va fi dat în nord. Diviziile de luptă aeropurtate au atacat podurile peste râurile Mass, Waal şi Lek şi au separat Olanda în două. În plus, paraşutiştii au luat cu asalt impresionantul

Soldați germani trec fluviul Meuse în bărci pneumatice. (Ian Baxter)

fort belgian de la Eben Emael, punctul forte al defensivei belgiene. Într-un genial moment de îndrăzneală, trupele germane au demonstrat că Eben Emanel nu era deloc infailibil. Fortul era practic impenetrabil de la sol din cauza pereților extrem de groși. Cu toate acestea, germanii au demonstrat contrariul când planoriștii lor au aterizat pe acoperișul fortului fără să facă niciun zgomot, răpindu-le astfel șansa apărătorilor de a reacționa mai repede. Astfel, soldații germani au năvălit în forță în interiorul fortului și au preluat controlul acestuia.

În timp ce Grupul de Armate B și-a continuat operațiile, ceva mai la sud, Grupul de Armate A a pătruns în regiunea Ardeni. Avioanele Luftwaffe au zburat de nenumărate ori în primele zile ale misiunii pentru a proteja convoaiele de Panzere care se deplasau cu dificultate, fiind extrem de vulnerabile pe drumurile greu accesibile din Ardeni. Aceasta era singura șansă a Aliaților: dacă înaintarea Grupului de Armate A ar fi fost reperată la timp și ar fi fost trimise trupe care să îi țină calea, rezultatul campaniei ar fi fost complet diferit. Singurul pericol prezent erau însă atacurile aeriene ușoare ale Aliaților.

Germanii nu au întâmpinat rezistență la sol decât din partea unor unități de militari în rezervă, care însă nu au fost îndeajuns de puternice pentru a opri înaintarea celor șapte divizii de Panzere care, până în seara zilei de 12 mai, au ajuns pe malul estic al fluviului Meuse. Armatele germane au demonstrat astfel că dețineau o mulțime de avantaje.

Pe 13 mai, germanii au traversat cu succes fluviul Meuse și au ajuns la Dinant, grație unui stăvilar lăsat intact de francezi. Ceva mai la sud, în orașul Sedan, infanteria germană și geniștii au trecut fluviul cu o viteză amețitoare, fiind acoperiți de focul de baraj al artileriei și avioanelor. Infanteria germană și-a stabilit un avanpost pe malul de vest și,

Pod peste fluviul Meuse aruncat în aer. (Ann Ronan Picture Library)

în decurs de câteva ore, au fost construite câteva pontoane cu ajutorul cărora au putut trece apa și Panzerele. Tehnica de combinare a tuturor armelor a funcționat perfect, toate unitățile participante fiind extrem de conștiente de scopul misiunii și lucrând împreună pentru a-l atinge.

Până în dimineața zilei de 16 mai, peste 2 000 de tancuri și 150 000 de soldați germani au trecut fluviul Meuse de-a lungul a 80 km. Această breșă creată în linia de defensivă a Aliaților a decis practic soarta armatelor Aliaților din nord-estul Franței, Olanda și Belgia și a marcat succesul decisiv și strategic al asaltului german. Unitățile militare germane, aflate acum în câmp deschis, și-au început marșul spre Canalul Mânecii în arc, pe direcția nord-vest, chiar în spatele zonelor în care se aflau unitățile militare engleze și franceze din Belgia.

Cu toate acestea, șansele Aliaților de a opri înaintarea trupelor germane erau considerabile. De nevoie, liniile de comunicație germane fuseseră extinse până la fluviul Meuse și dincolo de el, aceasta fiind una dintre caracteristicile *Blitzkrieg*-ului german, dar și un punct nevralgic al metodelor de luptă ale Germaniei. Englezii și francezii ar fi avut șansa de a trece dincolo de „coridorul Panzer" și de a prelua inițiativa.

Dat fiind că, aparent, nu exista niciun fel de discrepanță între pregătirea militară a germanilor și cea a anglo-francezilor și nici vreo diferență numerică între germani și Aliații occidentali, cum se explică succesul aparent fulminant al germanilor? În esență, totul pare să se fi redus la modul în care au fost angajate în luptă diviziile blindate ale celor două tabere. Aliații și-au folosit tancurile în formațiuni de mici dimensiuni, mai degrabă ca arme de sprijin pentru infanterie decât ca arme cu un potențial intrinsec, dinamic. BEF era singura armată mobilă aproape în totalitate, dar cu toate acestea englezii nu au reușit să-i valorifice potențialul la maximum.

Au mai fost și alte aspecte care au făcut diferența între Panzere și tancurile Aliaților. Deși ambele tipuri de mașinării de război erau caracterizate de un blindaj solid, de eficiența armelor sau de viteză, cele germane au avut un atribut crucial. Majoritatea erau echipate cu aparate de emisie-recepție, în timp ce în tabăra Aliaților doar 20% din tancuri aveau un astfel de echipament. S-a spus la un moment dat că aspectul tehnic care a marcat evoluția *Blitzkrieg*-ului nu a avut de-a face nici cu tancurile, nici cu avioanele de luptă — în 1930, ambele tipuri de aparate militare aveau gradul de siguranță, raza de bătaie a tunului și viteza de care era nevoie în cadrul operațiilor de străpungere a liniilor inamice — dar cu miniaturizarea aparatelor de emisie-recepție. Generalul Guderian a câștigat experiență pe câmpul de luptă ca ofițer într-o unitate de transmisiuni, iar părerea sa legată de necesitatea unui flux continuu de comunicații era vital. Micile stații radio au făcut ca potențialul tancurilor să fie valorificat la maximum și au facilitat interacțiunea dintre unitățile blindate și alte divizii ale armatei germane.

În Franța, germanii și-au pus cel mai mult în practică ideile despre tactica de comandă a misiunii și au fost foarte mult ajutați în acest demers militar de numărul mare de stații de emisie-recepție din dotare. Englezii și, în special, francezii nu se ridicau nici pe departe la nivelul germanilor și erau mai degrabă suspicioși în privința acestui tip de aparate din cauza vulnerabilității lor în ceea ce privea probabilitatea de a fi interceptați. Iată cum a rezumat importanța acestei tactici militare comandantul Armatei a 4-a, germanul von Kluge:

Punctul forte al tacticii de război germane a rămas comanda militară prin care personalul militar de rang inferior are libertatea deplină de a acționa pentru a-și duce la bun sfârșit misiunea. Acea libertate de acțiune ne-a conferit superioritate față de abordarea schematică, din manuale, a francezilor și englezilor.

În următorul citat, care face parte dintr-un raport al Diviziei 3 Panzere emis în 1940, se subliniază tipul de ofițer pe care căuta să-l recruteze armata germană. Fragmentul conține o comparație interesantă cu

Bătălia Franței: cursa către mare

prelegerea căpitanului Bechtolsheim, menționată mai sus:

Un lucru este cert — tipul pedant, care caută formula după care poate conduce unitățile mobile, ar trebui să renunțe la uniforma neagră (a unităților de Panzere). Nu înțelege semnificația acesteia.

În afară de numărul de tancuri deținut cele două tabere (cea britanică, franceză, olandeză și belgiană, pe de o parte, și cea germană, de cealaltă parte), acestea erau egale din punct de vedere al efectivelor și arsenalelor militare. Cu toate acestea, se spunea că Aliații fuseseră surclasați de germani din punct de vedere al numărului de soldați — în definitiv, în 1940, populația Germaniei era de două ori mai mare decât cea a Franței. În realitate însă, Aliații deplasaseră în teren 144 de divizii, iar germanii 141 de divizii. La fel, statele occidentale dețineau 13 974 de piese de artilerie, în timp de germanii nu aveau mai mult de 7 378.

În ceea ce privește flota aeriană, Aliații aveau mai multe avioane de luptă decât germanii, dar modelele acestora din urmă, deși mai puține, erau mai moderne. Germanii dețineau, de exemplu, un excelent avion de luptă, Messerschmitt 109, care surclasa majoritatea avioanelor de luptă ale Aliaților. Englezii nu au trimis către Franța, în războiul aerian, avioane de luptă Spitfire, ci doar

câteva avioane Hurricane. Un alt aparat eficient al Aliaților a fost avionul francez Dewoitine, dar francezii nu dețineau decât în jur de 100 de exemplare. Efectele atacului cu bombardierul Stuka al germanilor asupra polonezilor au fost devastatoare, iar Luftwaffe deținea câteva sute de astfel de aparate pe care le folosea în misiunile de sprijin.

După ce primele formațiuni militare germane au trecut fluviul Meuse, depășind cu mult unitățile de infanterie care le sprijineau și aprovizionau cu logistică, Aliații occidentali au avut șansa de a prelua inițiativa. Germanilor le lipsea un plan operațional bine structurat; după ce au trecut fluviul Meuse, nu s-au putut hotărî în ce direcție s-o apuce, spre Paris sau spre Linia Maginot, pe care intenționau să o cucerească din spate. În final, aceștia au decis să meargă spre țărm, iar Aliații au profitat, în sfârșit, de șansa ivită. Contraatacul BEF de la Arras, din nord, și cel al francezilor din sud au fost două momente de maximă importanță ale întregii campanii. Armatele anglo-franceze nu au operat în tandem și, în ciuda succesului repurtat la începutul misiunii, au fost învinse de germani în final. Cursul pe care l-au luat evenimentele l-a convins pe Hitler să renunțe la Panzere și, prin aceasta, englezii și francezii au câștigat timp prețios pentru a organiza evacuarea armatelor lor din Dunkerque.

Lui Hitler și câtorva dintre ofițerii săi superiori nu le-a venit să creadă câte reușise armata lor să obțină, dar, cu toate acestea, erau convinși că Aliații ar fi putut ataca din nou. Greșeau însă: gradul de rezistență al Aliaților era aproape de zero. După 5 iunie, germanii au pus în aplicare „Planul Roșu", etapa finală a invadării Franței, și au ocupat restul țării. În mod ironic, unele componente ale Liniei Maginot nu au fost înfrânte, ci li s-a ordonat să renunțe la luptă după capitularea generală, care a avut loc pe 22 iunie.

Soldați care așteaptă să se îmbarce la Dunkerque în timpul Operației Dynamo, 20 mai–2 iunie 1940 (Ann Ronan Picture Library).

Operația Dynamo

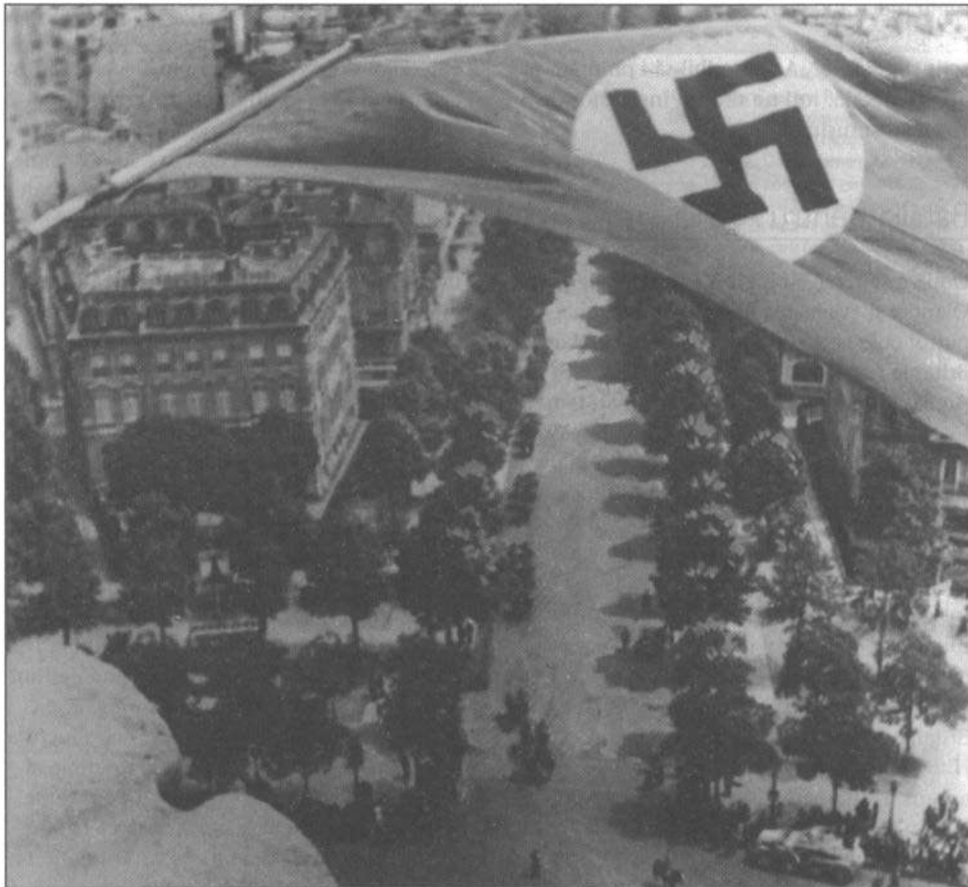
Asaltul a început, oficial, pe 26 mai 1940. Până pe 4 iunie, au fost evacuați de pe plajele de la Dunkerque 366 162 de soldați ai Aliaților; dintre aceștia, 53 000 erau francezi. Urmările evacuării de la Dunkerque au fost însemnate. RAF a pierdut 177 de avioane, iar Royal Navy 10 nave de escortă. Chiar și după ce îmbarcarea de la Dunkerque s-a terminat, evacuarea soldaților armatelor aliate a continuat în alte zone din Franța, cum ar fi țărmul Mării Mediterane, și, până la încetarea operațiilor, pe 14 august, au fost salvați încă 191 870 de soldați. Între 20 mai și 14 august au fost evacuați, în total, 558 032 de soldați ai Aliaților.

Operația Dynamo fost prezentată în istoriografia engleză drept un triumf. În multe privințe, așa a și fost; cifrele prezentate mai sus sunt o mărturie vie a realizării extraordinare reprezentată de salvarea atâtor soldați de la captivitate sau de la moarte. La puțin peste o lună de la evacuarea din Dunkerque, trei jurnaliști englezi, Peter Sunday de la *Sunday Express*, Frank Owen de la *Evening Standard* și Michael Foot de la *Standard*, au criticat vehement acel fiasco de la Dunkerque și evenimentele care l-au provocat. Articolul intitulat „Vinovații" și semnat de autori sub pseudonimul „Cato" a avut un impact considerabil asupra cititorilor.

Cato le imputa dezastrul lui Ramsay MacDonald, Stanley Baldwin și, în special, lui Neville Chamberlain, idee care le-a fost inoculată repede, în perioada postbelică, englezilor. Faptul că această ideea simplistă a coincis cu ceea ce avea să scrie Churchill după război a transformat-o în modul în care oamenii aveau să-și amintească perioada de dinaintea conflictului.

Soldați din Regimentul de infanterie Ulster Rifles la Bray Dunes, 29 mai-3 iunie 1940. (Topham Picturepoint)

Steag cu zvastică fluturând deasupra Parisului. (Ann Ronan Picture Library)

Prăbuşirea Franţei urma să aibă un final tragic şi controversat. Implicarea formidabilei marine franceze de oricare parte a forţelor beligerante avea să fie un moment plin de însemnătate. Flota engleză din Mediterana era de acelaşi nivel cu flota italiană, astfel că implicarea Franţei ar fi înclinat balanţa decisiv. După capitularea Franţei, flota franceză, sub conducerea amiralului Darlan, a ignorat prevederile armistiţiului franco-german prin care flota franceză ar fi trebuit dezarmată sub supravegherea Axei. În schimb, multe vase ale acesteia au navigat spre porturile algeriene Oran şi Mers el-kebir, unde au ajuns la 29 iunie.

Englezii erau îngrijoraţi de soarta navelor franceze şi au luat în calcul mai multe variante. Aceştia doreau ca flota franceză să se alăture organizaţiei Franţa Liberă şi să lupte împreună cu ei, să navigheze spre porturi neutre sau să-şi facă pierdute navele pentru a nu putea fi folosite de puterile Axei. O ultimă variantă descrisă de Churchill drept „şocantă" a fost ca Royal Navy „să folosească orice metodă s-ar fi impus" pentru a împiedica aceste nave să fie folosite împotriva Marii Britanii. Mai existau îngrijorări şi faţă de reacţia Germaniei, respectiv de presiunile pe care ar fi putut să le facă asupra amiralului Darlan pentru a-l determina să cedeze.

În ciuda unor discuţii între englezi şi comandantul francez, nu s-a ajuns la nicio înţelegere. Temându-se că vor apărea şi alte nave franceze, englezii au deschis focul pe 3 iulie

omorând 1 200 de marinari francezi. Ofițerul englez responsabil de eșecul negocierilor i-a scris soției sale: „A fost oribil să-i omorâm pe acei francezi... toți ne simțim îngrozitor de vinovați și rușinați”.

Bătălia pentru Anglia

După înfrângerea rapidă a Franței, Belgiei și Olandei și evacuarea BEF din Dunkerque, puțini erau aceia care mai credeau că Marea Britanie i-ar fi putut rezista lui Hitler. Ambasadorul american la Court of St. James, Joseph Kennedy — tatăl viitorului președinte J.F. Kennedy —, era convins că soarta Marii Britanii era pecetluită și a raportat întocmai la Washington.

Confruntat cu refuzul englezilor de a încheia pace, Hitler a plănuit invadarea Insulelor Britanice, operație care a primit numele de cod „Leul de mare”. Din cauza capitulării Franței și a evacuării trupelor anglo-franceze din Dunkerque, Marea Britanie trebuia practic să se confrunte cu Hitler de una singură. Pe 18 iunie, Churchill a transmis Camerei Comunelor: „Bătălia pentru Franța a luat sfârșit și cred că Bătălia pentru Anglia este pe care să înceapă”.

Următorul pas logic făcut de Hitler a fost să elimine Marea Britanie din ecuație, fapt care i-ar fi dat libertatea de a se îndrepta spre est, unde avea să-și îndeplinească scopul principal: distrugerea și subjugarea Uniunii Sovietice și înființarea coloniilor germane în acest nou *Lebensraum*. Cum avea să ducă acel plan la îndeplinire a fost o dilemă pentru Hitler cel puțin la început. Acesta nu era un ferm inamic al englezilor în parte din motive de rasă și chiar admira Imperiul Britanic. Care erau, așadar, șansele de pace între Marea Britanie și Germania?

Aparenta deschidere a englezilor spre negocierea unei înțelegeri era lipsită de substanță și se baza pe convingerile false că se putea ajunge, în cele din urmă, la pace și pe ipoteza că acordul englezilor avea să impulsioneze SUA să rămână neutră și Uniunea Sovietică să colaboreze cu Hitler. Führerul își exprimase clar deschiderea spre o negociere cu englezii în cadrul unui discurs ținut pe 19 iulie, dar cum din partea englezilor nu a venit un răspuns pozitiv, a fost clar că Operația „Leul de mare”, respectiv invadarea Marii Britanii, putea începe.

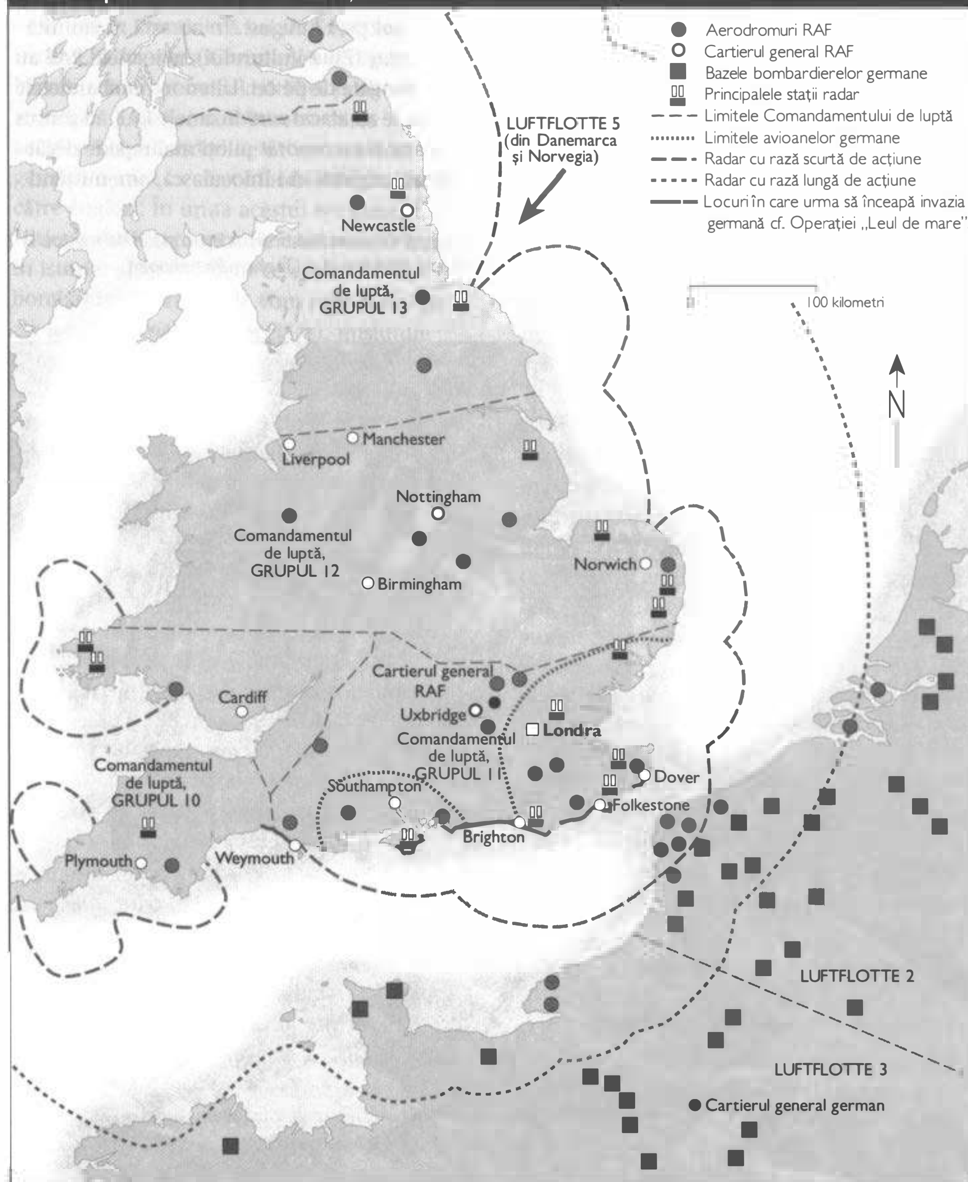
Oricum, pentru a debarca în Marea Britanie, era nevoie ca Germania să dețină superioritatea aeriană și, pentru a obține asta, avioanele RAF trebuiau distruse, un lucru deloc ușor. În timp ce BEF era considerată o armată de mici dimensiuni, RAF și, într-o măsură mai mică, Royal Navy erau cele care primiseră cele mai mari sume din bugetul de apărare la începutul conflictului. Acești bani fuseseră cheltuiți eficient, pentru achiziționarea de avioane de luptă noi și eficiente model Hurricane și Spitfire care erau un etalon al performanței. RAF însă nu a angajat în conflictul din Franța niciun avion Spitfire și a preferat să le țină de rezervă pentru eventualele lupte.

Abilitatea germanilor de a obține superioritatea aeriană a fost astfel pusă la încercare în parte și din cauza rolului deținut de Luftwaffe în acest conflict, anume acela de susținere a trupelor de la sol. Acest lucru a însemnat că, în 1940, Germania nu deținea niciun bombardier cu rază lungă de acțiune și niciun avion de luptă care să ducă la bun sfârșit un bombardament. Această situație s-a menținut de-a lungul războiului, deși Germania a construit avioane mari cum ar fi Condor, un aparat de zbor cu patru motoare, folosit în misiunile de recunoaștere.

Bătălia pentru Anglia a primit un loc de frunte atât în cultura, cât și în istoria Marii Britanii. Menționați și elogiați în câteva discursuri marcante, cei „câțiva” din RAF (cărora li s-au alăturat un contingent de cehi și polonezi) au detronat cu succes Luftwaffe, obligându-i astfel pe germani să amâne data de începere a Operației „Leul de mare” și, ulterior, s-o anuleze. Bătălia pentru Anglia a avut practic două faze: prima între 10 iulie și 13 august 1940 și cea de-a doua între 13 august și 17 septembrie, data la care Operația „Leul de mare” a fost amânată pe termen nelimitat. Invadarea a fost anulată definitiv pe 12 octombrie 1940.

Pe 19 iulie 1940, Hitler a ținut un discurs ciudat în Reichstag, la care a participat și

Principalele baze RAF și Luftwaffe

jurnalistul american William Shrier. Acesta a notat:

În acest moment, conştiinţa îmi spune că trebuie să mai fac o dată apel la raţiune şi la bun-simţ. Nu văd niciun motiv pentru care acest război ar trebui să continue. Mă doare numai când mă gândesc la sacrificiile umane pe care le va implica. Mi-ar plăcea ca poporul meu să nu sufere.

Shirer a recunoscut că s-a gândit care avea să fie reacția englezilor la această pledoarie stângace. Nu după mult timp, englezii și-au

făcut cunoscut punctul de vedere. Shirer l-a auzit pe crainicul german al BBC replicând, neoficial, „Puțin ne pasă de Herr Führer și Reichskanzler și de respirația lui urât mirositoare" Reacția generală, chiar dacă nu la fel de plastică, nu a fost cu mult diferită.

Prima fază a asaltului aerian german, numită și *Kanalkampf*, a avut ca scop asigurarea superiorității aeriene a Germaniei asupra Canalului Mânecii, respectiv a porturilor aflate de-a lungul coastei de sud a Marii Britanii. Cea de-a doua fază, cunoscută sub numele de *Adlerangriff* (Atacul Vulturului), a început pe 13 august. În această zi, numită și *Adlertag* (Ziua Vulturului), avioanele RAF au fost alungate de pe cer. Ulterior, bombardierele germane au atacat aerodroamele RAF, au distrus avioane și au omorât piloți mai repede decât puteau englezii să-i înlocuiască, amenințând

Civili care încearcă să doarmă într-o stație de metrou în timpul *Blitzkrieg*-ului. (Topham Picturepoint)

să afecteze grav rezistența Comandamentului de vânătoare (*Fighter Command*) al RAF.

În ciuda faptului că balanța victoriei înclina în favoarea Germaniei, un incident bizar a schimbat cursul bătăliei și direcția strategică a războiului. Bombardarea accidentală a Londrei de către un avion german a avut ca efect atacarea Berlinului de către englezi. În urma acestui eveniment, Hitler a rostit o propoziție care avea să intre în istorie: „Din moment ce ei ne bombardează orașele, le vom rade și noi pe ale lor din temelii". În acest fel, misiunile avioanelor de luptă germane s-au concentrat mai mult pe distrugerea orașelor engleze și mai puțin pe bazele RAF care le apărau. Pe 7 septembrie 1940, Hermann Göring, mareșal al Reichului, le-a spus ofițerilor superiori din Luftwaffe:

Profit de această ocazie pentru a vă spune că trăim un moment istoric. Ca o consecință a recentelor ofensive aeriene britanice asupra Berlinului, Führerul a decis să le dăm și noi englezilor o lovitură de proporții, respectiv să le atacăm capitala. Mi-am asumat responsabilitatea conducerii acestei misiuni și vă pot spune că, în această dimineață, am auzit vuietul escadrilelor germane care, în momentul de față, acompaniate de avioane de luptă, sunt în drum spre inamicii britanici... Este un moment istoric — Luftwaffe va lovi pentru prima oară exact în inima acestora.

Această schimbare de tactică a fost de bun augur pentru RAF, care a câștigat astfel timp prețios pentru a se regrupa și a reîncepe lupta. Acum miza bătăliei era împiedicarea avioanelor germane să ajungă în spațiul aerian britanic.

Chiar dacă ținta atacurilor germane se schimbase, ferocitatea luptelor aeriene rămăsese neschimbată, la fel și pierderile. În timpul primei săptămâni din septembrie, RAF a pierdut 185 de avioane, iar Luftwaffe în jur de 200. Punctul culminant al bătăliei a avut loc pe 15 septembrie, când bombardierele germane, acompaniate de avioane de luptă, au zburat spre Londra, punând la grea încercare RAF, care însă le-a ținut piept. Victoria a revenit Comandamentului de vânătoare și, prin urmare, Luftwaffe și Adolf Hitler au fost nevoiți să înțeleagă că nu aveau să câștige superioritatea aeriană prea curând. Ziua de 15 septembrie, celebrată ulterior ca ziua Bătăliei pentru Anglia, a marcat momentul în care germanii au renunțat să mai încerce o eventuală invazie.

Succesul Comandamentului de vânătoare, care a pus capăt amenințării iminente a invaziei germane, nu a oprit însă și bombardamentele împotriva orașelor britanice. De fapt, așa-numitul *Blitzkrieg* abia începuse. Germanii au atacat zona de coastă a orașului Coventry pe 14 noiembrie, după care au executat nenumărate raiduri deasupra orașelor Birmingham, Bristol, Manchester și Liverpool. Londra, considerată un simbol al disprețului englezilor, dar și centrul vital al țării, era și ea o țintă importantă. Bombardamentele germanilor au continuat și anul următor, ultimele raiduri ale *Blitzkrieg*-ului având loc în luna mai 1941, și au fost reluate după câtva timp, de această dată cu rachete V1 și V2. Aceste arme nu au produs pagube însemnate, dar efectele lor au fost îndeajuns de puternice pentru a crea panică în rândul civililor.

Dieppe

După succesul din 1940, când au eliminat orice amenințare a germanilor de invadare a țării lor, englezii au început să se gândească la o ofensivă împotriva acestora.
O posibilitate, detaliată în rândurile de mai jos, ar fi fost o serie de bombardamente. Deși Marea Britanie repurtase succese însemnate mai ales pentru moralul armatelor sale, cum ar fi scufundarea cuirasatului *Bismarck* în 1942, sentimentul general era că ar fi trebuit făcut mai mult pentru a lovi Europa, „fortăreața" lui Hitler.

După capitularea Franței, Churchill a aprobat pregătirea și angajarea în luptă a unor unități de comando care aveau să atace țintele inamice din Europa aflată sub ocupație. În plus, acesta a creat Direcția Operații Speciale (*Special Operations Executive* — SOE) pentru „a pune Europa pe jar". Trupele de comando s-au

dovedit o mare bătaie de cap pentru Germania, fapt care a ajutat enorm moralul soldaților, dar după succesele de la St. Nazaire și Bruneval, Aliații au considerat că era momentul să pătrundă și mai mult în Europa.

Deși scopul raidului de la Dieppe din august 1942 nu a fost foarte clar exprimat, acesta le-a dat șansa Aliaților de a identifica problemele care ar fi putut apărea în timpul debarcării într-un teritoriu deținut de inamici. Operația Jubilee, cum a fost numit planul Aliaților, prevedea debarcarea de trupe și vehicule blindate pe țărmul mării, luarea cu asalt a portului și menținere stării de asediu 12 ore. După ce cucereau orașul, armatele Aliaților aveau să se deplaseze pe continent și să atace un cartier general german, să ia prizonieri pentru a fi interogați și să confiște documente. La final, urmau să se retragă spre Canalul Mânecii. Aliații sperau să provoace îndeajuns de multe distrugeri și să le creeze îndeajuns de multe probleme germanilor pentru a determina Înaltul Comandament german să-și retragă trupele de pe Frontul de Est și, astfel, să mai detensioneze presiunea la care era supusă Armata Roșie. Acest ultim scop era destul de ambițios.

Operația în sine a fost un dezastru. Armata aliată a fost descoperită de navele germane undeva la jumătatea Canalului Mânecii și nu a reușit să pună mâna pe cele două promotorii de la Dieppe. În ciuda acestui eșec, principalul corp al armatei a reușit să ajungă pe țărm, unde a trebuit să facă față unui atac armat al soldaților germani, instalați în cazematele aflate pe țărm și pe cele două promotorii. Ulterior, 27 de tancuri Churchill au ajuns în siguranță pe plajă, însă numai 15 au reușit să înainteze până la esplanadă, dar nu mai departe.

Când a devenit evident pentru toată lumea că nu se făcea niciun progres, soldații americani, englezi și canadieni s-au retras. Ca un semn a ceea ce avea să se întâmple peste doi ani, în timpul debarcării din Normandia, prima armată mixtă a Aliaților a suferit 1 027 de pierderi de vieți omenești; 2 340 de soldați au fost capturați. Cu toate acestea, experiența câștigată în urma atacului s-a dovedit inestimabilă și l-a determinat pe amiralul lord Mountbatten să declare că „pentru fiecare soldat care a murit la Dieppe, zece au fost salvați în Ziua Z". Chiar dacă vorbele lui Mountbatten s-au adeverit, să nu uităm că el a fost persoana căreia i s-a încredințat misiunea.

Bătălia Atlanticului

Bătălia Atlanticului a fost una dintre cele mai importante lupte duse în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Supraviețuirea Marii Britanii și succesul acesteia în lupta împotriva Germaniei naziste depindeau de modul în care avea să-și apere populația și de mașina sa de război. Industria britanică se baza, pentru o funcționare optimă, pe materia primă de import care nu puteau fi transportată decât pe Oceanul Atlantic. Fără aceste produse vitale, capacitatea Marii Britanii de a ține piept statelor Axei ar fi fost puternic afectată și, în final, ar fi fost nevoită să capituleze.

Materia primă era transportată cu ajutorul unor convoaie de vase comerciale însoțite de nave de luptă care aveau misiunea de a contracara atacul submarinelor germane (U-boot). Pe măsură ce tacticile de atac ale acestora din urmă au devenit tot mai sofisticate — de exemplu, dat fiind că submarinele lor deveniseră din ce în ce mai mari și mai fiabile, germanii atacau acum în grup — și armele și tacticile de luptă ale Aliaților au fost îmbunătățite. Printre acestea trebuie menționate sonarul care detecta undele ultrascurte (asdic), grenadele antisubmarine și navele comerciale transformate în portavioane. Dezvoltarea radarului de suprafață a dat posibilitatea navelor de război să detecteze din timp submarinele vulnerabile la ieșirea din adâncuri. În acest fel, submarinele aflate la suprafață puteau fi detectate inclusiv pe întuneric, riscul de a fi atacate de flota de submarine germane fiind considerabil redus. Majoritatea comandanților acestor nave de luptă preferau să atace noaptea și la suprafața apei.

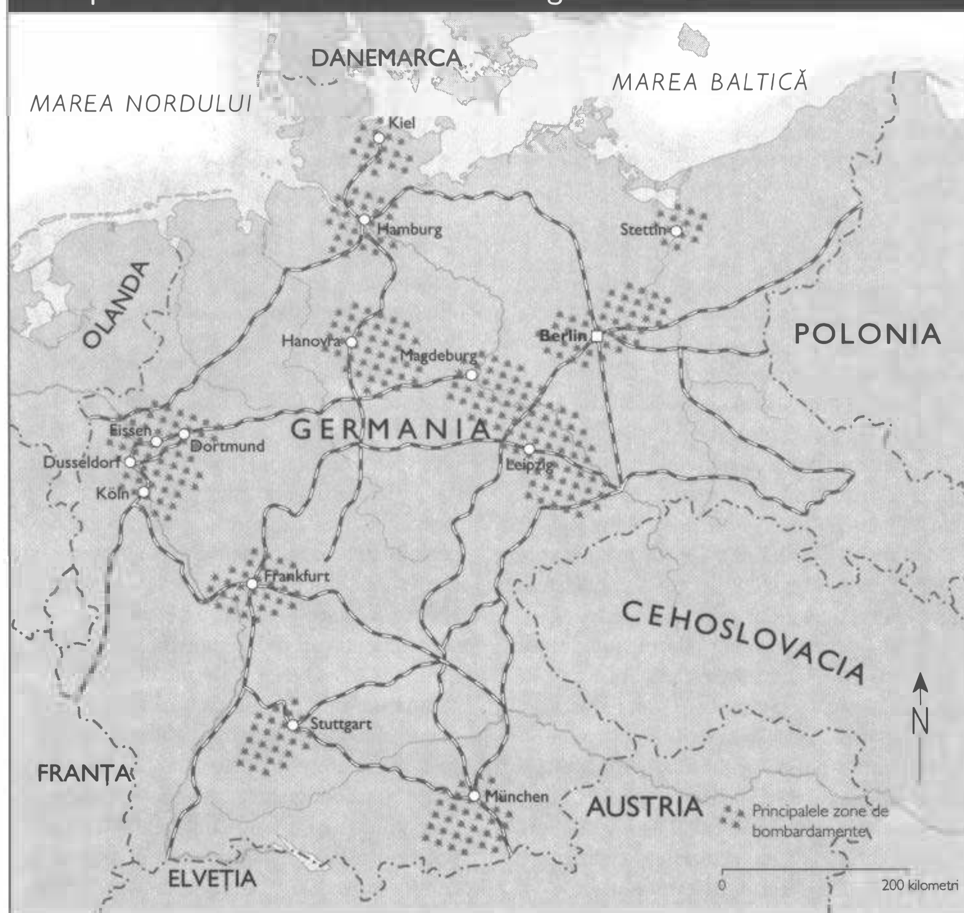
Pe lângă convoaiele care au adus materie primă în Marea Britanie între 1939 și 1943, englezii au făcut eforturi susținute pentru a trimite provizii și în Uniunea Sovietică, țară care se pregătea de atacul Germaniei din iunie

1941. Deşi autorităţile sovietice au minimalizat ajutorul primit de la englezi şi americani, acesta nu a fost deloc de neglijat. Rutele convoaielor din Marea Britanie spre URSS care, în majoritate, treceau prin portul Murmansk, se aflau într-un pericol permanent din cauza atacurilor submarinelor germane, a temperaturilor sub zero grade Celsius şi a apelor pline de stânci.

În războiul din Atlantic, şi-au pierdut viaţa mii de marinari din ambele tabere beligerante, dar, în 1943, Aliaţii au fost cei care au suferit cele mai mari pierderi. Submarinele conduse de amiralul german Dönitz au scufundat 2 600 de nave comerciale şi 174 de vase de război ale Aliaţilor, care au pierdut în timpul înfruntărilor 30 000 de soldaţi. Cât despre germani, din cele 1 162 de submarine ale acestora, 784 au fost distruse şi, din cei 40 000 de soldaţi, 26 000 au fost omorâţi şi 5 000 au fost luaţi prizonieri. Flota de submarine germane aproape a reuşit să suprime efortul de război al Aliaţilor, dar preţul plătit pentru această realizare a fost prea mare.

Bombardamentele strategice

Una dintre cele mai controversate ofensive din al Doilea Război Mondial a fost bombardamentul strategic al oraşelor inamice din Europa ocupată de Germania, fenomen care nu era de dată recentă. În timpul Primului Război Mondial, germanii

au organizat o campanie împotriva Marii Britanii în timpul căreia au atacat cu zeppeline şi avioane de luptă Gotha. Înainte de acest episod, bombardamentele nu aveau decât un rol tactic din cauza limitelor impuse de tehnologia disponibilă la acel moment.

În perioada interbelică, supremaţia aeriană a fost un subiect de intense dezbateri, fiind considerată o potenţială armă decisivă în caz de război. Dezvoltarea ingineriei aeronautice a transformat avioanele existente între 1914 şi 1918, care aveau o rază limitată de acţiune şi o capacitate utilă mică, în arme de luptă mai eficiente. Teoreticienii acestui domeniu — italianul Guilo Douhet, americanul William Mitchell şi englezul Sir Hugh Dowding — au anticipat că bombardierul avea să schimbe cursul războaielor. În Marea Britanie, de exemplu, ideea că „bombardierele sunt mai presus de orice" i-a obsedat pe strategii militari în perioada interbelică, aceştia fiind conştienţi de faptul că Marea Britanie nu se mai putea baza doar pe flotă. Acest lucru avea să se dovedească adevărat în timpul luptelor pe mare, când navele de război HMS *Repulse* şi HMS *Prince of Wales* au fost scufundate în urma atacurilor aeriene japoneze din Malaysia, în decembrie 1941. În orice caz, rolul bombardierelor nu a fost atât

Arthur Travis Harris, poreclit „Bombardierul" Harris (Ann Ronan Picture Library).

de decisiv cum anticipaseră susţinătorii ideii de putere aeriană.

Pe 3 septembrie 1940, la un an după ce Marea Britanie declarase război Germaniei, Winston Churchill a spus: „Trebuie să facem un efort supraomenesc pentru a câştiga supremaţia aeriană. Avioanele de luptă sunt salvarea noastră, dar bombardierele sunt arma cu care putem câştiga războiul". Această părere ferm susţinută de Churchill a avut o mare însemnătate şi a fost influenţată şi de rangul său de Prim Lord al Amiralităţii. În această calitate, a ordonat bombardarea bazelor zeppelinelor germane. Cu toate acestea, Churchill nu gândea la fel în 1917, când a declarat: „nimic din ce am obţinut nu ne dă dreptul să supunem civilii germani la teroarea bombardamentele pe scară largă".

La 22 februarie 1942, Arthur Travers Harris a fost numit la conducerea Comandamentului de bombardament (*Bomber Command*) al RAF. Acesta considera că atacurile cu bombă, strategice sau aplicate, aveau să le aducă englezilor victoria. În plus, susţinea că prin destabilizarea industriei Germaniei şi distrugerea oraşelor acesteia, avea să-i determine pe germani să cedeze. Această ofensivă nu era doar o răzbunare a englezilor împotriva raidurilor germane asupra oraşelor engleze — Comandamentul de bombardament al RAF a atacat Germania neîncetat vreme de trei ani, culminând cu distrugerea oraşului Dresda. În vara anului 1942, bombardierelor englezilor li s-a alăturat USAAF (forţele aeriene ale armatei SUA), ale cărei „fortăreţe zburătoare" B-17, mult mai bine echipate, atacau ziua. Ulterior, Aliaţii au atacat 24 de ore din 24, campanie denumită de germani „bombardamentul terorii". La scurt timp, Harris a început să fie numit „Bombardierul" Harris printre civili şi „Măcelarul" Harris printre oamenii săi.

În timpul războiului, tacticile de bombardament s-au schimbat considerabil. Misiunile de recunoaştere erau conduse de avioane mai mici, cu două motoare, de tipul Vickers Wellington. Cantitatea de armament cu care erau echipate aceste avioane era mică în comparaţie cu bombardierele care aveau să fie date în folosinţă odată cu numirea lui Harris. Folosirea modelelor Short Stirling şi, mai târziu, a modelului Avro Lancaster a revoluţionat distanţa pe care puteau zbura bombardierele şi, implicit, numărul ţintelor care puteau fi atacate şi numărul bombelor care putea fi încărcate la bord.

Într-un raport confidenţial întocmit în 1941, au fost enumerate câteva aspecte negative ale campaniei de bombardamente, menite să combată opiniile celor care susţineau că bombardierele ar fi putut aduce victoria. Conform informaţiilor din raport, susţinute de fotografii aeriene ale ţintelor, un singur avion din trei putea ajunge la mai puţin de 8 km de ţinta sa. Cu alte cuvinte, acurateţea cu care acţionau avioanele era limitată. Doar 20% din totalul avioanelor puteau ajunge la 194 km^2 de ţintă.

Aceste informaţii au dus la crearea şi adoptarea unei noi tactici — bombardamentul

Bombardierul Avro Lancaster a fost dat în folosinţă î 1942 şi a devenit principala armă a campaniei strategice de bombardamente a britanicilor. (Topham Picturepoint)

zonal. În locul raidurilor cu țintă fixă folosite până în acel moment, au fost agreate bombardamentele pe zone, de exemplu, distrugerea unor fabrici, dar și a orașelor din jur și, implicit, a locuitorilor acestora. Această politică — care i-a fost atribuită pe nedrept lui Harris — a fost rezultatul deciziei de a nu pune în practică tehnici de teroare, ci de a ameliora punctele nevralgice ale bombardamentelor. Se dorea ca acest tip de distrugere să aibă efect direct asupra moralului populației civile. Un alt rezultat ambițios, dar puțin probabil, era să convingă populația extenuată de efectele războiului să-l alunge de la putere pe Adolf Hitler.

Reacția germanilor la bombardamentele Aliaților a fost o apărare de proporții, sofisticată, pe măsura formațiunilor de bombardiere cu care trebuiau să se lupte. Generalul Josef Kammhuber, din Luftwaffe, a fost numit să preia conducerea apărării antiaeriene și, la început, a repurtat un mare succes. Acesta a împărțit spațiul aerian în careuri de câte 52 km^2 fiecare, delimitate de linii electrice aflate la sol. Fiecăruia dintre aceste careuri i-a alocat un avion de luptă ghidat de la sol de controlorii de trafic aerian și direcționat cu ajutorul radarului către orice bombardier care ar fi violat spațiul aerian care îi fusese alocat.

La început, tacticile de bombardament ale englezilor presupuneau trimiterea câte unui singur bombardier către Europa, la intervale diferite de timp. În condițiile date, grație sistemului conceput de Kammhuber, germanilor le era foarte ușor să le oprească. Mai târziu, după ce au intrat în posesia mai multor avioane, englezii au stricat planurile de apărare ale germanilor. De fapt, valoarea strategică a campaniei de bombardamente a englezilor fost reprezentată de capacitatea de a îndepărta cât mai multe efective militare și armate din zonele liniilor de front. Intensitatea bombardamentelor i-a obligat pe germani să păstreze în Germania piese de artilerie precum tunurile antiaeriene care, altminteri, ar fi putut fi folosite împotriva sovieticilor pe Frontul de Est.

În timp ce bombardierele acționau împreună, lucru care le-a sporit șansele de a rezista în lupta aeriană contra Germaniei, bombardamentele au luat din nou un alt curs din cauza unei alte inițiative a Aliaților — angajarea în luptă a escortelor de avioane de luptă pe toată perioada bombardamentelor. Acest lucru a fost posibil cu ajutorul noilor rezervoare de combustibil cu rază lungă de acțiune, o caracteristică necesară avioanelor care erau angajate în misiuni pe distanțe foarte lungi, dar care nu a fost considerată practică în misiunile de luptă. Angajarea în luptă a modelului anglo-american Mustang P51 a avut rezultate imediate.

Această campanie strategică de bombardamente a născut multe controverse după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Anumite aspecte, în special Operația Gomora (avalanșa de raiduri asupra Hamburgului) și distrugerea orașului Dresda, sunt date ca exemplu despre cât de departe poate fi forțată o democrație să meargă într-un „război total". Pe lângă numeroasele acuze despre măcelărirea fără sens a civililor, adresate Comandamentului de bombardament și comandantului-șef al acestuia, Arthur Harris, mai există și altele, care se referă la faptul că această campanie a fost o pierdere criminală de arme și oameni care mai bine ar fi fost detașați în alte părți, cu alte rezultate. S-a discutat intens pe seama faptului că nici măcar efectul asupra capacității de luptă a Germaniei nu a fost la fel de mare pe cât se aștepta. Iată ce afirmă Richard Overy:

Întotdeauna am simțit că era ceva neplauzibil în discuțiile celor care au criticat bombardamentele și care au spus că nici lansarea a 2,5 milioane de tone de bombe asupra unor zone industriale și a unor civili extenuați în urma războiului nu îi va afecta prea mult. Germania... nu era un caz special în ceea ce privește rezistența...

Donald Edgar

În 1940, Donald Edgar s-a înrolat în Territorial Army (armata teritorială), o unitate militară de rezervă a armatei britanice. Era soldat în Regimentul East Surrey și nu avea prea multă pregătire militară, așa că a fost trimis în Franța cu tot ceea ce mai rămăsese din BEF. Spre deosebire de ceea ce se întâmplase cu 20 de ani în urmă, BEF din 1940 nu avea să îi oprească pe germani. Edgar a fost capturat de aceștia și și-a petrecut următorii cinci ani ca prizonier de război.

Donald Edgar și multe mii de tineri ca el au răspuns unui apel lansat în martie 1939 prin care guvernul solicita înrolarea în Territorial Army. Adolf Hitler ocupase deja Cehoslovacia, iar războiul era foarte probabil, dacă nu chiar inevitabil să înceapă. În multe privințe, Edgar era un recrut atipic: urmase cursurile Școlii Dulwich, unde servise în Officer Training Corps, și, ulterior, Universitatea Oxford. După absolvire, s-a angajat ca agent de bursă în City, Londra. Iată ce povestește Edgar despre înrolarea sa: „Eu am fost mereu un patriot și prin oraș se simțea nevoia ca tinerii «să ia atitudine»" Lui Edgar îi plăcea mai mult ideea de a se înrola de bunăvoie în armată decât să fie chemat la arme: „Nimeni din familia mea nu a fost niciodată recrutat. Întotdeauna s-au înrolat în armată de bunăvoie".

Unitatea militară a lui Edgar făcea parte din Divizia a 12-a britanică, una dintre cele trei formațiuni de luptă căreia, după cum povestea Edgar, nu i se dăduseră „nici arme, nici echipament" și fusese obligată să

Soldați britanici în tranșee, în iarna 1939-1940 în Franța. (WM)

îndeplinească „sarcini josnice, banale, din cauza cărora nu era niciodată timp pentru instrcție". Edgar înțelegea că Departamentul de Război considera aceste unități nimic mai mult decât „o bătaie de cap nenorocită". Donald Edgar blama această nedreptate pentru că, așa cum a declarat: „aceste batalioane conțineau un număr mare de patrioți care au răspuns chemării la arme a guvernului din primăvară. Ei sunt adevărații voluntari de război".

Edgar a fost chemat la arme în august 1939 și s-a prezentat la unitatea sa din Richmond Drill Hall. A fost norocos și a primit multe garanții în bani de la angajatorul său din City, care, așa cum a consemnat Edgar ulterior, i-a dat și un „cadou frumos" care să-l ajute pe drumul pe care o apucase, asta după „un pahar sau două de șampanie la întâlnirea de rămas-bun". Această despărțire amicală avea să contrasteze enorm cu realitatea vieții de militar.

Unitatea lui Edgar s-a deplasat într-o tabără de lângă docurile din Chatham, în sudul Marii Britanii, unde fiecare soldat a tras câte cinci focuri de armă, după care li s-a spus: „Trebuie să vă păziți spatele, pricepeți?!". Poveștile lui Edgar despre armată nu sunt pozitive: condițiile din tabăra în care au ajuns inițial și modul în care au fost întâmpinați de doi subofițeri au fost descrise de acesta ca fiind de o „ineficiență leneșă" și „primul dintre nenumăratele exemple ale stării de înfiorătoare letargie a armatei pe care aveam să le aflăm".

Pe 3 septembrie, ora 11:00, Edgar și camarazii săi au ascultat discursul prim-ministrului Neville Chamberlain în care anunța că Marea Britanie declarase război Germaniei. După cum a relatat tânărul, Chamberlain vorbea de parcă „ar fi discutat la radio despre bugetele de care răspundea pe vremea când era ministru de finanțe".

După o lună și ceva la Chatham, unitatea lui Edgar s-a întors la Richmond, unde a primit misiunea de a supraveghea câteva „puncte vulnerabile" — dintre acestea, podul de cale ferată peste Tamisa a revenit în sarcina lui Edgar. Și-a amintit atmosfera din țară, din timpul „războiului ciudat", drept o atmosferă care denota că Marea Britanie făcea tot ceea ce putea pentru a-și ține promisiunea făcută Poloniei, chiar dacă aceasta fusese fragmentată de Germania și Uniunea Sovietică. Edgar s-a gândit că englezii „s-au autoconvins că în războiul împotriva Germaniei era nevoie doar de mobilizarea flotei și trimiterea câtorva unități în Franța".

În ciuda nemulțumirilor lui Edgar legate de eforturile de război ale Marii Britanii, a fost promovat caporal II, caporal și apoi sergent II și a fost detașat în departamentul de spionaj al unității sale, care a petrecut o iarnă lungă și grea în Marea Britanie, la Richmond Park.

În martie 1940, unitatea lui Edgar a fost înștiințată că va pleca în Franța, unde urma „să facă instrucție asiduu și să primească, în sfârșit, echipament din resursele existente deja la fața locului". Unitatea a debarcat la Le Havre și s-a deplasat apoi spre un *château* din Normandia. Pentru că Edgar vorbea două limbi străine, acesta a fost numit translator și a participat la câteva întâlniri dintre comandantul batalionului său și autoritățile militare franceze din zonă. Edgar a catalogat aceste întâlniri drept „previzibil de inconfortabile", dar „nu mai mult decât cele petrecute la nivel înalt, între generalii francezi și englezi". Judecând după lipsa de coordonare dintre armatele franceză și engleză, părerile soldaților sunt interesante.

Edgar a fost însărcinat cu traducerea unor documente întocmite de francezi. Acestea conțineau planurile Franței de a apăra docurile portului Le Havre și urmau să aibă o mare însemnătate în luptele viitoare, aspecte care îl îngrijorau pe Edgar: „Când am ajuns să traduc documentele francezilor, parcă m-am deșteptat brusc. Informațiile de aici se referă la posibilitatea unei breșe în liniile armatei germane până la ariergarda acesteia". Așa cum vom vedea mai departe, concluziile trase de Edgar în urma traducerii documentelor aveau să se dovedească foarte corecte. Tânărul a mai notat și că ofițerii care comandau batalionul său, dar și restul batalioanelor franceze și engleze, făcuseră

serviciul militar pe Frontul de Vest între anii 1914 şi 1918 şi nu păreau pregătiţi să lupte în genul de război care se prefigura.

Donald Edgar avea numeroase nemulţumiri la adresa armatei engleze. Cu toate că multe pot fi interpretate ca simple bombăneli ale oricărui soldat, unele au o bază solidă. Edgar povesteşte că multe unităţi nu aveau mitraliere şi nici arme antitanc, efectivele avute în dotare fiind cu mult mai puţine decât spuneau cifrele oficiale. Cea mai mare problemă a englezilor erau comunicaţiile, un domeniu în care germanii erau net superiori şi a cărui importanţă o înţelegeau pe deplin. În timp ce unităţile BEF erau echipate cu sisteme de comunicaţie prin telefon sau fără fir, soldaţii din batalioane nu aveau nimic din acestea şi îşi făceau treaba „pe orbecăite". Nu era o situaţie de dorit, mai ales că germanii utilizau tehnologii noi şi tactici originale în detrimentul taberei Aliaţilor.

În ciuda problemelor identificate de Donald Edgar, însemnările sale din ajunul bătăliei nu denotă faptul că era total pesimist în privinţa viitorului. Acesta considera că „în ciuda a ceea ce se întâmplă, oamenii sunt încă optimişti" Chiar dacă amintirile consemnate de Edgar sunt mai degrabă sentimentale, acesta povesteşte totuşi că „pe feţele soldaţilor din batalioanele care au plecat la luptă în mai 1940 puteai vedea un zâmbet amar, care s-a transformat într-un rânjet aspru în timp ce cântau un cântec absurd, «Roll out the barrel»".

Consemnările lui Edgar despre luptele la care a asistat sunt extrem de interesante:

Divizia de servicii secrete a călătorit în trei camioane care erau disponibile în momentul plecării. Erau arhipline. Aveam foarte multă muniţie pentru puşti şi rezerve de motorină... Eu m-am asigurat că ne luasem cantităţi rezonabile de ţigări şi sticle de whisky şi de brandy.

Edgar considera că aceste pregătiri aveau:

să fie vitale în zilele următoare. Ne-au dat încredere în noi. Un strop de băutură şi o ţigară ne-au ridicat moralul. Alte unităţi din zonă au fost nevoite să cerşească mâncare şi băutură.

În timp ce Edgar aştepta noi ordine, a observat „o siluetă îmbrăcată în kaki care stătea pe o movilă de pământ... Purta un palton elegant, lung până la călcâie, din acelea preferate de ofiţerii superiori. M-am uitat mai atent şi am văzut că avea butoniere roşii, deci era, probabil, comandant sau general de brigadă". Edgar a mai observat, şocat, că „nu era ras şi că avea părul răvăşit. Eu sunt ras. La fel şi camarazii mei. Asta înseamnă disciplină militară. Generalii nu ar trebui să apară niciodată neraşi sau nearanjaţi. Ei trebuie să fie mereu ca scoşi din cutie. Face parte din conduita militară!".

După toate probabilităţile, armatele franceze şi engleze aveau nevoie de ceva mai mult decât conduita militară pentru a face faţă conflictului din mai 1940. În timp ce aştepta noi ordine, Edgar a întâlnit un convoi de refugiaţi printre care erau şi foarte mulţi soldaţi englezi care luptaseră pe front între 1914 şi 1918, dar care acum erau trecuţi în rezervă. Un bărbat trecut de 40 de ani întâlnise o franţuzoaică şi acum se întorcea după ea ca să se căsătorească şi să-şi deschidă o afacere cu căsuţe de vacanţă. Bărbatul i-a cerut detalii lui Edgar despre cursul evenimentelor şi când Edgar i-a spus că se aşteptau ca germanii să contraatace, bărbatului nu i-a venit să creadă.

Informaţiile lui Edgar s-au adeverit. La un moment dat, Edgar şi oamenii lui s-au trezit înconjuraţi de armata germană. După ce s-au retras către micul port din Veules, Edgar a primit instrucţiuni să ducă un mesaj la St. Valery ofiţerului aflat la comanda batalionului din care făcea şi el parte. Când a subliniat că nu avea să fie o misiune uşoară dat fiind că „germanii au blocat accesul pe toate drumurile", i s-a spus că „mesajul trebuie să ajungă cu orice preţ". Edgar şi doi dintre oamenii săi au plecat spre St. Valery şi, în acest timp, ofiţerul care îi ordonase să trimită mesajul a comandat evacuarea soldaţilor.

Edgar a reuşit să ajungă din nou la unitatea sa şi, împreună cu soldaţii din alte unităţi, au pornit spre mare. Când au ajuns

la St. Valery, li s-a transmis că „evacuarea este acum imposibilă" din cauza faptului că lucrurile degeneraseră. Planul era acum să încerce să străpungă liniile inamice în grupuri mici. Nici aceste planuri nu au avut o finalitate, dat fiind că pe 12 iunie s-a anunţat încetarea focului. Edgar şi 8 000 de soldaţi ai BEF au devenit prizonieri. Edgar a rezistat cinci ani într-un lagăr german de prizonieri de război, dar nu a tras nici măcar un singur foc de armă în timpul Bătăliei pentru Franţa.

Frontul de acasă

Chiar dacă războiul a avut un impact direct în special asupra cadrelor militare implicate efectiv în lupte, din multe puncte de vedere, conflictul a afectat considerabil întreaga lume. Puțin câte puțin, în război au fost implicate inclusiv societățile țărilor beligerante, iar diferența dintre cei care luptau efectiv și „civili" a devenit din ce în ce mai greu de sesizat. Muncitorii din fabricile de armament, de exemplu, au fost considerați o parte la fel de importantă a succesului repurtat în timpul războiului precum soldații care luptau cu armele confecționate de aceștia. Efectele multor schimbări generate de război aveau să se mențină până spre finalul conflictului, acestea devenind parte integrantă a structurii societății. Din acest punct de vedere, dar și sub aspect politic și militar, impactul războiului a fost imens.

Marea Britanie

Pe frontul din interior, cel puțin în Marea Britanie, războiul și-a pus amprenta pe toate aspectele vieții de zi cu zi. Guvernul britanic a început tranziția către o economie de război, gândită și direcționată spre desfășurarea luptelor, numai odată cu începerea ostilităților, în septembrie 1939. Ulterior însă, gradul de angajare a tuturor resurselor naționale economice, militare, sociale și politice a Marii Britanii a fost uluitor. Până în 1945, această țară și-a mobilizat și utilizat întregul potențial latent mai mult ca oricare dintre forțele beligerante principale.

Acest nivel de implicare guvernamentală și succesul repurtat de conducerea statului au dus la o majoritate zdrobitoare de voturi obținută de Partidul Laburist al lui Clement Attlee în alegerile generale din 1945. Milioane de britanici s-au convins între 1939 și 1945 că guvernul putea imprima cu succes o direcție economiei. Evidenta demonstrație de eficiență a guvernului în purtarea și câștigarea războiului a fost folosită de guvernele postbelice ca o rețetă pentru prosperitate națională, pentru a asigura „eroilor o patrie", un lucru greu de înfăptuit în anii post-1918.

În 1942, William Beveridge a publicat un raport despre Marea Britanie postbelică, în care intenționa să desființeze cele „cinci obstacole din calea spre redresare": lipsa, boala, ignoranța, sărăcia și lenea. Pentru a-și atinge scopul, Beveridge a gândit un sistem comprehensiv de bunăstare care avea să se identifice, de fapt, cu statul în sine. Au fost făcute eforturi susținute pentru publicarea raportului și a concluziilor sale și, la o lună după ce a fost făcut public, se vânduseră deja peste 100 000 de exemplare — o cifră uimitoare pentru un document guvernamental. Conform datelor unui sondaj Gallup, până în 1943, 19 din 20 de oameni auziseră de raport. Englezii, așadar, știau acum foarte bine pentru ce trebuiau să lupte ca să obțină renașterea țării lor.

Metodele de implementare a sistemului Beveridge țineau de capacitatea guvernului de a controla toate aspectele vieții, așa cum s-a întâmplat și în timpul războiului, când resursele naționale fuseseră folosite foarte eficient. O mare parte din responsabilitatea producției economice a trecut în seama femeilor, căci bărbații au plecat pe front. În jur de 80 000 de femei s-au înrolat în Women's Land Army și au început să facă agricultură, asigurându-se că nici măcar un metru din terenul fertil al Marii Britanii nu rămânea necultivat. În același scop, celor care aveau grădini proprii sau parcele de pământ li s-a solicitat să „sape pentru victorie" pentru a crește nivelul producției de alimente.

Englezii au contribuit și altfel la efortul de război al țării lor. Fiecare bucată de metal a

fost colectată și utilizată în construcția navelor de război și a tancurilor — nu a fost vorba doar de fier vechi, ci și de balustrade decorative, de exemplu. Efectele acestei mobilizări în masă au fost semnificative: producția de tancuri, de exemplu, a crescut de la 969 în 1939 la 8 611 în 1942. Tentativele de a utiliza oalele și tigăile de aluminiu la construcția de aparate de zbor erau însoțite de mesaje de genul „Nu prăjitului, da zborului". Acest tip de reclamă, inspirată, evident, de conștiința sacrificiilor implicate, a avut un succes enorm. Altruismul și sacrificiul de sine păreau să fi devenit sentimente naționale: acuzațiile de crimă, de exemplu, au scăzut de la 787 000 în 1939 la 467 000 în 1945.

Pentru civilii englezi, nu bombardamentele sau conștiința faptului că toți cei dragi aflați în serviciul militar s-ar fi putut afla în pericol au fost cele mai traumatizante aspecte ale războiului, ci evacuarea unui număr considerabil de copii din zonele urbane, care a provocat adevărate controverse. În plus, a provocat tristețe în rândul părinților ai căror copii au fost trimiși de acasă în diverse locuri din Insulele Britanice. Pentru mulți dintre aceștia, imperiul a fost destinația finală; au fost trimiși departe, în Canada sau Australia, și nu s-au mai întors nici după încetarea ostilităților în 1945.

SUA

În Marea Britanie mobilizarea s-a făcut în termeni relativi, iar în SUA în termeni absoluți. Aproximativ 16 milioane de americani s-au înrolat în armată și în jur de zece milioane de femei au preluat posturile lăsate vacante de aceștia. Schimbarea totală a vastului potențial al economiei americane de la producția de bunuri pentru populație la cea de materiale de război este evidențiată de o serie de statistici. În 1941, industria americană de automobile și cei trei mari producători, Ford, General Motors și Chrysler, au fabricat un excedent de 3,5 milioane de vehicule, un record pentru industria auto. Anul următor,

Punct de recrutare al RAF. (Topham Picturepoint)

Muncitoare americană într-o fabrică de armament. (AKG Berlin)

primul an calendaristic de la intrarea SUA în război, producția de mașini a scăzut la doar 139 de exemplare, echipamentele de război fiind acum prioritare. Cu această vastă putere economică trebuiau să se confrunte statele Axei. Numărul mare de militari a avut, de asemenea, un impact major. Soldații americani nu erau considerați foarte eficienți pe plan local, în ciuda faptului că aceștia contribuiau considerabil la efortul de război al Aliaților.

Sloganul *„over-paid, over-sexed, and over here"* [în lb. română, literal, „prea bine plătit, prea satisfăcut, chiar aici" — n.tr.] era considerat de majoritatea englezilor cât se poate de potrivit. Cele 50 000 de tinere care au trecut Oceanul Atlantic la sfârșitul războiului și s-au căsătorit demonstrează că acest slogan era, cel puțin în parte, adevărat.

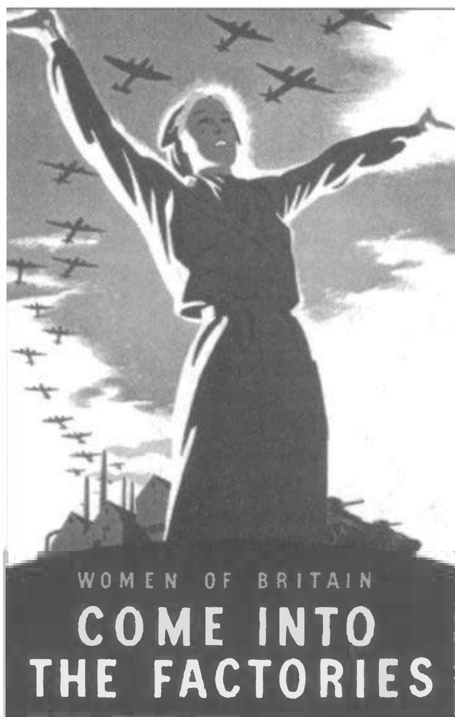
Afiş propagandistic cu Winston Churchill. (Topham Picturepoint)

Germania

Întocmai ca în restul Europei, şi în Germania războiul a schimbat viaţa de zi cu zi a oamenilor. Acest lucru nu s-a întâmplat însă la fel de violent şi de rapid cum s-a întâmplat în alte ţări. O explicaţie ar fi faptul că, în timp ce englezii şi americanii angajaseră femeile pe posturi şi în domenii ale industriei destinate, în principal, bărbaţilor, Germania nu s-a grăbit să procedeze astfel. Ideologia nazistă considera că femeia trebuia să fie mamă şi casnică. Aşadar, nevoia ca femeile să ocupe posturile lăsate vacante de bărbaţi venea în contradicţie cu percepţia tradiţională a rolului femeii în societate.

Până în septembrie, 1 500 000 de copii au fost evacuați din zonele urbane. Ulterior, mulți au plecat în Canada sau Australia și nu s-au mai întors niciodată. (Topham Picturepoint)

Afiș destinat femeilor britanice. (Topham Picturepoint)

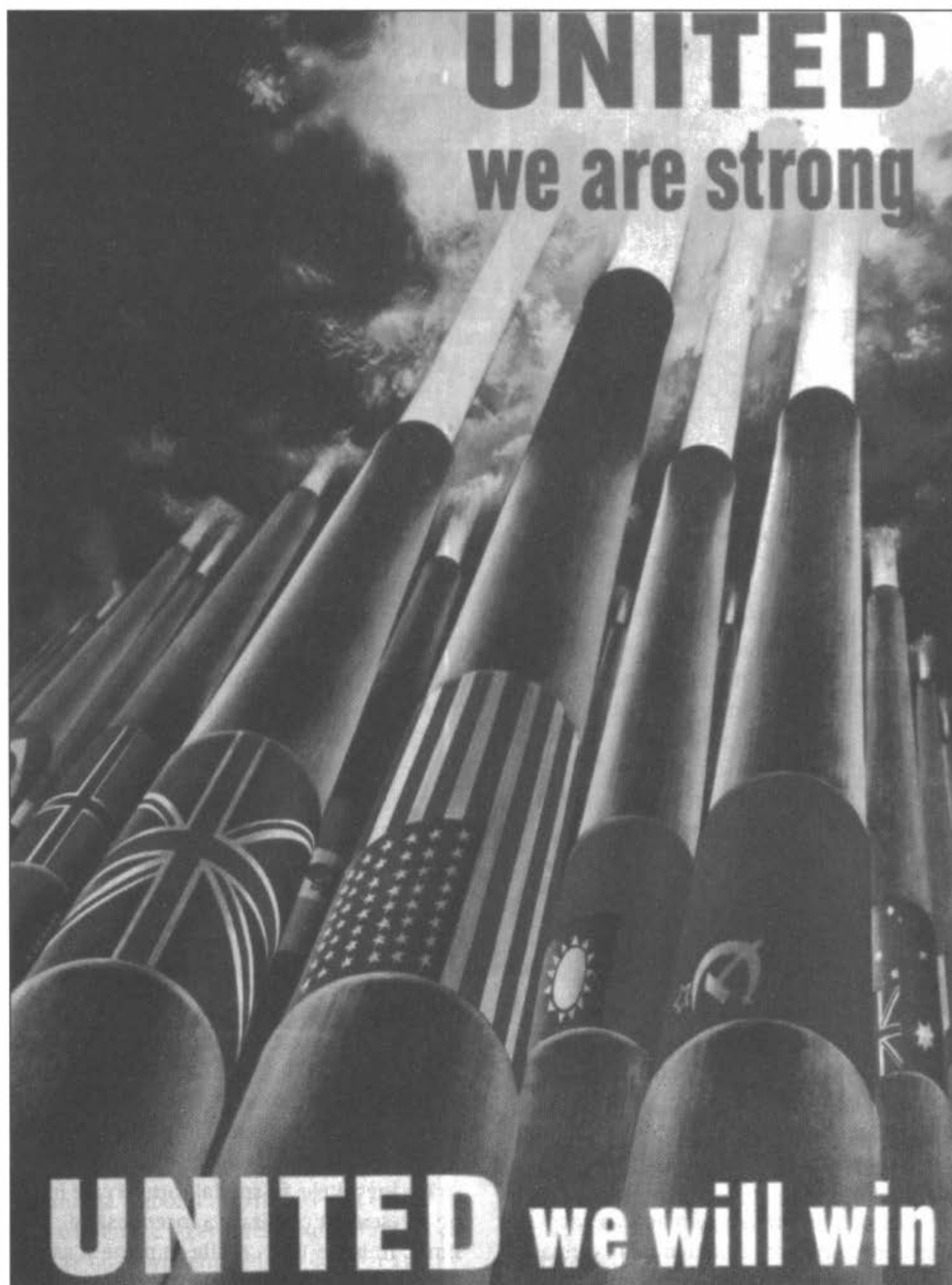
Aceste considerente au încetinit, așadar, ritmul cu care Germania s-a adaptat la condițiile unui război total. Succesele repurtate de Hitler la începutul războiului s-au bazat pe campanii nu foarte elaborate, fapt care nu necesita o implicare a economiei în efortul de război. Abia în 1943, economia germană a fost canalizată pe producția de război. Pe 18 februarie au fost făcute publice și primele hotărâri legate de măsurile ce aveau să fie luate, de către ministrul propagandei naziste, Josef Goebbels. Toți bărbații între 16 și 65 de ani aveau să fie înregistrați și chemați, la nevoie, în serviciul statului. Astfel, 100 000 de femei au fost chemate să ambaleze baterii antiaeriene și lanterne de semnalizare. Chiar dacă aceste inițiative și cifre par mari, sunt, de fapt, mult mai târzii și mai mici decât ale britanicilor, de exemplu.

Chiar dacă economia germană s-a adaptat cu greu necesităților războiului total, germanii au reacționat în momentul izbucnirii războiului la fel ca restul combatanților. Întreruperea curentului electric în zonele urbane și rațiile de combustibil și alimente au fost introduse la sfârșitul lui septembrie 1939. Rația săptămânală de carne pe cap de locuitor a fost stabilită la 450 g și, în paralel, au fost raționalizate și hainele pe care și le puteau procura oamenii: fiecărei persoane i se alocau, în medie, câte 150 de puncte pe an, în condițiile în care o pereche de ciorapi de damă ajungea la 4 puncte, iar un costum bărbătesc la 60.

Deși aceste restricții nu erau agreate de nimeni, nu erau nici de nesuportat. După cum aveau să declare mulți, generațiilor care au trăit între 1920 și 1930 aceste raționalizări nu li s-au părut inumane. În orice caz, răul avea să urmeze. Luptele s-au întețit în iarna 1941-1942, când lipsa de fermieri care să strângă recoltele, în special cartofii care încă nu fuseseră raționalizați, a început să se simtă. În iunie 1941, rațiile de pâine și carne au fost reduse încă și mai mult; aproape un

an mai târziu, a fost raționalizat și uleiul și, în final, și banalii cartofi.

Efectele acestor nesfârșite tăieri din rațiile produselor de bază s-au răsfrânt direct asupra civililor care, în ultima fază a războiului, erau bombardați aproape nonstop de RAF pe timpul nopții și de USAAF pe timpul zilei. Peste toate acestea, plana sentimentul

Afișele propagandistice au fost folosite de ambele tabere în timpul războiului. În imagine sunt reprezentate țările care luptau împotriva lui Hitler. (Topham Picturepoint)

Afiş propagandistic britanic ce înfăţişează un peisaj rural idilic. (Topham Picturepoint)

chinuitor, susținut de numărul mare de refugiați și de soldați răniți care se întorceau în țară, că războiul nu putea fi, de fapt, câștigat. Acest sentiment a fost exacerbat după capitularea Stalingradului în ianuarie 1943. Din acel moment, mulți civili au început să se îndoiască din ce în ce mai tare de faptul că țara lor avea să câștige victoria, deși serviciile de securitate ale statului, care reacționau rapid și brutal față de disidenți, readuceau la tăcere acele câteva persoane îndeajuns de curajoase sau de nebune ca să-și exprime public opiniile.

În tot acest timp, în Germania avea loc Holocaustul. Felul în care erau tratați evreii germani s-a înrăutățit progresiv. Chiar din primele zile ale guvernării Partidului Nazist, s-au semnalat cazuri de abuzare a acestora. Intrarea în vigoare a „Legilor de la Nürnberg", care le negau efectiv evreilor orice drept în Germania nazistă, nu a fost decât începutul unui coșmar. Pe măsură ce mașina de război germană a început să se deplaseze spre est, invadând teritorii și populații, a dat peste milioane de polonezi și evrei în drumul său. Unii au fost executați în masă, alții au fost izolați la periferiile marilor orașe, în perimetre îngrădite, denumite ghetouri. „Problema evreiască" începea să-i obsedeze din ce în ce mai mult pe naziști.

La începutul anului 1942, câțiva înalți funcționari, printre care se aflau Reinhard Heydrich, Adolf Eichmann și Heinrich Müller, supranumit Gestapo Müller, s-au întâlnit într-o vilă din Wannsee, la sud de Berlin. Aici au ajuns împreună la „soluția finală" în privința „problemei evreiești": gazarea în masă a evreilor în lagărele de la Auschwitz, Treblinka, Dachau, Belsen și Buchenwald. Numărul exact al evreilor și al altor „indezirabili", precum homosexualii, țiganii și persoanele cu dizabilități, uciși de naziști nu se cunoaște cu exactitate, dar se pare că este în jur de șase milioane.

Polonia

Pentru locuitorii Europei ocupate, războiul în sine părea să se fi terminat și erau nevoiți acum să-și ducă viața sub ocupația germană. Pentru mulți, acest lucru avea să fie un lucru chiar mai greu de îndurat decât

războiul. Polonezii au fost cei care au avut cel mai mult de îndurat, țara lor fiind sub ocupație germană în vest și sovietică în est. Un efect direct al invadării de către Germania și Uniunea Sovietică a fost faptul că Polonia a încetat să mai existe ca stat independent, țara fiind fragmentată în mai multe părți. Partea germană a fost separată în două, pentru că teritoriul pierdut de Germania la Versailles a fost inclus din nou în granițele Reichului, în timp ce zona rămasă a fost numită „Guvernământul general".

Campania din Polonia a fost marcată de numeroase acte de cruzime ale unităților militare germane — în special SS și unitățile de poliție —, incidente care au făcut obiectul unor proteste fără urmări ale ofițerilor de carieră din armata germană. După ce Polonia a fost înfrântă, aceste acte izolate de cruzime au început să fie aprobate de cercurile înalte ale Germaniei naziste și să fie integrate într-un program al terorii. În cvasiștiințifica ierarhie rasială nazistă, polonezii erau considerați *Untermenschen*, „subumani", și erau tratați în consecință. În timpul anilor cât a durat ocupația germană, șase milioane de cetățeni polonezi au murit. Polonia a fost singura țară aflată sub ocupație care nu a colaborat cu autoritățile germane.

Franța

Situația Franței era mult diferită de cea a Poloniei. Din punct de vedere rasial, francezii nu erau considerați nici egalii germanilor arieni, nici ai slavilor. Cel puțin la început, Franței nu i-a mers prea rău după capitularea în fața Germaniei. În perioada interbelică, mulți francezi au fost de acord cu acțiunile lui Hitler și au salutat totalitarismul de dreapta pe care l-a introdus acesta în Germania. Această susținere aparent ilogică venea nu din dragostea francezilor față de Germania, ci mai degrabă din teama pe care o resimțeau față de puterea stângii, de comunism și de tot ce însemnau acestea. Preocuparea englezilor și francezilor de a opune Uniunii Sovietice o Germanie puternică a contribuit la venirea lui Hitler la putere și la consolidarea puterii acestuia și a demonstrat, în același timp, indiferența față de ceea ce avea să urmeze.

Au mai fost, desigur, și alte motive care au dus la reacția Franței față de capitulare. Nu este greșit să spunem că nivelul de rezistență a Franței la atacul Germaniei din 1940 era cu totul diferit față de cel din 1914 și, cu siguranță, față de cel din 1916, când germanii au încercat în van, la Verdun, să „stoarcă și ultima picătură de sânge din armata franceză". În 1940, dorința francezilor de a rezista nu mai era la fel de mare cum fusese în timpul Marelui Război și conflictul în sine era motivul pentru acea stare de fapt. Francezii își văzuseră țara devastată și poporul măcelărit între 1914 și 1918. În mai 1940 a avut loc cea de-a treia cucerire germană în ultimii 70 de ani. Acest lucru explică, în mare măsură, modul în care unii francezi, dacă nu chiar toți, au reacționat la înfrângere.

Franța era divizată și fizic, și spiritual. De o parte a baricadei, conduși de generalul Charles de Gaulle, numit subsecretar de stat pentru apărare pe 10 iunie, se aflau cei care doreau să continue lupta cu germanii. De Gaulle a plecat din Franța și s-a dus la Londra, hotărât fiind să continue luptele până la eliberarea țării sale. Viziunile sale erau împărtășite de mulți dintre cei pe care îi lăsase acasă și care au format grupuri de rezistență pentru a le ține piept germanilor.

În cealaltă tabără, se aflau francezii care doreau pacea. Aceștia erau conduși de mareșalul Pétain, eroul francez care apărase Verdunul în Primul Război Mondial. Pétain, viceprim-ministrul care l-a tot încurajat pe Paul Reynaud, prim-ministrul Franței, să accepte un armistițiu cu Germania, a fost rugat (de președintele Lebrun) pe 16 iunie, să înființeze un minister și să discute încetarea ostilităților. La 22 iunie 1940, delegații francezi au semnat un armistițiu care a pus punct campaniei germane în Franța. Tratatul a fost întocmit de Hitler însuși, iar armistițiul a fost semnat în același vagon de tren de la Compiègne folosit și la semnarea celui din

noiembrie 1918. Hitler a avut, în sfârșit, ocazia de a se răzbuna pe Franța.

Franța a fost fragmentată și umilită în 1940 exact cum se întâmplase cu Germania în 1918. Pétain și guvernul său au rămas la putere, iar țara lor a fost divizată în două. Partea de nord a Franței, coasta Atlanticului și zonele din preajma granițelor cu Belgia și Elveția aveau să fie ocupate de germani, iar Pétain și guvernul său aveau să preia controlul în sud, stabilindu-și capitala în orașul de provincie Vichy.

Pétain a schimbat motto-ul *Liberté, egalité, fraternité* într-unul ceva mai național-socialist: *Travail, famille, patrie*. Dat fiind că punea accent pe muncă, semăna supărător de mult cu *Arbeit macht frei* (Munca te face liber), cuvintele scrise deasupra porților lagărului de concentrare de la Auschwitz. Franța de la Vichy avea să păstreze controlul asupra coloniilor, iar soldații capturați de germani, printre care și o garnizoană considerabilă, din defuncta Linie Maginot, urmau să rămână prizonieri de război.

Franța de la Vichy era unică printre teritoriile cucerite de cel de-al Treilea Reich, cu singurul guvern legitim și legal care a colaborat cu invadatorii germani. Existența regimului de la Vichy și susținerea de care s-a bucurat a fost o pată pe mândria Franței după 1945. În afară de faptul că a consimțit preluarea puterii de către germani, guvernul de la Vichy s-a dovedit vădit antisemit odată cu acceptarea deportărilor succesive ale unui număr însemnat de evrei francezi.

În noiembrie 1942, germanii au hotărât să pună capăt straniei împărțiri a Franței și au ocupat partea de sud a țării. Invadarea simultană a Africii de Nord franceze, ofensivă numită Operația Torch, de către forțele aliate anglo-americane le-a dat șansa francezilor să-și exprime devotamentul față de tabăra opusă. Deși la început armata colonială franceză a luptat împotriva ocupației anglo-americane, aceasta s-a aliat cauzei Aliaților, ajutată și de schimbarea survenită în guvernarea Pétain. În ciuda susținerii limitate de care s-au bucurat Forțele franceze libere (FFL) ale generalului de Gaulle începând cu 1940, fondarea Comitetului francez de eliberare națională în iunie 1943 a dat Franței posibilitatea numirii unui guvern în exil, care nu se afla sub tutelă străină.

Rezistența

Deși guvernul de la Vichy avea nevoie de mulți susținători, din mai multe motive, nu toți francezii îl agreau, în special cei din nord, care se aflau sub ocupație germană după capitulare. În acest fel, pe tot teritoriul Franței și al Europei aflate sub dominație au apărut mișcări de rezistență ai căror adepți proveneau din toate păturile sociale: foști soldați, civili, chiar și femei.

Aliații au încercat să susțină aceste acțiuni. Pentru a putea procura armamentul necesar, au fost înființate organizații precum Direcția Operații Speciale (SOE) și, ulterior, Biroul American de Servicii Strategice (OSS). Acestea îi susțineau și pe agenții care ar fi putut coordona mișcările de rezistență și furnizau operatori de comunicații fără fir pentru a menține contactul permanent cu Londra.

Viața luptătorilor din Rezistență a fost plină de pericole, mai ales că, în primii ani, mulți au fost trădați și fie încarcerați, fie executați de germani. Deși numărul celor uciși nu se va ști vreodată cu exactitate, se estimează că au fost omorâți în jur de 150 000 de francezi sub ocupația germană și poate și mai mulți în alte țări.

Unul dintre cele mai cunoscute și curajoase acte ale Rezistenței a fost asasinarea *Reichsprotektor*-ului Reinhard Heydrich. Acest asasinat avea să demonstreze de ce erau în stare membrii Rezistenței, dar și pericolele la care se expuneau. Heydrich care, la momentul respectiv, era protector adjunct al Reichului în Boemia-Moravia și adjunctul lui Himmler ca șef al aparatului de securitate al Gestapo, a fost ucis de un grup de patrioți cehi, antrenați și echipați de englezi, care au fost parașutați în patria lor cu misiunea clară de a-l ucide. Operația nu a decurs însă conform planului: oamenii SOE au încercat, inițial, să-l împuște pe Heydrich, dar pistolul-mitralieră Sten al unuia s-a blocat exact în

Capitularea francezilor la Compiègne, 21 iunie 1940, a avut loc în același vagon în care germanii semnaseră armistițiul din 1918. (AKG Berlin)

momentul în care ar fi trebuit să elibereze glonțul, iar celălalt om a aruncat o grenadă de mână. Aceasta nu l-a ucis pe loc pe Heydrich, care a murit ulterior din cauza unei infecții în cavitatea abdominală, unde pătrunseseră schije și fire de păr de cal din tapițeria mașinii.

Reacția germanilor la atac a fost rapidă și brutală. Principalii asasini, Jan Kubis și Josef Gabčik, au fost urmăriți și prinși, ulterior, într-o biserică din Praga, unde, fiind înconjurați de soldați germani, au preferat să se sinucidă decât să se predea. Moartea lor a fost, așadar, rapidă. Repercusiunile acțiunii lor au fost însă de durată. Ca represalii, poliția SS a înconjurat și a ars din temelii satul ceh Liddice. Toți bărbații au fost împușcați, iar femeile și copiii au fost trimiși în lagărul de concentrare de la Ravensbruck. Doar nouă copii au fost cruțați pentru că au fost considerați potriviți, din punct de vedere rasial, pentru a fi adoptați.

Acest masacru a fost urmat de o restrângere a activităților mișcării de rezistență. Ca o consecință a morții lui Heydrich, au fost omorâți în jur de 5 000 de oameni, o cifră înfiorătoare, care a făcut ca, prin prisma reacțiilor pe care le-ar fi putut avea germanii, misiunile care au urmat să fie regândite.

Evening Press

GUERNSEY, MONDAY, JULY 1, 1940 TELEPHONE 1400 (FIVE LINES)

ORDERS OF THE COMMANDANT OF THE GERMAN FORCES IN OCCUPATION OF THE ISLAND OF GUERNSEY

(1)—ALL INHABITANTS MUST BE INDOORS BY 11 P.M. AND MUST NOT LEAVE THEIR HOMES BEFORE 6 A.M.

(2)—WE WILL RESPECT THE POPULATION IN GUERNSEY; BUT, SHOULD ANYONE ATTEMPT TO CAUSE THE LEAST TROUBLE, SERIOUS MEASURES WILL BE TAKEN AND THE TOWN WILL BE BOMBED.

(3)—ALL ORDERS GIVEN BY THE MILITARY AUTHORITY ARE TO BE STRICTLY OBEYED.

(4)—ALL SPIRITS MUST BE LOCKED UP IMMEDIATELY, AND NO SPIRITS MAY BE SUPPLIED, OBTAINED OR CONSUMED HENCEFORTH. THIS PROHIBITION DOES NOT APPLY TO STOCKS IN PRIVATE HOUSES.

(5)—NO PERSON SHALL ENTER THE AERODROME AT LA VILLIAZE.

(6)—ALL RIFLES, AIRGUNS, PISTOLS, REVOLVERS, DAGGERS, SPORTING GUNS, AND ALL OTHER WEAPONS WHATSOEVER, EXCEPT SOUVENIRS, MUST, TOGETHER WITH ALL AMMUNITION, BE DELIVERED AT THE ROYAL HOTEL BY 12 NOON TO-DAY, JULY 1.

(7)—ALL BRITISH SAILORS, AIRMEN AND SOLDIERS ON LEAVE IN THIS ISLAND MUST REPORT AT THE POLICE STATION AT 9 A.M. TO-DAY, AND MUST THEN REPORT AT THE ROYAL HOTEL.

(8)—NO BOAT OR VESSEL OF ANY DESCRIPTION, INCLUDING ANY FISHING BOAT, SHALL LEAVE THE HARBOURS OR ANY OTHER PLACE WHERE THE SAME IS MOORED, WITHOUT AN ORDER FROM THE MILITARY AUTHORITY, TO BE OBTAINED AT THE ROYAL HOTEL. ALL BOATS ARRIVING FROM JERSEY, FROM SARK OR FROM HERM, OR ELSEWHERE, MUST REMAIN IN HARBOUR UNTIL PERMITTED BY THE MILITARY TO LEAVE.

THE CREWS WILL REMAIN ON BOARD. THE MASTER WILL REPORT TO THE HARBOURMASTER, ST. PETER-PORT, AND WILL OBEY HIS INSTRUCTIONS.

(9)—THE SALE OF MOTOR SPIRIT IS PROHIBITED, EXCEPT FOR USE ON ESSENTIAL SERVICES, SUCH AS DOCTORS' VEHICLES, THE DELIVERY OF FOODSTUFFS, AND SANITARY SERVICES WHERE SUCH VEHICLES ARE IN POSSESSION OF A PERMIT FROM THE MILITARY AUTHORITY TO OBTAIN SUPPLIES.

THESE VEHICLES MUST BE BROUGHT TO THE ROYAL HOTEL BY 12 NOON TO-DAY TO RECEIVE THE NECESSARY PERMISSION.

THE USE OF CARS FOR PRIVATE PURPOSES IS FORBIDDEN.

(10)—THE BLACK-OUT REGULATIONS ALREADY IN FORCE MUST BE OBSERVED AS BEFORE.

Ordinul comandantului armatei germane de ocupație din Insula Guernsey. Insulele Jersey și Guernsey au fost eliberate la 9 mai 1945, iar Alderney la 16 mai.

Colin Perry

În septembrie 1939, când a izbucnit războiul, Colin Perry avea doar 18 ani. Trăia în Tooting, o suburbie a Londrei şi era funcţionar în City. Din iunie 1940, imediat după căderea Franţei, până în noiembrie 1940, Collin a scris un jurnal în care şi-a adunat gândurile şi experienţele. Aceste câteva luni au fost cruciale pentru Marea Britanie şi, implicit, pentru tot efortul acesteia de contracarare a intenţiilor Germaniei naziste. Marea Britanie a rezistat de una singură în toată această perioadă şi a făcut faţă ameninţării continue a invadării şi bombardamentelor aeriene. Însemnările lui Colin Perry din această perioadă sunt fascinante şi reflectă speranţele şi temerile unui tânăr care a reuşit să vadă războiul ca pe o aventură, dar şi ca pe ceva de care trebuia să se teamă.

Din momentul în care s-a aflat de capitularea Franţei, în jurnalul tânărului Colin Perry au apărut idei şi gânduri contradictorii. Iată ce scria: „să ardă în iad cei care sunt răspunzători de faptul că Marea Britanie s-ar putea să piară — Marea Britanie pe care o iubim şi pe care strămoşii noştri au ridicat-o deasupra tuturor". Foarte dezamăgit, Colin consemna: „birocraţia este un obstacol. Poate că sunt înverşunat pentru că, deşi am trecut de examenul medical, nu mă pot înrola în RAF fiindcă nu am făcut o şcoală de aviaţie". Era un tânăr cu multă imaginaţie. Când vorbea despre tinerele de care fusese atras de-a lungul vremii, a menţionat, odată, o tânără nemţoaică cu care petrecuse o zi şi jumătate la Londra, în 1938, şi care era „încântătoare şi foarte atractivă, dar o bănuiesc că face parte dintr-o organizaţie subversivă"

La 17 iulie, Colin a consemnat o schimbare dramatică de situaţie:

În această seară, pe brava noastră insulă, ne pregătim pentru anunţul că invadatorii au declanşat atacul. Soldaţii din apărarea antiaeriană au lansat informaţia conform căreia armata din Tolworth va arunca la noapte o perdea de fum care ar trebui să se răspândească şi să învăluie întreaga metropolă, protejând obiectivele strategice şi creând confuzie în rândurile hoardelor de invadatori.

Spectaculoasa lui perdea de fum nu a mai fost lansată, aşa că a preferat să meargă la cinematograf, unde a văzut un film propagandistic, *Britain at Bay,* care a avut un impact dramatic asupra lui Colin; acesta a notat ulterior: „M-a făcut să îmi doresc să mă înrolez de a doua zi". Nu a fost nicio urmă de îndoială că acesta fusese şi scopul filmului.

Toată atenţia acordată de Colin în scrierile sale războiului şi pregătirilor pentru iminenta invazie trăda preocupările specifice tinerilor din întreaga lume. În jurnal există pe lângă aceste comentarii şi multe notiţe despre fete, mai ales despre una pe care o vedea des, dar căreia nu avea îndeajuns de mult curaj să-i propună o întâlnire. Acel Colin care se imagina luptând cu duşmanul nu era la fel de brav atunci când venea vorba despre fete.

Pe 19 iulie, RAF, intens solicitată în Bătălia pentru Anglia, l-a contactat pe Colin printr-o „circulară" prin care îl anunţa că avea să amâne orice solicitare de înrolare în flota aeriană pentru cel puţin o lună. Iată răspunsul lui Colin: „Vreau să intru în serviciul militar până la iarnă ca să nu mai dau bani pe un pardesiu nou, pălărie şi ce mai e nevoie pentru sezonul rece". În timpul unei vizite în apartamentul unui prieten de lângă Chancery Lane, Colin a admirat baloanele de baraj care pluteau deasupra oraşului şi le-a descris ca pe nişte „elefanţi argintii, moi şi pufoşi care plutesc prin aer".

Pe 30 iulie, Colin a experimentat primul raid din viaţa lui — un avion german rătăcit a aruncat câteva bombe deasupra cartierului

Esher, omorând și rănind cinci persoane. Reflectoarele din vecinătatea locuinței lui Colin au fost folosite puțin, în speranța că aveau să semnaleze pilotului că se afla, de fapt, deasupra unei zone rurale și nu deasupra Londrei.

Când a venit luna august, Colin era aproape convins că mult anunțata invadare germană urma să vină mai repede decât se estimase. Pe 9 august scria: „Invazia nu a avut loc ieri. Oamenii cred acum că Hitler va lovi azi sau mâine, ambele zile fiindu-i favorabile în zodiac. Eu cred în continuare că va ataca pe 22". Interesant este că tânărul analiza atunci un lucru care pentru mulți era de neconceput, respectiv modul în care ar fi arătat viața sub ocupația germană. Era îngrijorat în special de soarta lui Neville Chamberlain și specula că, „în eventualitatea înfrângerii Marii Britanii — Doamne ferește de așa ceva —, s-ar comporta precum Laval și bătrânul Pétain din Franța. Nu pot înțelege de ce Churchill nu îl dă afară".

În vreme ce Churchill și mulți britanici se chinuiau să-l convingă pe președintele Roosevelt de necesitatea de a se alătura Marii Britanii în efortul de a lupta împotriva agresiunii Germaniei, Colin, tânărul de 18 ani, avea propriile idei despre SUA. El considera că evenimentele de pe front obligau SUA „să realizeze cât de dependente sunt de noi"

America nu ne ajută cu nimic prin intrarea în acest război. Dacă s-ar gândi mai bine, și-ar da seama că naziștii reprezintă un pericol mai mare pentru ei decât pentru noi. Se confruntă cu „coloana a cincea", dar și cu faptul că ar trebui să gestioneze o flotă care să opereze pe două oceane, ceea ce nu pot face.

Gândurile și sentimentele lui Colin reflectă mentalitatea unui tânăr imatur, asupra căruia războiul a avut un efect nebănuit. Pe 21 august, o prietenă de familie, doamna Block, l-a sunat să-i spună că vecinul ei fusese ucis de un raid aerian: „O bombă a căzut direct pe adăpostul ei. Pe strada ei s-a tras cu mitraliera". Este inutil să menționăm că asta a trezit în Colin dorința de a se înrola, tânărul gândindu-se tot mai serios să se alăture RAF.

Nimic nu mi-ar plăcea mai mult decât să fiu pilot cu acte în regulă, să aștept marea ofensivă aeriană tolănit pe iarbă și vorbind cu Pete și Steve... lângă avioanele noastre, în așteptarea semnalului de luptă.

În timp ce această bravadă specifică tinerilor îi însuflețea pe Colin și pe prietenii săi în asemenea situații, dar și în timpul unor raiduri minore ale aviației germane, bombardamentele s-au intensificat tot mai mult, iar starea de spirit a lui Colin s-a deteriorat simțitor. Pe 28 august, nota: „Nici nu pot exprima cât de obosit mă simt. Nu am știut până acum cât de important este somnul. De la primele ore ale zilei de vineri, bombardiere germane trec pe deasupra continuu, așa că primim avertizare după avertizare".

Descrierea acestui eveniment făcută de Colin este importantă pentru că exprimă opinia omului de rând despre aceste bombardamente. Colin credea că „pacostea de bombardiere" erau mai problematice decât raidurile mari. „Pacostea" de aparate de zbor aveau ca scop doar declanșarea sirenelor și a măsurilor de securitate de la sol. Colin notează: „Este evident că aceste raiduri se întâmplă doar ca să ne zdruncine moralul. Toți londonezii stau treji, în adăposturi, timp de câteva ore în fiecare noapte". Rezultatul concret, ca răspuns direct la tactica folosită de germani, a fost că mulți oameni au ales să-și exprime sfidarea și nevoia de odihnă „prin asumarea riscului de a sta în propriul pat atunci când bombardierele erau sus pe cer".

Iată ce idei exprimă Colin: „Majoritatea stăteau în pat... În primele ore ale zilei de marți a fost totuși imposibil pentru că, la fiecare 10 minute, timp de șase ore, avioanele germane treceau peste locuința noastră". Opinia lui Colin despre situație era destul de simplu exprimată: „Poate că sunt obosit și cam depresiv, dar, pentru numele lui Dumnezeu, asta ne face să fim mai deciși să-l zdrobim odată pentru totdeauna pe Hitler. Toată Marea Britanie este acum mai decisă ca niciodată".

Această determinare pe care mulţi au numit-o ulterior „spiritul Blitzkrieg" avea să fie aspru testată în săptămânile următoare, pe măsură ce raidurile germane au devenit tot mai dese. Pe 9 septembrie, tonul lui Colin s-a modificat considerabil. A dispărut sfidarea ingenuă şi încrederea de sine, pentru a face loc senzaţiei de şoc:

Londra, Londra mea, este rănită, sângerează. Sirenele au sunat noaptea trecută la 07:59 şi imediat avioanele au intrat în picaj pentru a ne bombarda. Am văzut un inel de foc antiaerian în jurul parcului Clapham Common, care se ridica spre cer... Rafinăria Becton a fost lovită... am stat o perioadă în adăpost, dar am continuat să cercetez împrejurimile prin binoclu. La un moment dat, atacul a devenit aşa de violent încât nu am avut curajul să fug câţiva paşi până la adăpost, m-am lipit de un zid şi am stat nemişcat. Sfârşitul alarmei s-a dat la 05:30 dimineaţa.

Dar răul abia urma să vină. Colin a trebuit să ajungă la birou în acea zi, surmenat şi tensionat de agitaţie şi lipsa somnului din noaptea precedentă. După ce a luat metroul până la staţia Bank, s-a aventurat spre Princess Street, „un drum necunoscut pentru el până atunci, unde a asistat la o scenă de devastare totală":

Maşinile erau parcate de-a lungul şoselei, oamenii se grăbeau de colo-colo, calmi şi resemnaţi, peste tot erau pompieri, ambulanţe. Refugiaţi din East End, maşini şi biciclete, bagaje şi copii care veneau dinspre Aldate... o bombă de mare tonaj a căzut direct în mijlocul străzii Threadneedle, foarte aproape de intrarea principală în bancă şi ratând cumva clădirea Royal Exchange. Aici, în City, la doi paşi de biroul meu, pe care l-am considerat mereu de neatins, a fost dată lovitura rece şi sângeroasă a lui Hitler. În birou, geamurile ferestrelor erau sparte şi crăpate... praful şi pământul îmi acopereau scaunul şi am ajuns şi la etajul al treilea. Nu mai existau ferestre, ci doar dărâmături, mizerie. Le vedeam ca şi cum asistam la un spectacol. Am urcat pe acoperiş cu binoclul şi am văzut cea mai îngrozitoare imagine. În City, inima oraşului, ardeau focuri sub jeturile de apă ale furtunurilor de pompieri... Nu pot descrie sentimentele pe care le aveam, erau copleşitoare, iar eu eram încremenit.

Din acest moment, consemnările lui Colin iau o întorsătură bruscă. El notează:

Ştiam că jurnalul nu conţine întâmplări „incitante" pe care să doreşti să le trăieşti. Citind întâmplările din el, nu-ţi dai seama ce au însemnat cu adevărat aceste raiduri, dar arată pur şi simplu asprimea şi inutilitatea războiului. Povesteşte despre oameni însângeraţi, cadavre mutilate, tragedii, destrămarea unor familii şi a unor cămine. Dincolo de toate, mult peste această crimă oribilă comisă de nazişti, planează victoria finală a voinţei şi tăriei de a îndura.

Colin Perry a intrat în marina comercială în toamna anului 1940, iar pe 17 noiembrie s-a alăturat echipajului de pe HMS *Strathallan*, din Royal Navy. A supravieţuit războiului şi şi-a publicat jurnalul în 1971.

Sfârșitul începutului

La finalul anului 1943, poziția Germaniei lui Adolf Hitler arăta foarte diferit față de cea a sfârșitului de an 1941 — în decembrie 1941, imperiul lui Hitler se întindea de la țărmul francez al Atlanticului până în estul îndepărtat, spre Moscova. La sfârșitul lui 1943 însă, granița vestică era încă aceeași, dar în est, limita expansiunii germane începuse să se retragă încet, dar sigur, spre vest.

Între 1939 și 1943, s-au întâmplat multe. Steaua Germaniei, de exemplu, care cunoscuse atât de multă glorie, începuse acum să apună, din diverse motive. În primul rând, intrarea Statelor Unite ale Americii în război, în decembrie 1941, a modificat întreaga schemă strategică a conflictului. Decizia îndrăzneață a lui Hitler, din 11 decembrie 1941, de a declara război Statelor Unite ale Americii rămâne una cel puțin ciudată. A fost o hotărâre greșită și, în final, fatală, sau mai degrabă un răspuns firesc la ceva ce avea să se întâmple oricum?

Sprijinul președintelui Roosevelt la efortul de război britanic a fost considerabil în acel moment, iar americanii erau în mod clar de partea britanicilor și împotriva Germaniei naziste. Acțiunile întreprinse de SUA înainte de declarația de război cu greu puteau fi catalogate ca aparținând unui stat interesat de păstrarea neutralității. Legea de împrumut și închiriere, grație căreia deficitul producției de armament al Marii Britanii a fost redresat în baza unor condiții avantajoase, a schimbat în mod radical destinul militar al britanicilor într-un moment în care era aproape la pământ. Roosevelt avea însă destui opozanți care nu doreau implicarea americanilor în războiul din Europa. Cu toate acestea, orice motiv de ezitare a dispărut în urma deciziei lui Hitler și a atacului japonez de la Pearl Harbor asupra Flotei din Pacific a SUA. Acest eveniment a provocat ample demonstrații — dacă mai era nevoie de așa ceva —, care arătau ca SUA nu mai puteau sta deoparte.

În primele luni ale anului 1943, Aliații occidentali și-au pus la punct planurile de luptă și și-au inventariat resursele necesare pentru lansarea Operației Overlord, respectiv invadarea Franței ocupate. La finalul lui 1943, imperiul european al lui Hitler era încă măreț deși granițele lui începuseră să se restrângă în est și sud. Succesul Armatei Roșii la Stalingrad, de la începutul anului 1943, și, ulterior, eroica „bătălie a tancurilor" de la Kursk, din august 1943, dovedesc clar acest lucru (vezi și *Al Doilea Război Mondial, Frontul de Est*, din această serie).

Atacul german de la Kursk a fost, în mod clar, cea mai mare ofensivă desfășurată de Germania pe Frontul de Est. Ofensiva pregătită inițial pentru începutul lunii mai 1943 — după dezghețul de primăvară, când terenul ar fi fost suficient de uscat pentru a permite deplasarea echipamentelor grele — a fost amânată considerabil. Abia în iulie, Hitler a dat ordinul de începere a atacului. Reticența Führerului de a ataca mai devreme s-a bazat pe presupunerea sa că, cu cât ar fi întârziat mai mult momentul, cu atât mai puternice ar fi devenit formațiunile blindate. De asemenea, ar fi câștigat timp pentru procurarea unui număr mare din noile tancuri Panther. Grație economiei de-acum în expansiune a Germaniei, au fost produse și cantități considerabile de armament. Amânarea le-a dat totuși rușilor un timp de respiro pentru reorganizare, reechipare și pregătirea minuțioasă a defensivei.

Rezultatul ar putea să demonteze multe ipoteze care au fost lansate cu privire la cel de-al Doilea Război Mondial. Wehrmachtul german, creatorul furtunosului și mobilului *Blitzkrieg*, a fost angajat de comandantul suprem într-un atac de uzură asupra pozițiilor inamice, cu efect direct asupra capacității de

luptă a acestora. Având un control din ce în ce mai mare asupra armatelor sale din teren, Hitler părea acum să renunțe la ideile îndrăznețe pe care le pusese în practică în numeroasele sale misiuni încununate de succes din perioada 1939-1943. După Kursk, armata germană a început retragerea, proces care a durat foarte mult, s-a desfășurat într-un ritm lent și care a culminat cu Bătălia pentru Berlin, capitala Reichului care trebuia să reziste cel puțin 1 000 de ani.

În iulie 1943, prima incursiune majoră a Aliaților în Europa ocupată a fost invadarea Siciliei. Două luni mai târziu, în septembrie, au debarcat în Italia și au pornit spre nord. În tot acest timp, armatele germane au făcut tot posibilul pentru a se asigura că avansarea Aliaților avea să fie cât se poate de greoaie în peninsula italiană și că soldații nu aveau să fie scoși din Italia până la capitularea generală din 1945. Prezența trupelor aliate pe pământ european a avut totuși un rol semnificativ și a marcat schimbarea de situație care se prefigura.

În iunie 1944, au avut loc două evenimente de o mare semnificație pentru Reichul lui Hitler. Primul a fost asaltul Aliaților asupra Normandiei. Operația Overlord sau Ziua Z, a reprezentat formarea unui al doilea front de care Stalin avea mare nevoie pentru a mai detensiona din presiunea exercitată asupra Armatei Roșii. Deși a durat mult mai mult decât spera liderul sovietic și a cauzat tensiuni între URSS și ceilalți aliați, debarcarea din Normandia i-a obligat pe Hitler și armata sa din ce în ce mai solicitată să facă față unui coșmar strategic — un război pe două fronturi.

Chiar dacă luptele din Italia s-au soldat cu numeroase pierderi de vieți omenești și resurse, Italia nu a fost niciodată un teatru decisiv de operații. Ca și cum ar fi vrut să scoată în evidență problemele și complicațiile care puteau fi provocate de un asemenea război, rușii au lansat cea mai mare ofensivă a lor pe 22 iunie, la trei exact trei ani de la lansarea Operației Barbarossa. În cadrul noii ofensive, Operația Bagration, a fost distrus Grupul de Armate Centru, aceasta fiind o lovitură enormă pentru Wehrmacht.

Imperiul lui Hitler s-a restrâns continuu începând cu iunie 1944, pe măsură ce sovieticii avansau fără oprire din est, iar forțele englezilor, americanilor, canadienilor și francezilor din vest. Totul era definitiv pierdut pentru Germania, dar această țară se încăpățâna să reziste. În est, germanii luptau cu dârzenie pentru fiecare petic de pământ. Conștiința faptelor întreprinse de ruși pentru a răzbuna comportamentul germanilor în est și, pentru mulți, lupta ideologică între comunism și naționalism, au dus la o confruntare violentă. Germanii au rezistat cu încăpățânare și în vest, iar Aliații nu au câștigat teren decât cu mare dificultate. Planul generalului englez Bernard Montgomery, conceput în cadrul Operației Market Garden, de a pune repede punct războiului prin capturarea unor poduri vitale de acces de peste Rin, a fost un eșec și i-a obligat pe Aliați la mari eforturi pentru a putea câștiga teren.

În decembrie 1944, Hitler a arătat încă odată, subit, că mașinăria de război germană încă nu capitulase și a lansat un atac asupra portului belgian Anvers, locul din care se aprovizionau Aliații. Campania care a intrat în istorie cu numele de Bătălia din Ardeni a demonstrat, odată în plus, eficiența gândirii tactice a armatei germane. Germania își pierdea însă cu rapiditate abilitatea de a susține o ofensivă, iar luptele din Ardeni s-au încheiat rapid, fără succesul germanilor.

Chiar dacă armatele germane au continuat să lupte până în mai 1945, a fost doar o luptă lipsită de sens și de mize. Sovieticii nu au avut nicio remușcare în lupta împotriva Germaniei naziste: dat fiind că au avut de-a face cu determinarea și brutalitatea ideologiei rasiale naziste, le-au răspuns germanilor cu aceeași monedă. Poate și de aceea Aliații au decis, în cadrul la Conferinței de la Ialta de la începutul anului 1945, că Armata Roșie a cucerit Berlinul, în ciuda progreselor semnificative făcute de Aliați în vest. Germanii i-au obligat pe sovietici să lupte pentru ocuparea capitalei cu prețul a 100 000 de vieți omenești, dar steagul roșu a fost ridicat pe Reichstag, o imagine reprezentativă a celui de-al Doilea Război Mondial.

O lume întreagă în război

La sfârşitul anului 1943, lumea întreagă era la un pas de începerea actului final al celui de-al Doilea Război Mondial. În 1944, soarta acestui conflict fusese deja decisă fără putinţă de tăgadă. Cele trei puteri aliate, Marea Britanie, SUA şi Uniunea Sovietică, îşi uniseră acum forţele pentru a reuşi să înfrângă Germania nazistă. Pe lângă faptul că victoria finală a reprezentat triumful Aliaţilor împotriva Germaniei, aceasta a marcat într-un mod dramatic finalul hegemoniei globale a Europei. SUA şi Uniunea Sovietică aveau să fie de acum statele dominante.

Între 1939 şi 1943, cel de-al Doilea Război Mondial a degenerat de la o neînţelegere locală, aşa cum fuseseră şi altele de-a lungul timpului în Europa Occidentală, la un conflict care a cuprins aproape tot mapamondul. Doar continentul american a scăpat de ravagiile războiului, deşi efectele acestuia s-au resimţit şi aici — este vorba de Bătălia de la River Plate sau de baloanele cu aer cald trimise de Japonia spre coasta de vest a SUA, evenimente care le-au confirmat americanilor amploarea conflictului prin care trecea lumea întreagă.

Războiul care a debutat în Europa s-a propagat până în Orientul Îndepărtat (vezi *Al Doilea Război Mondial — Luptele din Pacific*). Japonia a cucerit rapid coloniile Marii Britanii (din Malaysia, Singapore şi Birmania), Franţei (Indochina) şi Olandei (Indiile de Est). Această agresiune a determinat şi SUA să intre în conflict, fapt care a înclinat decisiv balanţa în favoarea Aliaţilor. Odată activat, marele potenţial economic al SUA a spulberat orice şansă a Axei, chiar dacă nu cantitatea de arme este neapărat singura importantă.

La începutul anului 1943, industria de război a SUA a început să schimbe soarta armatelor Alianţei. În ianuarie, prim-ministrul britanic, Winston Churchill, şi preşedintele american, Franklin Roosevelt, au avut o întâlnire importantă la Casablanca, în nordul Africii. În urma negocierilor, aceştia au emis un ultimatum, solicitând Germaniei predarea „necondiţionată". Acesta a fost un mare pas înainte pentru că a exclus pur si simplu orice negociere de pace. Adolf Hitler şi mulţi lideri nazişti au continuat să creadă că anumite relaţii cu cele două ţări erau încă posibile pe fondul unor tensiuni inevitabile între acestea şi Uniunea Sovietică. Totuşi, în ciuda speranţelor Germaniei de a obţine o pace separată, fapt care l-a determinat pe Heinrich Himmler, şef al SS şi al Gestapo, să încerce o serie de negocieri cu englezii şi americanii în ultimele săptămâni ale războiului, alianţa dintre Est şi Vest, dintre dictatura comunistă şi democraţiile capitaliste, a rămas la fel de improbabil de a se înfăptui până la înfrângerea Germaniei.

Efectele ultimatumului „predării necondiţionate" s-au făcut simţite şi în rândul populaţiei Germaniei. Indiferent de opiniile civililor despre ce fusese corect sau greşit în război, indiferent dacă opinia publică a împărtăşit sau nu o cauză comună cu Partidul Nazist, după ultimatumul de la Casablanca a devenit evident că Germania nu mai avea cale de scăpare. Predarea necondiţionată obliga această ţară să lupte până avea să fie înfrântă definitiv.

Germanii au luptat în virtutea aceloraşi motive care au determinat conflictul iniţial. Simplu spus, era greu de crezut că un stat clădit pe ideea superiorităţii rasiale avea să accepte o negociere de pace, chiar dacă i se propunea acest lucru. Aşa cum au afirmat Aliaţii de mai multe ori, o asemenea opţiune era scoasă din discuţie. Cât de mult au crezut germanii în ideologia nazistă a fost întotdeauna un subiect de dezbatere. Cert este că acelora care se opuneau regimului nazist nu li se dădeau decât două variante: să păstreze tăcerea sau să fie arestaţi şi, ulterior,

executați. Până acolo mergea aparatul de securitate al Germaniei naziste.

Modul brutal în care această țară a luptat în război a determinat hotărârea inamicilor săi de a nu abandona lupta până când Germania nu avea să fie învinsă în mod decisiv. Obstinația cu care Germania nazistă și-a susținut ideile legate de supremația rasială i-a sporit rezistența pe câmpul de luptă, cu atât mai mult cu cât avea siguranța unei victorii finale. Sir Arthur Harris, aflat în fruntea Comandamentului de bombardament al RAF, a spus despre Germania lui Hitler că „a semănat vânt și va culege furtună". În 1944 și 1945, Germania lui Hitler urma să culeagă în mod clar furtună.

Bibliografie

Addison, Paul, *The Road to 1945:British Politics and the Second World War* (Londra 1994 [1975])

Bell, Philip, *The Origins of the Second World War* (1986).

Bond, Brian, *British Military Policy between the Two World Wars* (Oxford, 1980) — *France and Belgium, 1939-1940* (Londra, 1975).

Bullock, Alan,. *Hitler: A Study in Tyranny* (Londra, 1965).

Calvocoressi, Peter and Guy Wint, *Total War: Causes and Courses of the Second World War* (Londra, 1995 [1972]).

Chapman, Guy,, *Why France Fell* (Londra 1968).

Churchill, Winston, *The Second World War*, 6 vol. (Londra, 1948-1951).

Deighton, Len, *Fighter: The True Story of the Battle of Britain* (Londra, 1978).

Foot, M.R.D., *SOE in France* (Londra, 1966)

Haestrupp, Jorgen, *European Resistance Movements 1939-1945* (Westport, Conn, 1981).

Hastings, Max, *Bomber Command* (Londra 1979).

Horne, Alistair, *To Lose a Battle: France 1940* (Londra 1999 [1969]).

Irving, David, *Hitler's War* (Londra, 1977).

Keegan, John, *The Second World War.*.

Kieser, Egbert, *Hitler on the Doorstep: Operation Sea Lion* (trad. Helmut Bogler, Londra, 1997).

Kitchen, Martin, *A World in Flames: A Short History of the Second World War in Europe and Asia 1939-1945* (Londra, 1990).

Levine, Alan, *The Strategic Bombing of Germany* (New York, 1992).

Maier, Klaus (ed.), *Germany's Initial Conquests in Europe: Germany and the Second World War* (Oxford, 1991).

Marwick, Arthur (ed.), *Total War and Social Change* (Londra, 1988).

Millet, Allan R., and Williamson Murray (eds), *Military Effectiveness: The Second World War* (Londra, 1999).

Overy, Richard, *Why the Allies Won* (New York, 1996).

Ray, John, *The Battle of Britain: New Perspectives — Behind the Scenes of the Great Air War* (Londra 1999).

Taylor, A.J.P.., *The Origins of the Second World War* (Oxford, 1963).

Weinberg, Gerhard, *A World at Arms: A Global History of World War 2* (Cambridge, 1994).

În Reichstag este anunțată anexarea Austriei (*Anschluss*). (Topham Picturepoint)

Cel de-al Doilea Război Mondial a însemnat mai mult decât o revanşă la conflagrația mondială din 1914-1918, chiar dacă forțele beligerante au rămas, în mare, aceleaşi. Cu siguranță, a fost mult mai distrugător, iar elementul ideologic nou introdus l-a transformat într-unul şi mai nemilos. Cartea de față analizează primii patru ani ai acestui război în Europa, arată cum şi de ce s-a implicat Germania lui Hitler în conflict şi examinează succesele acesteia în Polonia, Franța, Olanda şi Belgia, dar şi spectaculoasele victorii obținute la început împotriva Uniunii Sovietice.

Războaie care au schimbat lumea

O istorie în mai multe volume a războiului privit din diverse perspective: politică, strategică, tactică, culturală și individuală.

„Citiți-le pentru a înțelege mai bine războiul și pentru a putea pleda mai bine pentru pace."
Profesor Robert O'Neill, coordonatorul seriei

ISBN: 978-606-8623-90-0

www.grupulcorint.ro